

Werken en leren in het leerlingwezen : de positie van het BBO: schooljaar 1992-1993

Citation for published version (APA):

van Smoorenburg, M. S. M., & van der Velden, R. K. W. (1995). *Werken en leren in het leerlingwezen : de positie van het BBO: schooljaar 1992-1993*. Stichting Landelijk Dienstverlenend Centrum voor Studie- en Beroepskeuzevoorlichting. Registratie van Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters (RUBS) ROA External Reports

Document status and date:

Published: 01/01/1995

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Werken en leren in het leerlingwezen

De positie van het BBO; schooljaar 1992-1993

Werken en leren in het leerlingwezen

-de positie van het BBO: schooljaar 1992-1993

M.S.M. van Smoorenburg
R.K.W. van der Velden

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt

Faculteit der Economische Wetenschappen
Rijksuniversiteit Limburg

Uitgave:

Stichting Landelijk Dienstverlenend Centrum
voor Studie- en Beroepskeuzevoorlichting

Leeuwarden, augustus 1995

COLOFON

Realisatie

Stichting LDC, Leeuwarden

Vormgeving omslag

Missiz & Co, I.A.M. Rijnhart, Gouda

Druk

Dekker Drukwerken bv, Leeuwarden

Uitgave

c Landelijk Dienstverlenend Centrum voor Studie- en Beroepskeuzevoorlichting, Lange Marktstraat 14, 8911 AD Leeuwarden, 1995

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enigerlei vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting LDC.

CIP gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Smoorenburg, M.S.M. van

Werken en leren in het leerlingwezen: de positie van het BBO; schooljaar 1992-1993 / M.S.M. van Smoorenburg en R.K.W. van der Velden.

- Leeuwarden: Stichting Landelijk Dienstverlenend Centrum voor Studie- en Beroepskeuzevoorlichting.

Onderzoek uitgevoerd door het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Faculteit der Economische Wetenschappen, Rijksuniversiteit Limburg.

- Met lit. opg.

ISBN 90-73754-63-1

Trefw.: arbeidsmarkt ; schoolverlaters ; leerlingwezen / onderwijsbeleid en arbeidsmarkt.

Bestellen onder bestelcode 0077.01 schriftelijk bij

LDC-publikaties

Postbus 1064

7940 KB Meppel

fax: 05220 53864

Hoewel de grootst mogelijk zorg is besteed aan de inhoud van deze uitgave, kunnen er geen rechten aan worden ontleend.

Voorwoord

In dit rapport staat de positie van het Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO) centraal. Dit type onderwijs belichaamt de gedeelde verantwoordelijkheid van onderwijsinstelling en werkgever waar het gaat om de overgang van onderwijs naar arbeidsplaats. Binnen het leerlingwezen verdeelt de leerling zijn of haar tijd dan ook tussen schoolbank en werkvloer. Helaas slagen steeds minder leerlingen er in passend werk te vinden. Met name de verhouding tussen kosten en opbrengsten weerhoudt de werkgever ervan in dit type werk te investeren. Allerlei maatregelen moeten er voor zorgen dat de 'mix' van onderwijs en werkervaring behouden blijft en waar mogelijk wordt versterkt. Dit rapport draagt daarvoor bouwstenen aan door een heldere en grondige analyse van een aantal belangrijke thema's binnen het leerlingwezen.

Het RUBS-onderzoek (Registratie van Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters) geeft inzicht in de eerste bestemming van schoolverlaters uit het algemeen voortgezet onderwijs, het voorbereidende en middelbare beroepsonderwijs. Het betreft zowel de uitstroom naar de arbeidsmarkt als die naar het vervolgonderwijs. Dit jaar zijn er voor het eerst schoolverlaters van enkele richtingen in het Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO) benaderd. De belangrijkste resultaten daarvan staan in dit rapport. In mei 1995 is de uitgave 'Schoolverlaters op de arbeidsmarkt, de uitstroom en bestemming van het schooljaar 1992 - 1993' verschenen, met de resultaten van het onderzoek onder schoolverlaters van het AVO, VBO en MBO. Daarnaast zijn per opleidingsrichting regionale arbeidsmarktgegevens gepubliceerd in de RUBS-uitgave 'De regionale arbeidsmarkt '94'.

De informatie in dit rapport is interessant voor beleidsmedewerkers en onderzoekers op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, werkgevers, studie- en beroepskeuzevoorlichters, maar ook voor management en decanaat van onderwijsinstellingen. Zo is de informatie te gebruiken als onderbouwing van managementbeslissingen of beleidsinitiatieven bij onderwijsinstellingen en de overheid, bij voorlichting door de onderwijsinstelling aan aankomende leerlingen en bij het advieswerk van beroepskeuze-intermediairs of arbeidsconsulenten.

Ik hoop dat de schat aan informatie zoals die in dit rapport wordt gepresenteerd voor velen een nuttig hulpmiddel zal zijn.

Mede namens de overige opdrachtgevers van het RUBS-onderzoek,

drs. J.A.M. de Vos
directeur LDC

Inhoudsopgave

	Bladzijde
Inleiding	i
1 Wie gaat naar het duaal onderwijs?	1
2 Wie slaagt er in een arbeidsplaats te vinden	9
3 Hoe is de aansluiting met de gevolgde opleiding	13
4 Beloning in het duaal onderwijs	15
5 Wat is de bestemming van de primaire opleiding in het leerlingwezen?	19
6 Wie gaat een voortgezette opleiding in het leerlingwezen volgen?	21
7 Hoe is de aansluiting tussen de duale opleiding en de huidige bezigheden	25
8 Hoe is de kwaliteit van het werk na afloop van de primaire opleiding in het leerlingwezen	29
9 Welke verschillen zijn er in de kwaliteit van het werk bij het begin versus na afloop van de primaire opleiding	33
10 Welke marktpositie heeft de primaire opleiding in het leerlingwezen	35
Literatuur	39
Lijst met begrippen	41
Lijst met afkortingen landelijke organen voor het leerlingwezen en in-service opleidingen	45
Bijlage I Schattingen	47
Bijlage II Tabellen	65
Bijlage III Vragenlijst	91

Inleiding

RUBS staat voor Registratie van Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters. Dit is een jaarlijks terugkerend onderzoek dat telkens een nieuw cohort schoolverlaters onder de loep neemt. De onderzoeksresultaten van het hier gepresenteerde RUBS'94 hebben betrekking op de schoolverlaters die tussen 1 september 1992 en 31 augustus 1993 een opleiding in het VBO, het MBO, het KMBO, het AVO of -dit jaar voor het eerst- het BBO hebben verlaten. De gegevens zijn een klein jaar na het verlaten van de opleiding verzameld, i.c. in het voorjaar van 1994. In het RUBS-onderzoek wordt zowel informatie vergaard over de eventuele vervolgopleiding als over de arbeidsmarktpositie. RUBS bevat informatie over het type vervolgonderwijs, de aansluiting tussen gevolgde en vervolgopleiding, werkloosheid, kenmerken van het gevonden werk (zoals het beroep, het salaris, type aanstelling) en vele andere aspecten.

Het RUBS-project wordt landelijk gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, het Ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, het Centraal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening en het Landelijk Dienstverlenend Centrum voor Studie- en Beroepskeuzevoorlichting die tevens het projectmanagement heeft. Hoofduitvoerder van het RUBS-project is het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt. Naast de algehele projectleiding voert zij met name de wetenschappelijke taken in het project uit. De organisatie van de dataverzameling en dataverwerking is uitgevoerd door DESAN Marktonderzoek.

Over RUBS'94 is reeds een hoofdrapport verschenen (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a). Hierin zijn de onderzoeksresultaten weergegeven van de gediplomeerde schoolverlaters van het VBO, het KMBO, het MBO en het AVO. Daarnaast is bij het ROA een technisch werkdocument RUBS'94 verkrijgbaar, waarin informatie is opgenomen over de respons, de non-respons, de weging, de vragenlijst, de datacleaning en overige technische aspecten van het onderzoek (Van Smoorenburg e.a., 1995b). In dit rapport wordt speciale aandacht aan het duale onderwijs geschonken¹. Hierbij worden twee groepen schoolverlaters bekeken: de gediplomeerde schoolverlaters die een klein jaar na het verlaten van een reguliere opleiding een duale opleiding volgen (instroom) en de gediplomeerde schoolverlaters van een primaire opleiding van het leerlingwezen (uitstroom).

Aangezien over deze BBO-schoolverlaters nog niet eerder is gerapporteerd zal in deze alinea eerst enige technische informatie worden gegeven (zie ook Van Smoorenburg e.a., 1995b). In tegenstelling tot de schoolverlaters van het reguliere onderwijs (VBO, KMBO, MBO, AVO) betreft het steekproefkader bij het BBO niet de gehele populatie, maar slechts een deelpopulatie. Hierbij is gekozen voor het benaderen van de uitstroom van enkele omvangrijke technische, economisch-administratieve en verzorgende vakrichtingen in het Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO)². Dit sluit overigens niet uit dat

-
1. Een duale opleiding wordt gedefinieerd als het volgen van tenminste het theoriegedeelte van een opleiding in het kader van het leerlingwezen of een in-service opleiding. Het theoriegedeelte van een opleiding in het kader van het leerlingwezen wordt verzorgd door het Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO). Er is een steekproef getrokken onder schoolverlaters van een primaire opleiding van het BBO. Onder deze primaire opleidingen van het BBO kunnen assistent-opleidingen en tevens opleidingen tot aankomend vakman vallen.
 2. De volgende primaire opleidingsrichtingen in het BBO-technisch zijn geselecteerd voor de steekproeftrekking: Bouwtechniek, Metaaltechniek I, Metaaltechniek II, Metaaltechniek III, Motorvoertuigentechniek, Elektrotechniek, Installatietechniek, Verapplicatietechniek en Consumptieve techniek. Bij het BBO-economisch-administratief zijn de richtingen Detailhandel en Economische & administratieve beroepen geselecteerd en bij het BBO-verzorgend betrof dit de richtingen Verzorgende & dienstverlenende beroepen en Haarkappen.

de gekozen vakrichtingen (bijvoorbeeld Metaaltechniek) een goede afspiegeling kunnen vormen van het desbetreffende opleidingscluster (in dit geval BBO-technisch). De dekkings- en responspercentages zijn als volgt. Bij de gediplomeerden van het BBO-technisch bedraagt de dekkingsgraad³ 8%, bij het BBO-economisch-administratief 22% en bij het BBO-verzorgend 13%. De dekkingsgraad is bij het BBO-economisch-administratief het hoogst. Bij het BBO-technisch betekent dit dus dat één op de twaalf personen die in het schooljaar 1992-1993 een primaire opleiding in het leerlingwezen heeft afgerond, in het voorjaar van 1994 in het kader van RUBS is benaderd. De responspercentages lopen ook enigszins uiteen tussen de drie opleidingsclusters en zijn een stuk lager dan bij schoolverlaters van het reguliere onderwijs. Bij de gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-technisch ligt het responspercentage op 20%, bij het BBO-economisch-administratief op 17% en bij het BBO-verzorgend op 32%. Gecombineerd met de lagere dekkingsgraad bij het BBO-technisch, levert dit een ondervertegenwoordiging van de technisch opgeleide BBO-ers op. Het lage responspercentage bij het BBO is toe te schrijven aan een drietal oorzaken, namelijk (1) het specifieke karakter van het duale onderwijs, waarbij leerlingen zich minder goed herkennen in het begrip 'schoolverlater' (2) het gemiddeld lage opleidingsniveau (vaak VBO-ers met een A/B-profiel) met een bijbehorende lagere kans op respons en (3) het moeizame proces van dataverzameling, dat soms gehinderd werd door een gebrekkige administratie van adresgegevens en/of onbekendheid met het RUBS-onderzoek. Over deze oorzaken, overige populatie- en responsgegevens en de enigszins geruiststellende uitkomsten van het non-respons onderzoek is meer te lezen in het technische werkdocument van RUBS (Van Smoorenburg e.a., 1995b). De conclusie die in ieder geval kan worden getrokken is, dat de totaalcijfers voor het gehele BBO niet representatief zijn (ondervertegenwoordiging van het BBO-technisch), maar dat binnen opleidingsclusters er geen aanwijzingen zijn om te veronderstellen dat de geselecteerde vakrichtingen een vertekend beeld van het desbetreffende opleidingscluster opleveren.

De opzet van het rapport ziet er als volgt uit. *In de eerste vier hoofdstukken* van dit rapport wordt geanalyseerd wat de positie is van de schoolverlaters van het reguliere onderwijs die het duaal onderwijs zijn ingestroomd. Er worden vragen opgeworpen zoals, welke schoolverlaters naar het leerlingwezen of in-service onderwijs zijn gegaan (hoofdstuk 1), of men in staat geweest om een betaalde leerarbeidsplaats te bemachtigen (hoofdstuk 2), wat de kwaliteit is van de aansluiting met de gevolgde opleiding (hoofdstuk 3) en hoe het gesteld is met de beloning van schoolverlaters die naar het leerlingwezen of in-service onderwijs zijn gegaan (hoofdstuk 4). Allemaal informatie over personen die aan het begin staan van deze geïnstitutionaliseerde vorm van werken en leren.

Vanaf het vijfde hoofdstuk wordt een nieuwe groep schoolverlaters geïntroduceerd, namelijk diegenen die in het schooljaar 1992-1993 een primaire opleiding in het leerlingwezen hebben verlaten. Van deze BBO-schoolverlaters wordt onderzocht wat de bestemming is geweest na het verlaten van de duale opleiding (hoofdstuk 5), welke schoolverlaters een voortgezette opleiding in het leerlingwezen zijn gaan volgen (hoofdstuk 6), hoe de aansluiting is tussen de gevolgde duale opleiding en de huidige bezigheden (hoofdstuk 7) en wat de kwaliteit is van het gevonden werk (hoofdstuk 8).

De laatste twee hoofdstukken (9 en 10) hebben een samenvattend en afsluitend karakter. In het negende hoofdstuk wordt geanalyseerd wat de verschillen zijn in de kwaliteit van het werk aan het begin en na afloop van een opleiding in het kader van het leerlingwezen of-service onderwijs. Er wordt hierbij meteen opgemerkt dat de beantwoording van deze onderzoeksvraag niet voortkomt uit een longitudinaal maar uit een cross-sectioneel onderzoeksdesign, zodat er geen uitspraken mogelijk zijn over de

3. Onder dekkingsgraad wordt verstaan de verhouding tussen het aantal benaderde schoolverlaters en het totale aantal schoolverlaters in de populatie.

individuele effecten van het duaal onderwijs. Het slothoofdstuk behandelt de arbeidsmarktpositie van de primaire opleiding in het leerlingwezen. Deze arbeidsmarktpositie wordt net als in het hoofdrapport (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a) ontleed in drie dimensies, namelijk 'het vinden van werk', 'de kwaliteit van het werk' en 'het structureel risico'. De arbeidsmarktposities van de drie opleidingsclusters in het Beroeps Begeleidende Onderwijs (technisch, economisch-administratief en verzorgend) worden in dit hoofdstuk vergeleken met het reguliere beroepsonderwijs (VBO, KMBO, MBO).

1 Wie gaat naar het duaal onderwijs?

Begin tachtiger jaren maakten de overheid, sociale partners en onderwijsinstellingen een aantal taakgerichte afspraken om de instroom in het leerlingwezen sterk uit te breiden c.q. te verdubbelen. De doelstelling was erop gericht om de instroom in de primaire opleidingen in het leerlingwezen te verhogen tot circa 50.000 leerlingen per jaar. Om deze doelstelling te bereiken is een scala van beleidsinstrumenten ingezet, zoals de Bijdrageregeling Vakopleiding Jeugdigen (BVJ) die later overging in de Bijdrageregeling Vakopleiding Leerlingwezen (BVL). Doordat deze verdubbelingsoperatie in haar opzet is geslaagd, is het probleem van het tekort aan leerarbeidsplaatsen verdwenen. Aan het einde van de jaren tachtig begint zich langzamerhand een omgekeerde situatie voor te doen en dreigt het aanbod van leerlingen geringer te worden dan de vraag. Deze vrees voor een tekortschietend aanbod van leerlingen heeft te maken met de volgende factoren:

- de afnemende instroom in het VBO als gevolg van demografische ontwikkelingen;
- de grotere doorstroom vanuit het VBO naar voltijds vervolgonderwijs;
- de negatieve beeldvorming met betrekking tot het VBO (De Grip e.a., 1993).

Ten einde de instroom toch op peil te kunnen houden werd het noodzakelijk om zich op nieuwe doelgroepen te richten, zoals schoolverlaters die een niet-technische opleiding VBO-opleiding hadden afgerond, MAVO-ers en hoger opgeleiden (zie bijvoorbeeld Verijdt, 1991). Daarnaast bleek ook dat er sprake was van een grote ondervertegenwoordiging van vrouwen en allochtonen in het leerlingwezen. Instroombevorderende maatregelen richten zich daarom mede op het vergroten van de instroom onder deze twee doelgroepen.

Tegen deze achtergrond wordt in dit hoofdstuk nagegaan welke leerlingen zich aanbieden bij het leerlingwezen of in-service onderwijs. Eerst wordt de ontwikkeling van de doorstroom naar het duaal onderwijs geschetst vanuit de verschillende opleidingen. Vervolgens wordt nagegaan of de doorstroom samenhangt met het geslacht, de etniciteit, de regio of de leeftijd.

Ontwikkeling in de tijd

In grafiek 1 is te zien hoe de doorstroom van het VBO, (K)MBO en AVO naar het duaal onderwijs⁴ zich in de laatste drie jaren heeft ontwikkeld. Overigens is deze *doorstroom* van het reguliere onderwijs naar het leerlingwezen of in-service onderwijs niet gelijk aan de totale *instroom* in het leerlingwezen of in-service onderwijs, aangezien dit uitsluitend de *directe* leerweg betreft. Een deel van de instroom in het duaal onderwijs vindt echter pas plaats nadat men al enige tijd op de arbeidsmarkt is verbleven.

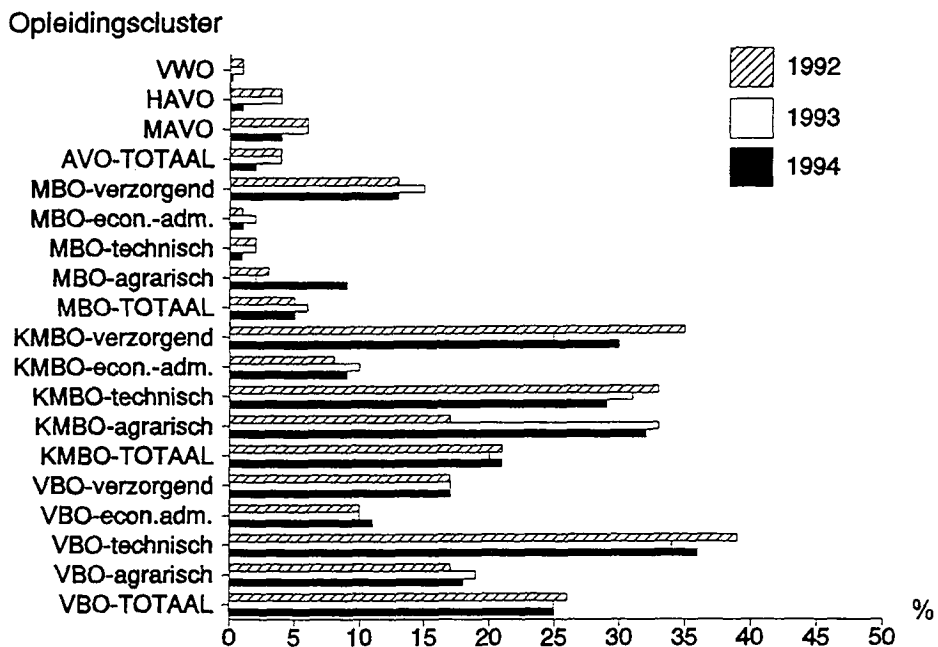
Uit grafiek 1 kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Van de VBO-ers gaat een kwart naar het leerlingwezen of in-service onderwijs. Hierin is de afgelopen drie jaar niet of nauwelijks een verschuiving opgetreden;
- Bij het VBO-technisch is de doorstroom naar het duaal onderwijs het grootst. Er zijn geen tekenen dat de verschillen tussen enerzijds het VBO-technisch en anderzijds de overige opleidings-clusters afnemen;
- Bij het KMBO gaat één op de vijf schoolverlaters naar het leerlingwezen of in-service onderwijs;
- De doorstroom van schoolverlaters van het KMBO-agrarisch en het MBO-agrarisch naar het leerlingwezen of in-service onderwijs is flink gestegen;

4. Dit kunnen zowel primaire, voortgezette of tertiaire opleidingen in het leerlingwezen betreffen danwel in-service opleidingen. Er wordt gesproken van een opleiding in het leerlingwezen indien tenminste het theoriegedeelte van de opleiding (Beroeps Begeleidend Onderwijs) wordt gevolgd.

Grafiek 1

Het aandeel schoolverlaters dat een opleiding in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs gaat volgen per opleidingscluster.

- Bij de economisch-administratieve opleidingen op VBO- en KMBO-niveau, gaat slechts 1 op de 10 schoolverlaters naar het duaal onderwijs;
- Bij het MBO gaat slechts 5% naar het leerlingwezen of in-service onderwijs. Alleen het MBO-verzorgend stijgt hier duidelijk bovenuit;
- Bij het AVO gaat slechts een marginaal gedeelte naar het leerlingwezen of in-service onderwijs.

De algehele conclusie van grafiek 1 is dat er geen indicaties zijn dat het duaal onderwijs populair wordt bij nieuwe doelgroepen zoals MAVO-ers en hoger opgeleiden, met uitzondering van (K)MBO-ers die net een agrarische opleiding achter de rug hebben. We vinden geen aanwijzingen dat -als gevolg van de trend bij schoolverlaters om steeds vaker voor voltijds vervolgonderwijs te kiezen- de aandelen schoolverlaters die doorstromen naar het leerlingwezen of in-service onderwijs zijn gedaald. De *relatieve* doorstroom van schoolverlaters in de richting van het leerlingwezen of in-service onderwijs is namelijk stabiel gebleven. Aangezien echter steeds minder jongeren voor een VBO- of MAVO-opleiding kiezen, is het *absolute* aanbod van leerlingen, die rechtstreeks van het reguliere onderwijs naar het duale onderwijs gaan, gedaald.

Het hebben van een startkwalificatie wordt door de overheid gezien als een algemeen aanvaard minimumniveau voor een beginnend beroepsbeoefenaar dat door zoveel mogelijk leerlingen bereikt dient te worden. Deze startkwalificatie komt overeen met het niveau van primair leerlingwezen/kort middelbaar beroepsonderwijs. Ongediplomeerden van het VBO, het KMBO en het MBO, maar ook gediplomeerden van het VBO zijn conform deze zienswijze schoolverlaters zonder startkwalificatie. Zo'n startkwalificatie kan worden behaald door het volgen van een kwalificerend traject, hetgeen neerkomt op het volgen van voltijds onderwijs of een opleiding in het kader van het leerlingwezen/in-service onderwijs. In tabel 1 is aangegeven welk deel van de schoolverlaters uit het VBO en KMBO een dergelijk kwalificerend traject volgt.

Tabel 1

Het volgen van een kwalificerend traject naar schooltype (tussen haakjes het gedeelte van de totale doorstroom dat naar het leerlingwezen of in-service onderwijs gaat).

	1992	1993	1994
VBO (met diploma)	84% (26%)	89% (25%)	86% (25%)
- VBO -C+	89% (17%)	92% (14%)	91% (16%)
- VBO -C-	80% (43%)	85% (40%)	80% (40%)
VBO (zonder diploma)	65% (28%)	65% (21%)	-
KMBO (met diploma)	41% (21%)	48% (20%)	49% (21%)
KMBO (zonder diploma)	38% (16%)	52% (16%)	-

C+: tenminste 3 vakken op C-niveau; C-: minder dan 3 vakken op C-niveau

Uit tabel 1 kan worden afgeleid dat al enkele jaren zo'n 85% van alle *gediplomeerde* VBO-ers op enquêtedatum (een klein jaar na afstuderen) een kwalificerend traject volgt. VBO-ers met een diploma op C-niveau volgen iets vaker een kwalificerend traject dan VBO-ers met een A/B-profiel. Het verschil is echter niet groot. Er is wel een duidelijk onderscheid in het soort traject dat gevolgd wordt. De hoger geprofileerde VBO-ers kiezen veelal voor voltijds onderwijs, terwijl de lager geprofileerden vaak voor het duaal onderwijs kiezen. Van de *ongediplomeerde* VBO-ers zit slechts 65% op enquêtedatum in een kwalificerend traject. Dus ruim één op de drie ongediplomeerde VBO-ers volgt op enquêtedatum geen kwalificerend traject, maar verricht bijvoorbeeld 'gewoon' betaald werk, is werkloos etc. Ondanks het feit dat het KMBO-diploma wordt beschouwd als een startkwalificatie, volgt bijna de helft van de gediplomeerde KMBO-ers op enquêtedatum een kwalificerend traject en zit ongeveer een vijfde gedeelte in het duaal onderwijs. Aan deze doorstroomcijfers is te zien dat het KMBO in feite geen eindonderwijs is. Al eerder is geconstateerd dat de KMBO-ers wat betreft hun bestemmingsprofiel meer lijken op de VBO-ers dan op de MBO-ers (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a). De ongediplomeerde KMBO-ers kozen in 1993 veel vaker voor voltijds vervolgonderwijs ten opzichte van het jaar ervoor (in 1993 36% en in 1992 22%). Over 1994 zijn geen cijfers beschikbaar over de ongediplomeerde schoolverlaters (zie Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a).

De invloed van het geslacht en de etniciteit

Hebben vrouwen en allochtonen een lagere kans om naar het leerlingwezen of het in-service onderwijs te gaan, ook als bijvoorbeeld rekening wordt gehouden met verschillen in opleidingsachtergrond? In het RUBS-hoofdrapport (Van Smoorenburg & Van der Velden, 1995a) kwam naar voren dat van de mannelijke VBO-ers 32% naar het leerlingwezen/in-service onderwijs gaat, terwijl dit bij vrouwelijke VBO-ers al enkele jaren op 15% ligt. Deze totaalgegevens worden echter sterk beïnvloed door het grootste opleidingscluster binnen het Voorbereidend Beroeps Onderwijs: het VBO-technisch. Vrouwen hebben namelijk veel minder vaak een lagere technische beroepsopleiding gevolgd (92% mannen, 8% vrouwen) en juist dit type onderwijs zorgt voor een grote toestroom naar het duaal onderwijs.

Is het gegeven van 'vrouwelijke' en 'mannelijke' opleidingsectoren in staat om de sexe-verschillen geheel weg te verklaren? Het antwoord is ontkennend. Ook als rekening wordt gehouden met onderlinge verschillen in opleidingsachtergrond, leeftijd, etniciteit en woonplaats, blijkt nog steeds dat vrouwen die zich op de arbeidsmarkt aanbieden een significant lagere kans hebben om een opleiding in het

kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs te volgen⁵. We kunnen dit toelichten aan de hand van een voorbeeld. Stel er zijn twee schoolverlaters die allebei na hun opleiding de arbeidsmarkt zijn opgegaan, waarvan de één 'n jongen en de ander een meisje is. Beiden wonen in het westen van Nederland, zijn 17 jaar oud, van Nederlandse afkomst en beiden hebben een technische VBO-opleiding afgerond met tenminste 3 vakken op C-niveau. De jongen blijkt dan een kans van 79% te hebben om een opleiding in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs te volgen, terwijl deze kans voor het meisje duidelijk lager, namelijk op 64% ligt⁶.

De oorzaak van deze verschillen tussen meisjes en jongens zou een economische kunnen zijn. Het duaal onderwijs kan namelijk worden beschouwd als een investering, die op korte termijn leidt tot een iets lagere beloning (hierover in hoofdstuk 4 meer) en op langere termijn naar verwachting zal leiden tot juist een hogere beloning. Nu hebben vrouwen te maken met een gemiddeld geringere verblijfsduur op de arbeidsmarkt (zeker in het onderzochte segment van lager en middelbaar opgeleiden). Hun arbeidsmarktparticipatie wordt namelijk, vaker dan bij mannen, tijdelijk of permanent onderbroken door de opvoeding van kinderen en/of het verrichten van huishoudelijke arbeid. Door deze geringere verblijfsduur op de arbeidsmarkt kunnen zij iets minder lang van de opbrengsten van duaal onderwijs profiteren. Voor mannen is door het volgen van duaal onderwijs relatief meer voordeel te behalen. Mannen zullen daarom een groter economisch belang hebben om naar het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan. De deelname aan duaal onderwijs zal daarom bij mannen hoger liggen.

Allochtonen hebben niet te kampen met dit probleem van de geringere verblijfsduur op de arbeidsmarkt. Er is dan ook geen reden te veronderstellen dat aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt bij allochtonen een verminderde belangstelling voor het leerlingwezen of in-service onderwijs zou bestaan. Dit vermoeden wordt bevestigd in de multivariate analyse waaruit blijkt dat de kans op het volgen van een opleiding in het leerlingwezen of in-service onderwijs voor autochtonen en allochtonen exact gelijk is. Dus aan de aanbodzijde zijn er voor allochtonen kennelijk geen economische of sociale barrières, om naar het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan. In het volgende hoofdstuk zal echter wél blijken dat allochtonen die eenmaal voor het leerlingwezen of in-service hebben gekozen, significant minder vaak een betaalde arbeidsplaats vinden. Dus zij volgen wél net zo vaak het theoriegedeelte van het duale onderwijs, maar minder vaak het praktijkgedeelte. Aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt zijn er dus kennelijk wél economische of sociale barrières om allochtonen in dienst te nemen. Er zijn indicaties dat dit niet specifiek geldt voor arbeidsplaatsen in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs, maar een algemeen geldend verschijnsel is. In het hoofdrapport van RUBS is namelijk melding gemaakt van het onderzoeksresultaat dat allochtonen een significant hogere kans op werkloosheid hebben, ook nadat gecorrigeerd is voor eventuele verschillen in opleidingsachtergrond, woonplaats, geslacht en leeftijd (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a). Klaarblijkelijk zijn er andere factoren in het geding die werkgevers ervan af houden om allochtonen in dienst te nemen.

De invloed van regio en leeftijd

Over de invloed van de regio waarin de respondent woont, kunnen we heel kort zijn. Voor schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, heeft de regio geen

5. Hiertoe is een multivariate analyse uitgevoerd waarvan de exacte resultaten in bijlage Ia zijn te vinden.

6. Merk op dat beide percentage fors boven de eerder genoemde percentages liggen. Deze hogere percentages zijn het gevolg van een andere percenteerbasis. In tabel 1 is de percenteerbasis namelijk de *totale* uitstroom en hier is de percenteerbasis het gedeelte van de uitstroom dat naar de arbeidsmarkt gaat.

significant effect op de kans om een opleiding in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan volgen. Het kan dus niet aangetoond worden dat er in het noorden, oosten, westen of zuiden van Nederland sprake is van een hogere of juist lagere kans om een duale opleiding te volgen.

De leeftijd is daarentegen wel van belang. Oudere schoolverlaters hebben een geringere kans om naar het duale onderwijs te gaan. Dit heeft niet te maken met het gegeven dat bijvoorbeeld MBO-ers gemiddeld een paar jaar ouder zijn dan VBO-ers en niet zo vaak naar het leerlingwezen of in-service onderwijs gaan, want hiervoor is in de multivariate analyse gecorrigeerd. Voor dit leeftijdseffect kunnen twee mogelijke verklaringen worden genoemd. Allereerst zal op jeugdige leeftijd de (partiële) leerplicht een rol spelen. Indien jongeren na hun studie besluiten om de arbeidsmarkt op te gaan zijn zij verplicht om in ieder geval (dual) onderwijs te volgen. Bij 16-jarigen is er een significant hogere kans op dual onderwijs in vergelijking tot de 17-jarigen en 17-jarigen hebben weer een significant hogere kans op dual onderwijs in vergelijking tot de 18-jarigen. Eén jaar leeftijdsverschil maakt voor deze leeftijdsgroep behoorlijk uit voor de kans op toetreding naar het dual onderwijs. Naast deze aanwezigheid van de (partiële) leerplicht kan een economische verklaring worden gegeven. Zoals eerder verwoord kan het gaan volgen van dual onderwijs als een investeringsbeslissing worden beschouwd. Leerlingen zijn soms bereid om enkele jaren loon in te leveren (zie hoofdstuk 4) in de veronderstelling dat dit op langere termijn terugverdiend wordt. Bij een toenemende leeftijd wordt zo'n investering echter minder rendabel. Aangezien het een gegeven is dat met een toenemende leeftijd tevens het loon stijgt, wordt het steeds duurder om een gedeelte van de beloning af te staan. Jongere schoolverlaters gaan er in absolute bedragen slechts een beetje op achteruit. Bovendien wonen jonge leerlingen nog vaak bij hun ouders zodat de opleidingskosten wellicht wat gemakkelijker zijn te dragen. Daarnaast kunnen oudere schoolverlaters iets minder lang profiteren van de mogelijke opbrengsten van het duale onderwijs. Bij oudere schoolverlaters is namelijk de toekomstige verblijfsduur op de arbeidsmarkt geringer. Natuurlijk moet dit laatste effect niet worden overdreven, want op 'life-time'-basis maakt het niet zo ontzettend veel verschil of wordt uitgegaan van bijvoorbeeld 40 of 43 arbeidsjaren. Samenvattend, heeft de negatieve samenhang tussen leeftijd en de kans op dual onderwijs te maken met de (partiële) leerplicht voor 16- en 17-jarigen en tevens met de hogere kosten en de (iets) lagere baten bij toenemende leeftijd.

De invloed van de gevolgde opleiding

De invloed van de gevolgde opleiding op de kans om een opleiding in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan volgen, is groot te noemen. Bij de analyse wordt hierbij uitgegaan van diegenen die zich op de arbeidsmarkt hebben aangeboden. In de multivariate analyse (zie bijlage 1a) is dit geoperationaliseerd door elk opleidingscluster (bijvoorbeeld het KMBO-technisch) mee te nemen en door bij het Voorbereidend Beroeps Onderwijs nog per opleidingscluster een onderscheid te maken tussen hen die tenminste 3 vakken op C-niveau hebben behaald en hen die dat niet gelukt is⁷. Op basis van de regressiecoëfficiënten kan een ranglijst worden samengesteld, zoals die in tabel 2 is weergegeven.

7. Bij deze analyse is de volgende referentiecategorie gekozen: de groep schoolverlaters die naar de arbeidsmarkt is gegaan en het VBO-technisch met tenminste 3 vakken op C-niveau (C+) heeft afgesloten.

Tabel 2

De kans op het volgen van (tenminste het theoriegedeelte van) een opleiding in het leerlingwezen of in-service onderwijs voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden.

Hoogste kans op duaal onderwijs	Laagste kans op duaal onderwijs
1. KMBO-overig	1. VWO
2. VBO-technisch: C+	2. MBO-economisch-administratief
3. KMBO-agrarisch	3. MBO-technisch
4. KMBO-verzorgend	4. MBO-overig
5. KMBO-economisch-administratief	5. MBO-agrarisch

Goed geprofileerde schoolverlaters van het VBO-technisch (de referentiegroep) hebben de op één na hoogste kans om naar het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan. Schoolverlaters van het KMBO-overig (bijvoorbeeld KMBO-oriëntatie/schakelen, KMBO-randgroepjongeren) hebben nog een hogere kans, ofschoon de verschillen met de referentiecategorie niet significant zijn. Het KMBO-overig lijkt zijn functie als schakelmogelijkheid naar het leerlingwezen of in-service onderwijs goed te vervullen⁸.

Bij een vergelijking van de onderlinge verschillen bij het VBO kan de conclusie worden getrokken, dat bij het VBO-technisch een hoger niveau van het vakkenpakket leidt tot hogere kansen (significant op 10%-niveau) en dat dit bij het agrarisch en verzorgend onderwijs ongeveer om het even is. Heel opvallend is dat bij het VBO-economisch-administratief een hoger niveau van het vakkenpakket juist leidt tot een *lagere* kans op het leerlingwezen of in-service onderwijs (significant op 10%-niveau). Van de totale groep schoolverlaters van het VBO-economisch-administratief die naar de arbeidsmarkt toegaat, besluit ongeveer de helft om het duale onderwijs te gaan volgen en besluit de andere helft om 'gewoon' betaald werk te aanvaarden. Beter geprofileerden van het VBO-economisch-administratief kiezen nu veelal voor 'gewoon' betaald werk en slechter geprofileerden voor het leerlingwezen/in-service onderwijs. Verderop in dit rapport zullen we nog zien dat afgestudeerde BBO-ers in de economisch-administratieve richting zeer vaak onder hun opleidingsniveau werkzaam zijn. Ook de verschillen in beloning tussen enerzijds beginnende leerlingen en anderzijds personen met een afgeronde economisch-administratieve BBO-opleiding zijn matig te noemen (zie hoofdstuk 9). Indien afgestudeerde VBO-ers van het economisch-administratieve opleidingscluster dat risico zien opdoemen dan zal -met name onder de beter geprofileerden- wat minder interesse bestaan om voor duaal onderwijs te kiezen. Het is dan wat minder zinvol om een gedeelte van het loon in te leveren, terwijl nog maar de vraag is wat er in toekomst tegenover staat.

Conclusies

De voornaamste conclusies die kunnen worden getrokken uit de analyses naar de probleemstelling 'Wie gaat naar het duaal onderwijs?' zijn de volgende:

- Er zijn de afgelopen drie jaar niet of nauwelijks verschuivingen geweest in het aandeel VBO-ers, KMBO-ers, MBO-ers en AVO-ers dat naar het leerlingwezen of in-service onderwijs is gegaan;
- Zo'n 85% van alle *gediplomeerde* VBO-ers volgt op enquêtedatum (een klein jaar na afstuderen) een kwalificerend traject en bij de ongediplomeerde VBO-ers ligt dit op 65%;
- Er zijn geen indicaties dat het duaal onderwijs de afgelopen drie jaar populair is geworden bij nieuwe

8. Enige voorzichtigheid is hierbij op zijn plaats omdat de standaardfout in de multivariate analyse aan de hoge kant is, hetgeen duidt op onbetrouwbaarheid (zie bijlage Ia). Ditzelfde geldt overigens ook voor het VWO. Dus ook de zeer lage kans bij VWO-ers om naar het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan is tamelijk onbetrouwbaar. Bij de overige opleidingscategorieën is dit probleem niet aanwezig.

doelgroepen zoals MAVO-ers en hoger opgeleiden, met uitzondering van (K)MBO-ers die een agrarische opleiding achter de rug hebben;

- Bij gelijk blijvende aandelen kan de instroom in het duale onderwijs toch teruglopen vanwege geringere absolute aantallen VBO-ers;
- Bij vrouwen is het economisch gezien minder interessant om zich aan te bieden voor een opleiding in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs, hetgeen in de analyse wordt bevestigd door een geringere kans op participatie;
- De regio waar de schoolverlater woont heeft geen effect op de kans om naar het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan;
- Ouderen hebben een geringere kans om duaal onderwijs te volgen. Dit heeft enerzijds te maken met de leerplicht en anderzijds met het feit dat het volgen van een duale opleiding dan gepaard gaat met hogere kosten en lagere baten;
- Bij het VBO-technisch leidt een hoger niveau van het vakkenpakket tot hogere kansen op participatie in het duale onderwijs, bij het agrarisch en het verzorgend onderwijs is dit ongeveer om het even en bij het VBO-economisch-administratief leidt een hoger niveau van het vakkenpakket juist tot een *lagere* kans op het leerlingwezen/in-service onderwijs.

2 Wie slaagt er in een arbeidsplaats te vinden?

Het leerlingwezen en het in-service onderwijs bestaat uit twee gedeeltes: het theoriegedeelte en het praktijkgedeelte. In het leerlingwezen wordt het theoriegedeelte aangeboden door middel van het Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO) en bij het in-service onderwijs wordt het theoriegedeelte tegenwoordig nog door de instellingen aangeboden maar dit zal in de nabije toekomst eveneens worden overgenomen door (een variant) van het Beroeps Begeleidend Onderwijs. Arbeidsorganisaties (bedrijven en instellingen) verzorgen het praktijkgedeelte van het leerlingwezen of in-service onderwijs. In dit rapport wordt gesproken over het begrip 'leerlingwezen of in-service onderwijs' indien *tenminste* het theoriegedeelte wordt gevolgd. Het is nu zo, dat een minderheid van diegenen die het theoriegedeelte volgt, helemaal géén arbeidsplaats kan vinden of slechts een arbeidsplaats kan vinden die niet betaald wordt.

Tabel 3

Aandeel dat naast het theoriegedeelte van het leerlingwezen of in-service onderwijs ook (betaald) werk heeft of stage loopt.

	1992	1993	1994	Typering
ook betaald werk	80%	77%	75%	dalend
alleen werk en onkosten- of stagevergoeding	9%	6%	12%	instabiel
alleen onbetaald werk	5%	6%	4%	stabiel
alleen theoriegedeelte	6%	11%	9%	stijgend
Totaal (N=100%)	4.429	2.604	1.279	

In tabel 3 worden de relevante cijfers voor RUBS'92, RUBS'93 en RUBS'94 met elkaar vergeleken. Uit deze tabel kan allereerst worden geconcludeerd dat zo'n negen op de tien leerlingen naast het theoriegedeelte in enigerlei vorm het praktijkgedeelte volgt en dat bij ongeveer drie kwart van de leerlingen sprake is van een échte, betaalde leerarbeidsplaats. Verder blijkt uit tabel 3 dat een toenemend gedeelte van diegenen die tenminste het theoriegedeelte volgen, geen (betaalde) arbeidsplaats kan vinden. Succesvol duaal onderwijs is uiteraard afhankelijk van deze praktijkcomponent. Hövels en Verijdt (1987) noemen deze praktijkcomponent dan ook 'de essentie en achillespees van het leerlingwezen'. Er zijn dus redenen genoeg om naar de oorzaken te zoeken die de kans op het vinden van een betaalde arbeidsplaats beïnvloeden. Hiertoe is een multivariate analyse uitgevoerd met als te verklaren variabele de kans om een volledig betaalde arbeidsplaats te verwerven. De exacte resultaten van deze analyse zijn te vinden in bijlage Ib.

De invloed van het geslacht en de etniciteit

Uit de analyse blijkt dat vrouwen geen significant hogere of lagere kans hebben op het vinden van een betaalde arbeidsplaats dan mannen. Allochtonen hebben daarentegen wél een fors lagere kans om een betaalde arbeidsplaats te vinden. Als uitgegaan wordt van een gemiddelde kans van 75% om een betaalde arbeidsplaats te vinden, dan daalt deze bij allochtonen tot 49%. Dit is hoogst interessant aangezien bij de analyse in het vorige hoofdstuk (schatting van de kans om naar het leerlingwezen of in-service onderwijs te gaan) de effecten net andersom lagen. Uit deze analyse bleek namelijk dat vrouwen die zich op de arbeidsmarkt bevinden een geringere kans hebben om een duale opleiding te gaan volgen, terwijl allochtonen een gelijke kans hebben. Dit alles duidt erop dat aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt (leerlingen) een (economische) barrière voor vrouwen aanwezig is, terwijl er aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt (werkgevers) een (economische) barrière voor allochtonen geldt.

Vrouwen en mannen hebben dus een zelfde kans op het vinden van een betaalde leerarbeidsplaats, terwijl allochtonen in vergelijking tot autochtonen een fors lagere kans hebben op het vinden van een betaalde leerarbeidsplaats. De gevonden resultaten lijken sterk op de schatting van de kans op werkloosheid in het hoofdrapport (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a). Ook uit deze schatting bleek dat vrouwen geen significant hogere of significant lagere kans op werkloosheid hebben en tevens dat allochtonen wél een significant hogere kans op werkloosheid hebben. Allochtonen hebben duidelijk veel meer moeite om betaald werk te vinden. Het maakt eigenlijk niet zoveel uit of men al dan niet in het kader van leerlingwezen of in-service onderwijs een baan zoekt. De verschillen kunnen ook niet worden toegeschreven aan een afwijkende opleidingsachtergrond of bijvoorbeeld een andere woonplaats, aangezien hiervoor in de schattingen is gecorrigeerd. Een hypothese die zich dan opdringt, is dat de hogere kans op werkloosheid misschien is toe te schrijven aan gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal bij allochtonen. Op basis van dit gegeven, zouden werkgevers wellicht een voorkeur kunnen hebben voor autochtonen. In het RUBS-materiaal is evenwel geen directe informatie beschikbaar over de beheersing van de Nederlandse taal. Daarentegen wordt wél aan zowel autochtonen als allochtonen gevraagd of er in de opleiding die men het afgelopen jaar heeft gevolgd meer of minder aandacht zou moeten worden besteed aan een aantal aspecten, zoals 'correcte spelling, foutloos schrijven', 'een verslag of rapport schrijven' en 'spreekvaardigheid'. Allochtonen die de arbeidsmarkt opgaan blijken telkens méér aandacht te vragen voor de genoemde drie aspecten. Indien ervan wordt uitgegaan, dat veel gewenste aandacht voor het desbetreffende aspect tevens een indicatie is voor een gebrekkige beheersing van het onderwerp, dan kan het resultaat erop duiden dat inderdaad allochtonen een iets meer gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal hebben. Dit zou een mogelijke verklaring kunnen zijn voor de lagere kans op een betaalde arbeidsplaats van allochtonen.

De invloed van regio en leeftijd

De invloed van zowel de woonplaats als de leeftijd van de schoolverlater op de kans om een betaalde arbeidsplaats te vinden, is minimaal⁹. Werkgevers hebben geen duidelijke voorkeur voor jongeren, want de effecten van leeftijd op de kans om een betaalde arbeidsplaats te vinden zijn niet significant. De woonplaats van de respondent is evenmin van invloed op de kans om een betaalde arbeidsplaats te vinden (zie bijlage Ib). Dit is toch wel enigszins opmerkelijk aangezien de kans op werkloosheid in het westen van Nederland duidelijk het kleinst is (zie bijlage Ia in het hoofdrapport). Dit resulteert er kennelijk niet in, dat er in West-Nederland tevens de grootste kans is om een betaalde arbeidsplaats in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs te vinden. Men zou hieruit kunnen afleiden dat in West-Nederland relatief weinig leerarbeidsplaatsen worden aangeboden.

De invloed van de gevolgde opleiding

Is de gevolgde opleiding van invloed op de kans om een betaalde arbeidsplaats te verkrijgen? In tabel 4 worden twee ranglijsten gepresenteerd met respectievelijk de hoogste en de laagste kansen om een betaalde arbeidsplaats in het leerlingwezen of in-service onderwijs te vinden¹⁰. Gediplomeerden van het VBO-agrarisch hebben de hoogste kans op een betaalde arbeidsplaats en gediplomeerden van het KMBO-verzorgend hebben de laagste kans op een betaalde arbeidsplaats in het leerlingwezen of in-

9. Dit geldt voor diegenen die tenminste het theoriegedeelte van het leerlingwezen of in-service onderwijs volgen. Zie voor de schattingsresultaten wederom bijlage Ib.

10. De ranglijsten zijn gebaseerd op de regressiecoëfficiënten (zie bijlage Ib). De gediplomeerden van het VBO-technisch met tenminste 3 vakken op C-niveau vormt de referentiecategorie. De onderlinge verschillen in de ranglijst hoeven niet per se significant te zijn.

service onderwijs. Dit ligt in het verlengde van de goede respectievelijk slechte arbeidsmarktpositie van beide opleidingsclusters. In zijn algemeenheid geeft namelijk het VBO-agrarisch een goede kans op het vinden van werk en geeft het KMBO-verzorgend een zeer slechte kans op het vinden van werk (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a). De schattingsresultaten betreffende de kans op het vinden van een betaalde arbeidsplaats in het leerlingwezen of in-service onderwijs, volgen in meer of mindere mate de kans op het vinden van werk door alle schoolverlaters.

Tabel 4
De kans op een *betaalde* arbeidsplaats in het leerlingwezen of in-service onderwijs voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die op enquêtedatum tenminste het theoriegedeelte van het leerlingwezen of in-service onderwijs volgen.

Hoogste kans op een betaalde arbeidsplaats	Laagste kans op een betaalde arbeidsplaats
1. VBO-agrarisch	1. KMBO-verzorgend
2. MBO-technisch	2. VBO-verzorgend: C-
3. MAVO	3. VBO-technisch: C-
4. VBO-technisch: C+	4. KMBO-economisch-administratief
5. MBO-verzorgend	5. VBO-econ. administratief: C+

Verder hebben de beter geprofileerde VBO-ers, met tenminste drie vakken op C-niveau, een grotere kans om een betaalde leerarbeidsplaats te vinden. Vooral bij het VBO-technisch zijn de verschillen omvangrijk en significant. Werkgevers zullen een voorkeur hebben voor technisch opgeleide VBO-ers op minimaal C-niveau. Een uitzondering op de regel dat beter geprofileerde VBO-ers meer in trek zijn voor werkgevers, moet echter worden gemaakt voor gediplomeerden van VBO-economisch-administratief. Afgestudeerden van dit opleidingscluster die tenminste drie vakken op C-niveau hebben behaald, hebben juist een *kleinere* kans op het vinden van een betaalde arbeidsplaats in het duaal onderwijs. De beter geprofileerde schoolverlaters van het VBO-economisch-administratief die de arbeidsmarkt opgaan, kiezen minder snel voor duaal onderwijs c.q. vaker voor 'gewoon' betaald werk (zie vorige hoofdstuk). Bovendien *verlaagt* een beter profiel voor deze categorie de kans om een betaalde arbeidsplaats te vinden. Voor werkgevers in de economisch-administratieve sector is er misschien een belang om juist lager geprofileerden in dienst te nemen in het geval van leerarbeidsplaatsen. Eén mogelijke reden zou kunnen zijn dat voor de moeilijkere functies of beroepen, beter geprofileerden van het VBO-economisch-administratief een sterke concurrentie te duchten hebben van afgestudeerde MAVO-ers. Juist bij het economisch-administratief werk bestaat er veel overlap in het beroependomein van MAVO-ers en VBO-ers. Voor het overblijvende zeer eenvoudige, welhaast ongeschoolde economisch-administratieve werk, volstaat een laag profiel waarbij werkgevers in ieder geval de subsidie nog kunnen incasseren.

Conclusies

Allereerst zullen de belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk worden samengevat en vervolgens zal dit worden vertaald naar eventuele beleidsimplicaties.

Ongeveer negen op de tien leerlingen volgt naast het theoriegedeelte van het duaal onderwijs in enigerlei vorm het praktijkgedeelte. Bij ongeveer drie kwart van de leerlingen is er sprake van een échte betaalde leerarbeidsplaats. Uit een vergelijking van de cijfers van de laatste drie RUBS-cohorten blijkt dat steeds minder personen een échte betaalde arbeidsplaats kunnen vinden. De overigen verrichten bijvoorbeeld slechts onbetaald werk. Deze ontwikkeling loopt parallel aan de algemene, licht stijgende werkloosheid bij schoolverlaters van het voorbereidend en (kort) middelbaar beroepsonderwijs. In 1994 is het iets moeilijker om een betaalde baan te bemachtigen.

Uit de analyse is gebleken dat allochtonen significant minder kans op een betaalde leerarbeidsplaats hebben. Het effect is zelfs behoorlijk sterk. Als uitgegaan wordt van een gemiddelde kans op een betaalde leerarbeidsplaats van 75% (zie tabel 3), dan daalt deze bij allochtonen tot 49%. Dit zou te maken kunnen hebben met een meer gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, maar het is ook goed mogelijk dat andere factoren een rol spelen. Tot slot blijkt dat schoolverlaters van sommige opleidingsclusters, zoals het KMBO-verzorgend en het VBO-verzorgend met een A/B-profiel, een geringe kans op een betaalde leerarbeidsplaats hebben. Daarentegen leiden de opleidingen VBO-agrarisch en MBO-technisch weer tot een hoge kans op een betaalde arbeidsplaats. Er zijn duidelijke overeenkomsten merkbaar tussen het vinden van een betaalde leerarbeidsplaats en het vinden van werk in het algemeen. Het KMBO-verzorgend en het VBO-verzorgend wordt bijvoorbeeld geconfronteerd met een hoge kans op werkloosheid, terwijl bij het MBO-technisch en het VBO-agrarisch de kans op werkloosheid aan de lage kant is (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a).

Wat betekent dit nu voor het onderwijsbeleid? Het leerlingwezen of in-service onderwijs kan gezien worden als een vorm van organisatie-overstijgende en doorzichtige training, waar in eerste instantie de leerling zal opdraaien voor de trainingskosten. Naarmate het duaal onderwijs gemakkelijker overdraagbare en meer doorzichtige kennis, vaardigheden of attitudes op zal leveren (bijvoorbeeld door meer off-the-job training en minder on-the-job training, door curriculumstandaarden of door landelijke certificering), zal dit leiden tot een geringere interesse van werkgevers om te investeren in dit soort training. De investering zal dan moeten komen van de overige belanghebbenden (leerlingen en/of overheid). Vrouwelijke leerlingen zullen minder geneigd zijn om deze investering te plegen aangezien zij in dit segment te kampen hebben met een gemiddeld kortere verblijfsduur op de arbeidsmarkt, waardoor het volgen van duaal onderwijs onrendabel wordt. Er is een economische grond voor vrouwen om niet naar het duaal onderwijs te gaan en dit vertaalt zich in een lagere deelname voor vrouwen in het duaal onderwijs. Voor allochtone leerlingen geldt dat niet. In tegenstelling tot de problematiek bij vrouwen, zijn bij allochtonen juist vraagfactoren van belang. Bij een gelijke opleiding kiezen werkgevers toch voor autochtonen. Kortom, bij vrouwen is de eigen interesse in het duaal onderwijs geringer en bij allochtonen is de interesse aan werkgever's zijde minder. Het is dus belangrijk om te bedenken dat de 'problematiek' bij vrouwen een heel andere is dan bij allochtonen. Bij vrouwen is er een kleinere economische prikkel om te investeren in duaal onderwijs, terwijl bij allochtonen andere elementen een rol spelen. Om verschillende redenen, waaronder misschien een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, werven werkgevers minder vaak allochtonen.

De belanghebbende bij uitstek die dit zou kunnen corrigeren door een groter gedeelte van de kosten voor zijn rekening te nemen, is de overheid. Aan een toename van de overdraagbaarheid en doorzichtigheid van menselijk kapitaal zijn namelijk ook enkele positieve gevolgen verbonden, zoals een hogere arbeidsmobiliteit (betere allocatie) en een hogere beloning (meer loonbelasting). Tegenover de eventuele, extra kosten komen dan ook enkele hogere opbrengsten te staan.

3 Hoe is de aansluiting met de gevolgde opleiding?

De vraag naar de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de huidige duale opleiding wordt in dit hoofdstuk beantwoord door zowel naar subjectieve als meer objectieve indicatoren te kijken. Ofschoon de nadruk ligt op de objectieve factoren wordt begonnen met de mening van de schoolverlater.

Wat zijn de verschillen in subjectieve beoordeling van de aansluiting tussen personen die naar het duaal onderwijs gaan versus diegenen die 'gewoon' betaald werk verrichten? De VBO-schoolverlaters die naar het duaal onderwijs gaan zijn wat positiever gestemd over de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en hun huidige bezigheden dan de VBO-ers die buiten het duaal onderwijs werkzaam zijn. Van de VBO-ers die naar het duaal onderwijs zijn gegaan is 84% tevreden. Zij typeren de aansluiting als 'goed' of 'voldoende'. Bij diegenen die 'betaald werk' als voornaamste bezigheid hebben ligt het percentage tevreden een stuk lager, namelijk 62%. De VBO-ers die naar het duaal onderwijs zijn gegaan, tonen dus een grotere tevredenheid over de aansluiting. Dit uit zich ook in het gegeven dat VBO-ers die voor het duaal onderwijs hebben gekozen minder vaak spijt hebben van de gevolgde opleiding. Bij VBO-ers die in het duaal onderwijs zitten is het percentage spijtoptanten namelijk 20, terwijl voor de VBO-ers die op enquêtedatum 'betaald werk' als voornaamste bezigheid hebben het percentage spijtoptanten op 47 ligt. Bij het KMBO en MBO zijn de verschillen in de beoordeling veel kleiner.

Een meer objectieve maatstaf voor de kwaliteit van de aansluiting tussen de leerarbeidsplaats en de gevolgde opleiding, is de mate waarin schoolverlaters aangeven dat de eigen vakrichting voor de huidige functie vereist is. Bij VBO-, en KMBO-schoolverlaters die in het duaal onderwijs zitten is veel vaker de eigen vakrichting vereist, in vergelijking tot diegenen die op enquêtedatum 'betaald werk' als voornaamste bezigheid hebben opgegeven (zie tabel 5). De VBO-ers en KMBO-ers die na afloop van hun studie naar het duaal onderwijs zijn gegaan stellen in respectievelijk 51% en 54% van de gevallen, dat voor de huidige functie de eigen vakrichting vereist was. Deze aandelen liggen fors lager bij diegenen die niet duaal onderwijs, maar 'betaald werk' als voornaamste bezigheid hebben opgegeven (bij VBO-ers 18%; bij KMBO-ers 32%). Bij het MBO is daarentegen sprake van een omgekeerde situatie. MBO-ers die 'gewoon' betaald werk verrichten zijn vaker in hun eigen vakrichting werkzaam dan MBO-ers die hun (school-)loopbaan in het duaal onderwijs hebben voortgezet. Dus bij VBO-schoolverlaters en ook bij KMBO-schoolverlaters is er sprake van een nauwere aansluiting tussen de gevolgde vakrichting en de functievereisten, indien het vervolgtraject het duaal onderwijs betreft. Hieruit kan afgeleid worden dat werkgevers die leerarbeidsplaatsen voor VBO-ers en KMBO-ers aanbieden, sterker dan bij overige banen, rekening houden met de gevolgde vakrichting van hun nieuwe werknemers. Als het echter een leerarbeidsplaats voor een MBO-er betreft, dan is er sprake van een minder nauwe aansluiting tussen de gevolgde vakrichting en de functievereisten.

Tabel 5
Het vereiste opleidingsniveau en de vereiste vakrichting van werkzame personen voor respectievelijk diegenen die naar het leerlingwezen of in-service onderwijs gaan en diegenen die op enquêtedatum 'betaald werk' als voornaamste bezigheid hebben.

	leerlingwezen of in-service onderwijs		betaald werk	
	eigen vakrichting	onder niveau	eigen vakrichting	onder niveau
VBO	51%	7%	18%	20%
KMBO	54%	33%	32%	59%
MBO	43%	67%	54%	34%

Een andere objectieve maatstaf voor de kwaliteit van de aansluiting tussen de leerarbeidsplaats en de

gevolgde opleiding, is het eventuele verschil tussen het gevolgde opleidingsniveau en het vereiste opleidingsniveau voor de functie. Indien het vereiste opleidingsniveau voor de functie onder het genoten opleidingsniveau ligt, dan wordt gesproken over onderbenutting of overscholing. Tabel 5 geeft aan hoe groot deze onderbenuttingspercentages zijn bij twee verschillende bestemmingen. Bij het VBO en het KMBO blijken personen die 'gewoon' betaald werk verrichten veel vaker onder hun niveau werkzaam te zijn, dan de VBO-ers en KMBO-ers die naar het leerlingwezen of in-service onderwijs zijn gegaan. De verschillen bij het VBO (20% resp. 7%) en bij het KMBO (59% resp. 33%) zijn ronduit omvangrijk te noemen. Daarentegen doet zich bij het MBO de omgekeerde situatie voor. Gediplomeerde MBO-ers die een klein jaar na afstuderen een leerarbeidsplaats hebben, zijn twee keer zo vaak onder hun niveau werkzaam (i.c. het vereiste opleidingsniveau is KMBO of lager) dan gediplomeerde MBO-ers die als voornaamste bezigheid 'betaald werk' hebben.

De nauwe aansluiting tussen het VBO of KMBO enerzijds en de duale opleiding anderzijds blijkt ook uit de keuze van het specifieke landelijke orgaan. In tabel 23 van bijlage II is deze keuze per opleidingscluster en per opleidingsrichting weergegeven. Hieruit blijkt dat de keuze voor een bepaald leerlingstelsel sterker afhankelijk is van de gevolgde opleidingsrichting dan van het gevolgde opleidingscluster. Een voorbeeld is het VBO-economisch-administratief. Schoolverlaters die de richting 'kantoorpraktijk' hebben gevolgd gaan veelal naar het ECABO, terwijl schoolverlaters die de richting 'winkelpraktijk' hebben gedaan meestal naar het OVD gaan. Een ander voorbeeld van deze nauwe aansluiting naar opleidingsrichting is te vinden bij het VBO-verzorgend. Na afloop van de opleiding 'uiterlijke verzorging' gaan velen een kappersopleiding bij het SVK volgen (81%), terwijl dit bij een andere opleiding in hetzelfde opleidingscluster, namelijk 'verzorgende beroepen' nauwelijks voorkomt (18%). VBO-ers blijven dus veelal hun eenmaal gekozen richting trouw. Dat geldt ook voor de KMBO-ers. Personen die de KMBO-opleiding 'consumptieve techniek' achter de rug hebben en naar het duaal onderwijs gaan, volgen in 94% van de gevallen een opleiding bij de Stichting Vakopleiding Horeca. Ook hieruit blijkt de nauwe koppeling tussen de gevolgde opleidingsrichting en het vervolgtraject in het duaal onderwijs. Voor de overige gegevens wordt verwezen naar tabel 23 van bijlage II.

4 Beloning in het duaal onderwijs

Een belangrijk item in de discussie over het leerlingwezen betreft de beloning van de leerlingen. Vanuit werkgever's zijde wordt daarbij naar voren gebracht dat de leerlingen niet (volledig) inzetbaar zijn. Dit kan de reden vormen om hen geen volledige financiële vergoeding te geven. Wat kunnen we op basis van de RUBS-gegevens zeggen over de feitelijke beloning in het leerlingwezen?

De gemiddelde beloning van werkzame schoolverlaters van het AVO, VBO en (K)MBO bedraagt fl. 10,40 per uur. Een gedeelte van deze werkzame schoolverlaters volgt duaal onderwijs en het andere gedeelte volgt geen duaal onderwijs. Indien we deze twee groepen met elkaar vergelijken dan blijkt dat de personen die duaal onderwijs volgen 29% minder verdienen. Deels heeft dit te maken met het feit dat personen in het leerlingwezen of in-service onderwijs gemiddeld ruim 2 jaar jonger zijn, een lager opleidingsniveau hebben en vaker in kleinere organisaties werken. Maar ook als hiermee rekening wordt gehouden resteert er nog een significant negatief effect van het volgen van duaal onderwijs op het bruto uurloon. Na correctie verdienen personen in het leerlingwezen of in-service onderwijs 13% minder dan personen die buiten het leerlingwezen of in-service onderwijs om werkzaam zijn (zie het hoofdrapport voor de uitkomsten van de schattingsresultaten). Dit wil natuurlijk niet per se zeggen dat zij ook op langere termijn minder goed af zijn. Het is goed mogelijk dat deelname aan het duaal onderwijs zal leiden tot een hogere toekomstige produktiviteit van werknemers. Personen in het leerlingwezen/in-service onderwijs zullen dan op langere termijn de 'vruchten plukken', middels een hogere beloning. In het huidige RUBS-design is deze hypothese echter niet toetsbaar, omdat daarvoor een herhaalde meting noodzakelijk is.

De vraag resteert natuurlijk waarom diegenen die duaal onderwijs volgen een lagere beloning krijgen. In het paper 'Training en beloning van schoolverlaters' (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995c) wordt dit theoretisch beargumenteerd. Het komt er kort gezegd op neer dat het duaal onderwijs kan worden beschouwd als 'algemene training' waarbij de werknemer i.c. de leerling de investeerder is. Werkgevers zullen niet willen investeren in dit soort menselijk kapitaal van hun werknemers, want de toekomstige hogere produktiviteit kan verhandeld worden op de arbeidsmarkt, zodat alle baten naar de werknemers vloeien. Vandaar dat deze trainingskosten normaliter niet worden gedragen door werkgevers. Ze zullen in mindering worden gebracht op de beloning.

Wat is nu het gevolg van deze marktgedreven noodzaak om de trainingskosten op het loon van de leerlingen af te wentelen? Indien het verlaagde loon boven het minimum jeugdloon ligt, is er niets aan de hand. Een leerling kan besluiten om tegen dit loon een leerarbeidsplaats te aanvaarden in de hoop en verwachting dat hij/zij er in de toekomst beter van wordt. Als echter het verlaagde loon onder het wettelijke minimum jeugdloon zal geraken, dan is het voor een werkgever niet meer interessant om zo'n leerling in dienst te nemen. In principe geldt dit net zo zeer voor personen buiten het duaal onderwijs, maar door het gemiddeld 13% lagere loon zal het meer actueel zijn in een setting van een leerarbeidsplaats. De werkgever kan dan uiteraard zijn toevlucht nemen tot het geven van onkosten- of stagevergoedingen, danwel andere geaccepteerde vormen van een lager loon. In een ruimere arbeidsmarktsituatie zal dit inderdaad gebeuren zoals we reeds in hoofdstuk 2 van dit rapport hebben kunnen vaststellen. Een tweede optie is het niet aannemen van leerlingen. Het wettelijke en/of C.A.O.-kader vormt dan een zodanige institutionele barrière, dat werkgevers minder of geen leerlingen zullen gaan aannemen. Werkgevers zullen met name minder bereid zijn om te investeren in training in een situatie waarin de verworven kwalificaties in allerlei organisaties gebruikt kunnen worden en door allerlei organisaties goed op hun merites beoordeeld kunnen worden. Hiervan is sprake bij landelijk vastgestelde curricula en landelijke certificering. Omgekeerd, zal bij minder 'algemeen' duaal onderwijs, de werkgever sneller

bereid zijn om een deel van de trainingskosten voor zijn rekening te nemen. De overheid moet zich dus realiseren dat bij het doorzichtig en minder organisatiespecifiek maken van kwalificaties in het duaal onderwijs, de rekening ook van eigenaar wisselt. De rekening komt dan in eerste instantie bij de individuele werknemer te liggen.

In de hiervoor besproken analyse is uitsluitend gekeken naar het *hoofdeffect* van een opleiding in het kader van het leerlingwezen of in-service onderwijs op de beloning. Er wordt hierbij verondersteld dat het lagere uurloon in het leerlingwezen/in-service onderwijs zowel opgaat voor mannen als vrouwen, voor regio Zuid en Noord, voor kleine en grote organisaties, voor het VBO-agrarisch en het MBO-technisch etc. De vraag is echter of dat inderdaad het geval is of dat er bepaalde interactie-effecten aanwezig zijn. Om dit te onderzoeken is de betreffende analyse nog eens afzonderlijk herhaald voor diegenen die in het leerlingwezen/in-service onderwijs zitten enerzijds en diegenen die niet in het leerlingwezen/in-service onderwijs zitten anderzijds. De betreffende uitkomsten staan vermeld in bijlage 1c.

Een opvallende bevinding uit de afzonderlijke schattingen van het bruto uurloon voor personen in het leerlingwezen/in-service onderwijs versus personen die geen duaal onderwijs volgen, is het volgende. De loonverschillen tussen opleidingsclusters in het leerlingwezen/in-service onderwijs groter dan buiten het leerlingwezen/in-service onderwijs. De verschillen tussen enerzijds goed renderende opleidingsclusters (in financieel opzicht) als het MBO-agrarisch, het MBO-verzorgend en het MBO-technisch en anderzijds slecht renderende opleidingsclusters als het VBO-agrarisch en VBO-economisch-administratief nemen toe indien na het schoolverlaten duaal onderwijs wordt gevolgd¹¹.

Waarom zouden de loonverschillen tussen opleidingsclusters meer geaccentueerd worden in het duaal onderwijs? Stel nu, dat een werkgever bij een leerarbeidsplaats zowel vaste als variabele trainingskosten moet maken. De variabele trainingskosten zijn bijvoorbeeld de gedeelde produktiviteit van de leerling en de vaste trainingskosten kunnen bijvoorbeeld bestaan uit de begeleiding van de leerling, administratiekosten, contacten met de consulent etc. Deze vaste trainingskosten zijn onafhankelijk van de produktiviteit van de leerling en moeten altijd gemaakt worden bij het instellen en instandhouden van een leerarbeidsplaats. Een werkgever zal net zo veel vaste trainingskosten moeten maken voor een MBO-er als voor een VBO-er. Zoals alle trainingskosten zullen ook deze vaste trainingskosten afgewenteld worden op de leerling. Er wordt immers van uitgegaan dat het leerlingwezen/in-service onderwijs kwalificaties genereert die vrij algemeen van aard zijn, zodat het individu de investering zal moeten doen (en in een later stadium de revenuen zal incasseren). In het voorgaande is al getoond dat in gelijke situaties, personen in het leerlingwezen inderdaad minder verdienen. Deze vaste trainingskosten zullen voor een lager betaalde VBO-er relatief gezien veel harder 'aantikken' dan voor een hoger betaalde MBO-er. Bij wijze van voorbeeld, fl. 300,- maandelijkse vaste trainingskosten is op een maandsalaris van fl. 1.000,- relatief veel meer, dan op een maandsalaris van fl. 1.200,-. De lager gesalarieerde leerling zal door deze afwenteling van vaste trainingskosten sterker de dupe zijn. Daardoor zullen de loonverschillen tussen opleidingsclusters toenemen.

Wat betekent dit nu voor de huidige bijdrageregeling in het leerlingwezen? De huidige regels gaan uit van een vast bedrag per leerarbeidsplaats. Voor een MBO-er is het bedrag net zo hoog als voor een

11. Buiten het duaal onderwijs bedraagt het verschil tussen het best betalende opleidingscluster (MBO-agrarisch) en het slechtst betalende opleidingscluster (VBO-agrarisch) 69%, terwijl binnen het duaal onderwijs het verschil tussen het best betalende opleidingscluster (MBO-technisch) en het slechtst betalende opleidingscluster (VBO-agrarisch) 89% bedraagt. Er zijn dus in het leerlingwezen/in-service onderwijs grotere loonverschillen tussen de diverse opleidingsclusters.

VBO-er. Zonder deze subsidie per leerarbeidsplaats zouden de loonverschillen tussen opleidingsclusters in het leerlingwezen of in-service onderwijs waarschijnlijk nog groter worden. Kennelijk weegt deze subsidie per leerarbeidsplaats niet op tegen de vaste trainingskosten die werkgevers moeten maken om een leerarbeidsplaats in te stellen en te onderhouden. Indien de subsidie per leerarbeidsplaats (ruimschoots) voldoende was geweest om de vaste trainingskosten te dekken, dan zouden de relatieve loonverschillen namelijk zijn afgenomen.

5 Wat is de bestemming van schoolverlaters van de primaire opleiding in het leerlingwezen?

In de voorgaande vier hoofdstukken is geanalyseerd hoe het is vergaan met de groep schoolverlaters van het reguliere onderwijs die hebben gekozen voor een vervolgtraject in het duaal onderwijs. Vanaf dit vijfde hoofdstuk wordt een nieuwe groep schoolverlaters onder de loep genomen, namelijk diegenen die in het schooljaar 1992-1993 een primaire opleiding in het leerlingwezen hebben verlaten. Het is voor het eerst dat in het kader van het RUBS-onderzoek deze groep schoolverlaters wordt onderzocht. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de bestemming van de gediplomeerde schoolverlaters van de primaire opleiding van het leerlingwezen (het BBO). Enerzijds betreft dit de directe bestemming van schoolverlaters, met als kernvraag of men bij hetzelfde bedrijf blijft werken of naar een ander bedrijf toegaat. Anderzijds is gevraagd naar de bestemming op enquêtedatum, namelijk een klein jaar na het verlaten van de opleiding. Een gedeelte van de schoolverlaters van de primaire opleiding zal 'gewoon' betaald werk verrichten, een ander gedeelte zal zijn of haar loopbaan vervolgen met een voortgezette opleiding in het kader van leerlingwezen, etc.

Ongeveer zeven op de tien gediplomeerde BBO-ers werkt na voltooiing van de primaire opleiding nog steeds bij dezelfde arbeidsorganisatie (zie tabel 6). Men zou kunnen spreken van een grote mate van gebondenheid aan het leerbedrijf. Slechts zo'n 10% van de gediplomeerde BBO-ers verandert meteen na afloop van de studie van werkgever. Tabel 6 toont verder dat zo'n twintig procent bij het BBO-technisch en het BBO-verzorgend en zelfs dertig procent bij het BBO-economisch-administratief direct na afloop van de opleiding geen betaald werk heeft. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat zij allen werkloos zijn, want sommigen zullen de militaire dienstplicht vervullen of een voltijds vervolgopleiding volgen.

Tabel 6
Directe bestemming na het schoolverlaten van gediplomeerde BBO-ers (alleen gediplomeerden)

Directe bestemming	bij hetzelfde bedrijf	bij ander bedrijf	geen betaald werk
BBO-technisch	71%	10%	19%
BBO-economisch-administratief	63%	9%	28%
BBO-verzorgend	71%	8%	21%

De onderzochte groep BBO-ers zijn in mei/juni/juli 1994 benaderd. Dit is ongeveer 9 à 12 maanden na het verlaten van de opleiding. Tabel 7 geeft weer wat de voornaamste bezigheid op dat moment is. Hierbij zijn ten behoeve van de overzichtelijkheid de categorieën 'werkloos', 'militaire dienst' en 'anders' samengevoegd tot de categorie 'overig' (voor een nadere specificatie zie tabel 4 bijlage II).

Tabel 7
Bestemming een klein jaar na het schoolverlaten van gediplomeerde BBO-ers (alleen gediplomeerden)

Na klein jaar	voltijds studie	betaald werk	leerlingwezen/ in-service	overig
BBO-technisch	6%	42%	37%	15%
BBO-economisch-administratief	3%	57%	31%	9%
BBO-verzorgend	3%	56%	38%	3%

Tabel 7 laat zien dat slechts weinigen na het duale onderwijs overstappen op een voltijds studie. Bij het BBO-technisch ligt dit aandeel iets hoger dan bij het BBO-economisch-administratief en het BBO-verzorgend, maar het is nog steeds erg laag. Verder verricht iets *minder* dan de helft van de gediplomeerde

schoolverlaters van het BBO-technisch op enquêtedatum 'gewoon' betaald werk, terwijl dit bij de beide andere opleidingscluster iets *meer* dan de helft is. Ongeveer één op de drie voltooiers van een primaire BBO-opleiding, volgt een klein jaar na afstuderen wederom duaal onderwijs. Hiervan gaat een substantieel gedeelte wederom een primaire opleiding volgen. Bij het BBO-technisch ligt dat aandeel op 31%, bij het BBO-economisch-administratief op 45% en bij het BBO-verzorgend op 49%. De rest gaat een voortgezette BBO-opleiding volgen en in het geval van het BBO-verzorgend gaat ook nog een deel van het restant naar het in-service onderwijs¹². Voor diegenen die hebben besloten om het duale onderwijs te continueren, is het gaan volgen van een voortgezette duale opleiding kennelijk niet altijd de meest logische vervolgstap. Van de *totale gediplomeerde uitstroom* van de primaire, technische BBO-opleiding gaat dus $37\% \times 31\% = 11\%$ wederom een primaire opleiding volgen. Bij het BBO-economisch-administratief ligt dit op 14% en bij het BBO-verzorgend ligt dit op 19%. Hieraan liggen twee oorzaken ten grondslag. Allereerst kan de gevolgde BBO-opleiding een assistentenopleiding betreffen, die doorgaans korter duurt en een voortraject vormt voor een andere primaire opleiding in het Beroeps Begeleidend Onderwijs. Ten tweede kan er sprake zijn van een verbreding van het opleidingsprofiel door het opnieuw gaan volgen van een primaire opleiding in het leerlingwezen.

Conclusies

De volgende drie conclusies kunnen worden getrokken uit dit hoofdstuk:

- Ongeveer zeven op de tien gediplomeerde BBO-ers werkt na voltooiing van de primaire opleiding nog steeds bij dezelfde arbeidsorganisatie. Er is sprake van een grote mate van gebondenheid aan het leerbedrijf. Slechts zo'n 10% van de gediplomeerde BBO-ers verandert van werkgever;
- Een marginaal gedeelte van de BBO-ers stapt na afloop van de studie over op een voltijds vervolgopleiding en ongeveer de helft heeft een klein jaar na afstuderen 'gewoon' betaald werk;
- Ongeveer één op drie gediplomeerde BBO-schoolverlaters, volgt op enquêtedatum wederom een vorm van duaal onderwijs. In een groot aantal gevallen betreft dit wederom een *primaire* opleiding.

12. Bij de gediplomeerden van het BBO-verzorgend die op het moment van enquêteren een duale opleiding volgen (totaal=38%) gaat 49% wederom een primaire BBO-opleiding volgen, gaat 34% een voortgezette BBO-opleiding volgen en gaat 17% een in-service opleiding volgen.

6 Wie gaat een voortgezette opleiding in het leerlingwezen volgen?

Eén van de conclusies van het vorige hoofdstuk was, dat slechts weinig afgestudeerden van een primaire opleiding in het leerlingwezen overstappen op een voltijds vervolgstudie. Een mogelijkheid om dan toch nog verder te studeren is het gaan volgen van een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding. Verder is het Nederlandse onderwijssysteem zodanig opgezet dat afgestudeerden van een (Kort) Middelbare Beroeps Opleiding rechtstreeks kunnen instromen in een voortgezette opleiding in het leerlingwezen. Zij verruilen hun voltijdse studie dan voor een combinatie van werken en leren. In tegenstelling tot het eerste hoofdstuk zijn we nu gericht op de duale opleidingen op iets hoger niveau, i.c. de voortgezette opleiding in het leerlingwezen en de in-service opleidingen A, B, of Z. Welke (reguliere of duale) opleidingen bieden nu feitelijk toegang tot zo'n hogere, duale opleiding?¹³ Bovendien wordt bij de beantwoording van deze vraag het gevolgde leertraject in de beschouwing betrokken. Maakt het bijvoorbeeld verschil uit of een gediplomeerde schoolverlater van het BBO-technisch een VBO- of een MAVO-vooropleiding heeft gevolgd? Naast het scala van mogelijke leertrajecten zouden tevens persoonskenmerken van belang kunnen zijn. Hierbij valt te denken aan het geslacht, de etniciteit, de leeftijd en de woonplaats van de leerling. Door middel van een multivariate analyse zal bepaald worden welke determinanten de overhand hebben. De exacte schattingsresultaten zijn in bijlage Id terug te vinden.

Ter inleiding van de resultaten van de multivariate analyse zullen we eerst enkele beschrijvende gegevens presenteren. Van de afgestudeerden van het KMBO-agrarisch en het KMBO-technisch die de arbeidsmarkt opgaan, is zo'n kwart op enquêtedatum een voortgezette opleiding in het leerlingwezen danwel een in-service opleiding A, B, of Z aan het volgen (respectievelijk 25% en 27%). Bij het KMBO-verzorgend ligt dit iets lager (21%) en bij het KMBO-economisch-administratief ligt dit beduidend lager (7%). Gediplomeerde schoolverlaters van het KMBO-economisch-administratief gaan dus niet vaak een dergelijke duale opleiding volgen. Bovendien geldt dat schoolverlaters die een lange opleiding van het Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO) hebben voltooid, veel minder vaak een dergelijke duale opleiding gaan volgen dan de schoolverlaters die een korte opleiding van het Middelbaar Beroeps Onderwijs (KMBO) gediplomeerd hebben verlaten. Bij het MBO-economisch-administratief ligt het percentage op 1%, bij het MBO-technisch op 2% en bij het MBO-agrarisch op 5%. Alleen bij het MBO-verzorgend zien we dat een redelijk gedeelte (10%) van de gediplomeerde schoolverlaters die de arbeidsmarkt zijn opgegaan, een klein jaar na afstuderen een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B of Z op enquêtedatum volgt. Van de weinige afgestudeerde MAVO-ers die na hun studie besluiten de arbeidsmarkt op te gaan, volgt bijna één op de zes (15%) op enquêtedatum een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z. Bij de HAVO-ers is dit 19% en bij de VWO-ers 0%. Gediplomeerden van een primaire opleiding in het leerlingwezen besluiten ook soms om een voortgezette opleiding in het leerlingwezen te gaan volgen. Bij afgestudeerden van het BBO-technisch die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, volgt 29% een klein jaar na afstuderen een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z. Bij het BBO-economisch-administratief bedraagt dit 18 procent en bij het BBO-verzorgend is dit 16 procent.

13.- De volgende kans is geschat: het volgen van een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B of Z voor VBO-, KMBO-, MBO-, AVO- en BBO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden (bijlage Id). De analyse die toegelicht is in het eerste hoofdstuk en waarvan de resultaten in bijlage Ia zijn opgenomen was exclusief de BBO-schoolverlaters en bovendien betrof dit *alle* duale opleidingen (ook primaire opleidingen en de in-service opleidingen OK en ZV). In beide schattingen is geselecteerd op de schoolverlaters die zich op enquêtedatum op de arbeidsmarkt aanbieden, dit wil zeggen als voornaamste bezigheid 'betaald werk', 'leerlingwezen of in-service onderwijs' of 'werkloos' hebben.

De multivariate analyse (zie bijlage Id) wijst uit dat een technische BBO-opleiding en een technische KMBO-opleiding de hoogste kansen bieden om een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z te gaan volgen. De opleidingen MBO-economisch-administratief, MBO-technisch, VBO, MBO-overig en MBO-agrarisch bieden daarentegen de laagste kansen. Variaties in de gevolgde vooropleiding leiden verder niet tot significant afwijkende resultaten. Gegeven de in het schooljaar 1992-1993 verlaten opleiding, blijkt de vooropleiding nooit te leiden tot significant hogere of lagere kansen. Er kan dus bijvoorbeeld niet aangetoond worden dat een afgestudeerde van het MBO-verzorgend met een MAVO-vooropleiding een significant andere kans heeft op een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z, in vergelijking tot een afgestudeerde van het MBO-verzorgend met een HAVO-, VBO-, of andere vooropleiding. Evenmin heeft de gediplomeerde schoolverlater van het BBO-technisch met een VBO-vooropleiding een grotere of kleinere kans op zo'n duale opleiding dan de gediplomeerde schoolverlater van het BBO-technisch met een MAVO-vooropleiding. Gegeven het opleidingscluster heeft de vooropleiding dus geen significant effect.

Verder is onderzocht of persoonskenmerken (zoals het geslacht, de etniciteit, de leeftijd en de woonplaats) nog een zelfstandige invloed hebben op de kans om een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z te volgen. Uit de schattingsresultaten blijkt (zie bijlage Id) dat vrouwen die zich op de arbeidsmarkt bevinden een significant lagere kans hebben op het volgen van zo'n duale opleiding. Bij deze uitkomst is rekening gehouden met eventuele verschillen in het gevolgde leertraject, de etniciteit, de leeftijd en de woonplaats. Net als bij de resultaten van de multivariate analyse in het eerste hoofdstuk, zien we ook nu weer dat vrouwen kennelijk minder animo hebben om een duale opleiding te volgen. De verklaring die in hoofdstuk 1 werd gegeven, kan wederom geldend zijn. Vanwege een feitelijk kortere verblijfsduur op de arbeidsmarkt is er een geringere prikkel om te investeren in dit soort training, aangezien niet of minder lang van de baten kan worden geprofitteerd. Bij allochtonen zijn er geen aanwijzingen dat sprake zal zijn van een kortere verblijfsduur op de arbeidsmarkt, zodat er op basis van dit argument geen reden zal zijn voor allochtonen om niet te kiezen voor een duale opleiding. De verschillen tussen autochtonen en allochtonen zijn dan ook niet significant.

De leeftijd is wél medebepalend voor de kans op het volgen van een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z. Ouderen hebben namelijk een kleinere kans. Het effect van één jaar leeftijdsverschil neemt wel in grootte af naarmate men ouder is. De mogelijke reden voor het aangetoonde leeftijdseffect is dat het rendement van training, bij toenemende leeftijd en bij gelijkblijvende andere factoren, zal dalen. De kosten/baten-verhouding verslechtert, waardoor een ouder individu minder snel bereid zal zijn om te investeren in training. Hierdoor daalt de participatie. Tot slot wordt nog het effect van de woonplaats van de schoolverlater aan de orde gesteld. In Noord-Nederland hebben gediplomeerde schoolverlaters die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, de geringste kans om een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z te volgen. De verschillen met Oost-Nederland, West-Nederland en Zuid-Nederland zijn allen significant.

Conclusies

De volgende conclusies kunnen uit dit hoofdstuk worden getrokken:

- Gediplomeerde schoolverlaters van het KMBO-technisch en het BBO-technisch die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, hebben de hoogste kansen op het volgen van een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z. De opleidingen MBO-economisch-administratief, MBO-technisch, VBO, MBO-overig en MBO-agrarisch bieden daarentegen de laagste kansen;
- Gegeven het gevolgde opleidingscluster heeft de vooropleiding geen significante invloed op deze

kans;

- Vrouwen hebben een significant lagere kans op het volgen van een dergelijke duale opleiding;
- De verschillen tussen allochtonen en autochtonen zijn niet significant;
- Ouderen hebben een significant lagere kans op een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of een in-service opleiding A, B, of Z dan jongeren, maar de grootte van de effecten nemen af naarmate de leeftijd toeneemt;
- De uitgevoerde schatting toont aan dat er in Noord-Nederland sprake is van een significant lagere kans dan in respectievelijk Oost-Nederland, West-Nederland en Zuid-Nederland.

7 Hoe is de aansluiting tussen de duale opleiding en de huidige bezigheden?

In dit hoofdstuk zullen we ingaan op de aansluiting tussen de gevolgde duale opleiding en de huidige bezigheden. Daarbij worden enkele subjectieve maatstaven gebruikt, zoals het oordeel van de respondenten over de aansluiting en de vraag of zij spijt hebben van hun opleidingskeuze. Deze spijtvraag zou men kunnen zien als een subjectieve indicatie van het individuele rendement van een opleiding. Daarnaast is aan de schoolverlaters gevraagd of er aan bepaalde aspecten in de duale opleiding meer of minder aandacht moet worden besteed. De antwoorden zouden een aanleiding kunnen vormen tot een aanpassing van het curriculum.

In tabel 8 wordt het subjectieve oordeel van BBO-schoolverlaters die opnieuw voor duaal onderwijs hebben gekozen vergeleken met BBO-schoolverlaters die voor een andere bestemming hebben gekozen. De conclusie is dat de eerste groep een grotere tevredenheid toont. Van de schoolverlaters van het BBO-verzorgend die opnieuw naar het duale onderwijs zijn gegaan, is maar liefst 96% tevreden over de aansluiting (het oordeel was 'goed' of 'voldoende'). Bij het BBO-economisch-administratief en het BBO-technisch ligt dit ook zeer hoog, namelijk in beide gevallen 87%. BBO-schoolverlaters met een andere bestemming zijn minder tevreden over de aansluiting. Bij het BBO-economisch-administratief ligt het percentage tevreden op 66%, bij het BBO-technisch op 70% en wederom bij het BBO-verzorgend het hoogst namelijk 89%. In zijn algemeenheid zijn de gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-verzorgend het meest tevreden over de aansluiting van de duale opleiding met de huidige bezigheden.

Tabel 8
Oordeel van afgestudeerde BBO-ers over de aansluiting met de huidige bezigheden en percentage BBO-ers dat spijt heeft van hun opleidingskeuze.

	naar het duaal onderwijs		niet naar het duaal onderwijs		totaal	
	tevreden spijtoptanten		tevreden spijtoptanten		tevreden	spijtoptanten
BBO-technisch	87%	10%	70%	32%	76%	24%
BBO-econ. admin.	87%	39%	66%	50%	72%	47%
BBO-verzorgend	96%	12%	89%	39%	92%	29%
Totaal	90%	16%	73%	38%	79%	30%

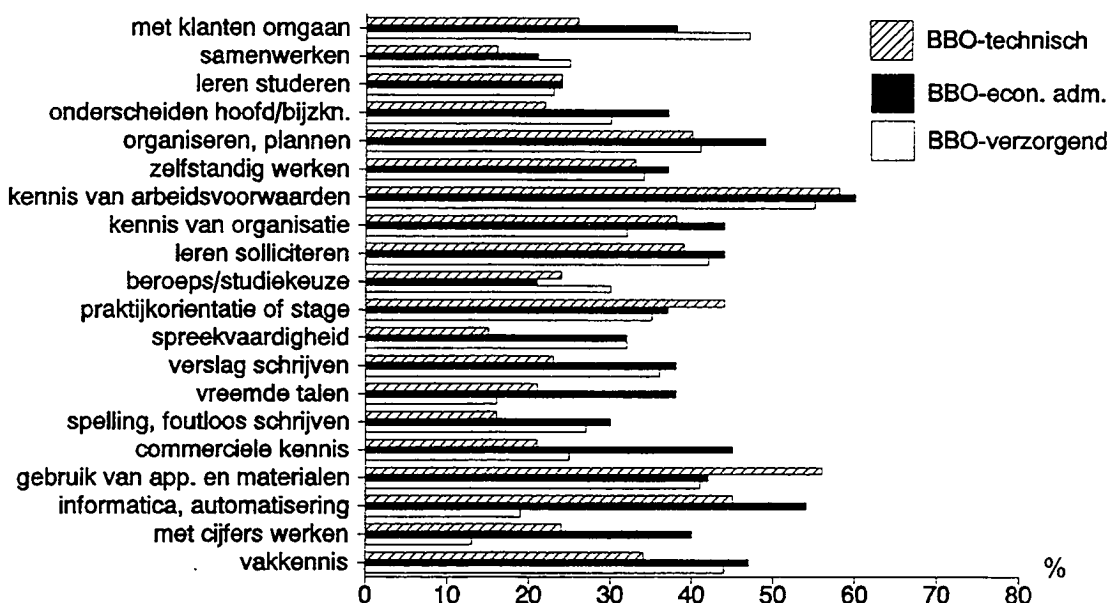
Een andersoortig oordeel over de gevolgde duale opleiding betreft de vraag of respondenten achteraf gezien spijt hebben van de gevolgde opleiding. Ook bij dit oordeel zien we dat diegenen die na de afgesloten BBO-opleiding opnieuw naar het duaal onderwijs gaan wat positiever gestemd zijn c.q. minder vaak spijt hebben van hun opleidingskeuze (tabel 8). Vooral het BBO-economisch-administratief kent een fors aandeel spijtoptanten. Bijna de helft (47%) van de gediplomeerden van het BBO-economisch-administratief heeft namelijk spijt van zijn opleidingskeuze. We zullen in hoofdstuk 9 nog zien dat dit hoge percentage spijtoptanten bij de economisch-administratieve duale opleidingen goed is te verklaren. Er blijkt namelijk slechts sprake te zijn van een relatief gering verschil tussen de kwaliteit van de arbeid in het begin van de duale opleiding versus de kwaliteit van de arbeid na afloop van de duale opleiding.

Het hiervoor beschreven subjectieve oordeel van respondenten over de aansluiting tussen de gevolgde duale opleiding en de huidige bezigheden en ook over de vraag of men spijt heeft van de gevolgde opleiding, kunnen velerlei (economische en psychologische) oorzaken hebben. De één zal zich bijvoorbeeld vergelijken met andere schoolverlaters die volledig de arbeidsmarkt zijn opgegaan, terwijl de

ander toch liever naar het reguliere onderwijs was gegaan. Hierbij zal onder meer de (ontwikkeling van de) arbeidsmarktpositie van zichzelf en van anderen betrokken worden. Het kan ook zo zijn dat het oordeel mede ingegeven is door het curriculum. Misschien zijn aan sommige aspecten in de opleiding te weinig en aan andere aspecten juist te veel aandacht geschonken, naar de mening van de afgestudeerde BBO-ers¹⁴. In grafiek 2 is aangegeven aan welke aspecten in de opleiding meer aandacht zou moeten worden geschonken.

Grafiek 2

Aspecten in de gevolgd opleiding die meer aandacht zouden moeten krijgen.

Uit grafiek 2 blijkt dat BBO-ers vooral extra aandacht vragen voor de aspecten 'kennis van arbeidsvoorwaarden', 'gebruik van apparatuur en materialen' en 'organiseren, plannen'. Aan het aspect 'vreemde talen' zou wel wat minder aandacht besteed kunnen worden, naar de mening van de respondenten. Soms zijn er grote verschillen tussen de drie opleidingsclusters te constateren. Zo vraagt ongeveer de helft van de BBO-ers meer aandacht voor 'informatica, automatisering', behalve bij het BBO-verzorgend. Daar vindt slechts 19% het nodig dat meer aandacht wordt besteed aan 'informatica, automatisering' en voor 30% mag het wel wat minder. Bij het aspect 'met cijfers werken (rekenen, wiskunde)' vormt het BBO-economisch-administratief de uitschieter. Zij vragen relatief vaak meer aandacht voor het werken met cijfers (40%). Daarnaast vragen zij relatief vaak meer aandacht voor het aspect 'commerciële kennis, verkooptechniek' (45%). Bij de overige twee opleidingsclusters mag er volgens de respondenten relatief vaak wat minder aandacht aan 'commerciële kennis, verkooptechniek' worden besteed (BBO-technisch 23%, BBO-verzorgend 30%) .

14. Er is bij de berekening van de percentages en de samenstelling van de grafiek geselecteerd op de groep BBO-ers die op enquêtedatum oftevel opnieuw duaal onderwijs volgt, oftevel 'gewoon' betaald werk heeft.

Conclusies

De conclusies met betrekking tot de aansluiting tussen de voltooide en de nieuwe duale opleiding in het leerlingwezen zijn als volgt samen te vatten:

- Personen die na de primaire opleiding doorgaan met een nieuwe duale opleiding zijn positiever gestemd over de aansluiting en hebben minder vaak spijt dan de personen die een andere bestemming hebben;
- Gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-economisch-administratief hebben in bijna de helft van de gevallen spijt van hun opleidingskeuze;
- Gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-verzorgend zijn erg tevreden over de aansluiting tussen de gevolgde duale opleiding en hun huidige bezigheden;
- Gediplomeerde BBO-ers vragen vooral extra aandacht voor de aspecten 'kennis van arbeidsvoorwaarden', 'gebruik van apparatuur en materialen' en 'organiseren, plannen' en wensen dat minder aandacht wordt besteed aan vreemde talen.
- In zijn algemeenheid wordt ook meer aandacht verlangd voor 'informatica, automatisering', behalve bij het BBO-verzorgend;
- Gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-economisch-administratief vragen relatief vaak aandacht voor het aspect 'met cijfers werken' en 'commerciële kennis, verkooptechniek'.

8 Hoe is de kwaliteit van het werk na afloop van de primaire opleiding in het leerlingwezen?

De arbeidsmarktpositie van een opleiding wordt niet alleen bepaald door de kans op werk, maar ook door de kwaliteit van het gevonden werk. De kwaliteit van het werk kan namelijk gezien worden als de 'prijs' die tegenover het aanbieden van arbeid staat. Een belangrijk onderdeel van deze prijs is uiteraard de beloning. Maar er zijn ook andere factoren bepalend voor de kwaliteit van het werk, zoals het hebben van een vast dienstverband en het werkzaam zijn in een functie dat overeenkomstig is aan het genoten opleidingsniveau. In tabel 9 zijn daarnaast nog enige andere elementen van de kwaliteit van het werk opgenomen.

Tabel 9
De kwaliteit van het werk na afloop van de primaire opleiding in het leerlingwezen (alleen gediplomeerden)

	Gem. bruto maandloon	Gem. bruto uurloon	%Vast werk	%Onder- benutting	%Eigen vakrichting	%Leiding- gevend	%Extra cursus
BBO-technisch	fl 2.333,--	fl 15,40	83%	57%	56%	13%	15%
BBO-econ.adm.	fl 1.755,--	fl 11,75	73%	73%	24%	23%	21%
BBO-verzorgend	fl 1.661,--	fl 12,42	87%	55%	57%	8%	11%

Technisch opgeleide BBO-ers verdienen na afloop van hun duale opleiding véél meer dan economisch-administratief of verzorgend opgeleide BBO-ers. De verschillen in zowel maand- als uurloon zijn aanzienlijk. Als we het bruto uurloon van werkzame schoolverlaters van het BBO-technisch op 100 zetten, dan verdienen werkzame schoolverlaters van het BBO-economisch-administratief maar liefst 24% minder. Werkzame schoolverlaters van het BBO-verzorgend hebben dan een 19% lager bruto uurloon. Aangezien gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-verzorgend vaak part-time werken is hun maandloon nog lager. Zij hebben gemiddeld een 29% lager bruto maandloon dan de werkzame schoolverlaters van het BBO-technisch.

Op het moment van enquêteren hadden de meeste gediplomeerde schoolverlaters van het Beroeps Begeleidende Onderwijs een vaste baan. De gepresenteerde percentages in tabel 9 liggen op een veel hoger peil dan bij schoolverlaters van het reguliere onderwijs. Bij de werkzame schoolverlaters van het reguliere onderwijs heeft op enquêtedatum namelijk gemiddeld 57% een vaste aanstelling, terwijl het laagst scorende BBO-cluster (economisch-administratief) toch nog op 73% uitkomt. Dit zal deels toe te schrijven zijn aan de marktpositie van de opleiding en deels aan het gegeven dat men al gedurende enige tijd op de arbeidsmarkt verblijft, waardoor flexibele arbeidscontracten soms (automatisch) overgaan in vaste dienstverbanden.

Tabel 9 toont verder een verrassend hoog percentage onderbenutting. Onderbenutting wordt gedefinieerd als het verschil tussen het vereiste opleidingsniveau voor de functie en het feitelijk genoten opleidingsniveau. In de toegevoegde lijst met begrippen is te vinden hoe de opleidingen naar niveau zijn ingedeeld. De onderbenutting ligt bij het BBO-technisch en het BBO-verzorgend op respectievelijk 57 en 55 procent en bij het BBO-economisch-administratief is het percentage zelfs nóg hoger. Gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-economisch-administratief die op enquêtedatum tot de werkzame personen behoren hebben in 73% van de gevallen een vereist opleidingsniveau voor de functie aangekruist, dat onder hun voltooide niveau ligt (het aangekruiste vereiste opleidingsniveau is VBO/MAVO of lagere school). Deze erg hoge onderbenuttingspercentages bij het BBO zouden met een gebrekkige validiteit te

maken kunnen hebben. Vaak werkt men al enkele jaren bij dezelfde werkgever en wordt in de tussentijd een opleiding in het kader van het leerlingwezen gevolgd. Op de vragenlijst wordt dan misschien een vereist opleidingsniveau voor de functie aangekruist dat relevant was bij binnenkomst in het bedrijf of instelling. Dat is in het merendeel van de gevallen het VBO-niveau. Na afronding van de opleiding is deze functie echter zwaarder geworden. Het is goed mogelijk dat de onderbenuttingspercentages bij het BBO hierdoor te hoog uitvallen. Het feit dat de onderbenutting bij het BBO-economisch-administratief veel hoger ligt dan bij de beide overige BBO-opleidingsclusters maakt het echter aannemelijk dat afgestudeerden van het BBO-economisch-administratief ook daadwerkelijk vaak VBO-werk verrichten.

Gediplomeerden van het BBO-economisch-administratief zijn heel vaak buiten hun eigen vakrichting werkzaam. Slechts 24% van hen heeft aangegeven dat voor de functie een vakrichting werd vereist dat overeenkomstig de eigen vakrichting is. Bij het BBO-technisch en het BBO-verzorgend liggen deze percentages veel hoger (respectievelijk 56 en 57%). De gediplomeerden van deze beide opleidingsclusters zijn meer dan twee keer zo vaak binnen hun eigen vakrichting werkzaam.

De scores op het gebied van beloning, vast werk, onderbenutting en eigen vakrichting mogen bij het BBO-economisch-administratief dan het slechtste zijn, men heeft een klein jaar na de duale opleiding wel relatief vaak een leidinggevende functie en er wordt ook tamelijk vaak een cursus of bedrijfsopleiding gevolgd. Van de gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-economisch-administratief geeft ongeveer een kwart leiding aan andere medewerkers. Dit is toch wel een opmerkelijk hoog percentage, zeker als men bedenkt dat bijna drie kwart van de werkenden een te laag vereist opleidingsniveau aankruist. Bij het BBO-technisch en het BBO-verzorgend ligt het percentage leidinggevendenden veel lager dan bij het BBO-economisch-administratief. Bij deze beide opleidingsclusters is ook de deelname aan een aanvullende cursus of bedrijfsopleiding geringer. Net als bij de uitstroom van het reguliere onderwijs blijkt ook bij het duale onderwijs weer, dat economisch-administratief opgeleiden relatief vaak een cursus of bedrijfsopleiding volgen. Het verwerven van economisch-administratieve kwalificaties vindt regelmatig buiten het reguliere of duale onderwijs plaats.

Conclusies

In dit hoofdstuk is de kwaliteit van het werk van gediplomeerden van de primaire opleiding van het Beroeps Begeleidend Onderwijs aan de orde geweest. Dit zijn de voornaamste conclusies:

- De beloning is bij de afgestudeerden van het BBO-technisch duidelijk het hoogst. De verschillen in bruto uurloon met het BBO-economisch-administratief en het BBO-verzorgend bedragen respectievelijk 24% en 19%;
- Bij de overige behandelde indicatoren, zoals 'vast werk', 'onderbenutting', 'eigen vakrichting', 'leidinggeven', 'cursus, bedrijfsopleiding', verschilt de kwaliteit van het werk tussen de opleidingsclusters BBO-technisch en het BBO-verzorgend niet sterk;
- Gediplomeerde schoolverlaters van het BBO-economisch-administratief hebben zeer vaak een baan waarvoor een opleidingsniveau vereist is dat onder het genoten opleidingsniveau ligt (73%). Het komt bij hen ook weinig voor dat de eigen vakrichting vereist is. De beloning is laag en ten opzichte van de beide overige BBO-clusters heeft men iets minder vaak een vaste baan;
- Een positief punt bij het BBO-economisch-administratief is dat bijna een kwart van de afgestudeerden een leidinggevende functie heeft en één op de vijf afgestudeerden op enquêtedatum een aanvullende cursus op bedrijfsopleiding volgt.

Bovenstaande conclusies zijn afgeleid door naar de onderlinge verschillen tussen de drie BBO-opleidingclusters te kijken. In het slothoofdstuk zal de kwaliteit van het werk na afloop van een duale

opleiding bovendien worden vergeleken met de reguliere opleidingsclusters. We kunnen alvast melden dat dan de kwaliteit van het werk bij het BBO-technisch valt te typeren als 'zeer goed', bij het BBO-verzorgend als 'goed' en bij het BBO-economisch-administratief als 'gemiddeld'.

9 Welke verschillen zijn er in de kwaliteit van het werk bij het begin versus na afloop van de primaire opleiding in het leerlingwezen?

In het vorige hoofdstuk is de kwaliteit van het werk van afgestudeerden van een primaire opleiding in het leerlingwezen in kaart gebracht. Een groot aantal indicatoren zijn hierbij de revue gepasseerd zoals het uurloon, het maandloon, onderbenutting en het volgen van cursussen (zie tabel 9). Allerlei verschillen tussen het technische, het economische-administratieve en het verzorgende BBO-opleidingscluster zijn in dat hoofdstuk belicht. In dit negende hoofdstuk wordt deze kwaliteit van het werk van afgestudeerden van een primaire opleiding wederom opgepakt en geanalyseerd. De kwaliteit van de arbeid van afgestudeerden van een primaire opleiding in het leerlingwezen wordt nu afgezet tegen de kwaliteit van het werk bij beginnende leerlingen van zo'n primaire opleiding. Voor de kwaliteit van het werk van beginnende leerlingen kunnen we gebruik maken van de uitstroomgegevens van schoolverlaters van het reguliere onderwijs die zo'n klein jaar na afstuderen een primaire opleiding in het leerlingwezen volgen. Een drietal indicatoren betreffende de kwaliteit van het werk zijn naast elkaar gezet in tabel 10. Voor alle duidelijkheid, dit is dus geen longitudinale maar een cross-sectionele vergelijking, zodat geen uitspraken kunnen worden gedaan over *individuele* 'rendementen'. Het zijn namelijk twee verschillende groepen individuen die op een gelijk moment zijn geënuquêteerd (mei/juni 1994)¹⁵.

Tabel 10
De kwaliteit van het werk bij het begin en na afloop van de primaire opleiding van het leerlingwezen (alleen gediplomeerden)

	BRUTO UURLOON		VAST WERK		ONDERBENUTTING	
	bij het begin	na afloop	bij het begin	na afloop	bij het begin	na afloop
BBO-technisch	f1 8,69	f1 15,40	56%	83%	21%	57%
BBO-econ.adm	f1 7,48	f1 11,75	50%	73%	15%	73%
BBO-verzorgend	f1 5,99	f1 12,42	36%	87%	14%	55%

Tabel 10 toont dat het bruto uurloon en het percentage vast werk na afloop van een primaire opleiding in het leerlingwezen veel hoger is dan bij het begin van een primaire opleiding in het leerlingwezen. Uiteraard is dit niet uitsluitend toe te schrijven aan de gevolgde opleiding, maar zal ook de toegenomen leeftijd en anciënniteit een rol spelen. Bij deze beide indicatoren (uurloon en vast werk) is er dus sprake van een duidelijk positief effect. Daarentegen is het percentage onderbenutting na afloop van de primaire opleiding in het leerlingwezen aanzienlijk slechter dan bij beginnende leerlingen. Bij beginnende leerlingen ligt het onderbenuttingspercentage namelijk op 15 à 20% terwijl na afloop meer dan de helft onder zijn of haar niveau werkzaam zou zijn. In het vorige hoofdstuk is echter reeds gewezen op een mogelijk validiteitsprobleem. Men werkt vaak al enkele jaren bij dezelfde werkgever terwijl er in de tussentijd een opleiding in het kader van het leerlingwezen wordt gevolgd. Op de vragenlijst wordt dan soms een vereist opleidingsniveau aangekruist dat relevant was bij binnenkomst in het bedrijf of instelling, maar dat inmiddels hoger zou liggen. Het is goed mogelijk dat de onderbenuttingspercentages bij het BBO hierdoor te hoog uitvallen.

15. Bij de steekproeftrekking van afgestudeerden van het Beroeps Begeleidend Onderwijs is, zoals in de inleiding is beschreven, geen aselechte methode gebruikt maar zijn enkele BBO-vakrichtingen geselecteerd. Daarentegen komen de schoolverlaters van het reguliere onderwijs in allerlei vakrichtingen terecht. Om er voor te zorgen dat de verschillen in de kwaliteit van het werk bij het begin en na afloop van een primaire opleiding niet zijn toe te schrijven aan de verschillen in vakrichtingen, heeft een correctie plaatsgevonden waarbij de verdeling na afloop van de primaire opleiding het uitgangspunt vormde.

Zoals in de vorige alinea gemeld is het bruto uurloon en het percentage vast werk na afloop van de primaire opleiding aanzienlijk hoger dan bij het begin van de duale opleiding. Vooral bij het BBO-verzorgend mogen de verschillen er wezen. Na afloop van de verzorgende BBO-opleiding wordt meer dan het dubbele bruto uurloon verdiend (fl. 12,42 versus fl. 5,99) en is ook het gedeelte werknemers met een vast dienstverband ruim twee keer zo hoog (87% versus 36%). Bij het BBO-verzorgend is het aandeel werknemers met een vast dienstverband bij het begin het laagst en na afloop van de duale opleiding het hoogst. Wat betreft het bruto uurloon, scoort het BBO-verzorgend bij het begin het laagste startsalaris maar het BBO-verzorgend is na afloop van de primaire opleiding het gemiddelde bruto uurloon van het BBO-economisch-administratief gepasseerd. Het opleidingscluster BBO-economisch-administratief toont de geringste verschillen tussen de begin- en de eindsituatie. Het quotiënt van het uurloon na afloop en het uurloon aan het begin van de primaire opleiding is tamelijk gering en dit geldt tevens voor het percentage vast werk. Dit lijkt te duiden op weinig vooruitgang in de kwaliteit van het werk gedurende de duale opleiding. Dit zou misschien kunnen verklaren waarom de afgestudeerden van het BBO-economisch-administratief zo vaak spijt hebben van hun duale opleiding. Uit hoofdstuk 7 bleek immers dat bijna de helft (47%) van de afgestudeerden spijt heeft van zijn gemaakte keuze voor deze duale opleiding. Het zou eveneens kunnen verklaren waarom de instroomkans van afgestudeerden van het KMBO-economisch-administratief en van goed geprofileerde, economisch-administratief opgeleide VBO-ers zo laag is. Zij zullen voltijds vervolgonderwijs prefereren.

10 Welke marktpositie heeft de primaire opleiding in het leerlingwezen?

Het is voor het eerst dat het RUBS-onderzoek de uitstroom van personen met een primaire opleiding in het leerlingwezen omvat. Voorheen was er geen informatie voorhanden over de marktpositie van het Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO). In voorgaande hoofdstukken is reeds ingegaan op enkele aspecten van deze marktpositie. Dit afsluitende hoofdstuk dient om de totale marktpositie in kaart te brengen en te typeren. We zetten daarom het BBO af tegen alle andere opleidingsclusters. We hanteren hierbij dezelfde methodiek als welke in het hoofdrapport is gebruikt (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a).

Zowel uit theoretische als uit empirische overwegingen is het zinvol om een onderscheid te maken in drie dimensies die gezamenlijk de positie van een opleiding op de arbeidsmarkt vastleggen (De Grip, Van der Velden en Wieling, 1993; Van der Velden en Wieling, 1994). De eerste dimensie betreft het vinden van werk en wordt geïndiceerd door indicatoren als de duur van de intredewerkloosheid of het werkloosheidspercentage. In dit verband wordt ook wel gesproken over de kwantitatieve aansluiting tussen opleiding en beroep (Van Hoof en Dronkers, 1980). De tweede dimensie betreft de kwaliteit van het werk en heeft betrekking op indicatoren als de aansluiting van het werk bij de gevolgde opleiding (naar niveau en naar richting), het loon of de aard van het dienstverband. Deze dimensie wordt ook wel aangeduid als de kwalitatieve aansluiting tussen opleiding en beroep. Bij zowel het vinden van werk als de kwaliteit van het werk gaat het om indicatoren die in beginsel van jaar op jaar kunnen veranderen. Ze geven een beeld van de huidige positie van een opleiding op de arbeidsmarkt. Beide dimensies zijn eenduidig als goed of slecht te typeren, in die zin dat een lage kans op het vinden van werk of een lage kwaliteit van het werk duiden op een zwakke arbeidsmarktpositie. De derde dimensie karakteriseert de structurele risico's die schoolverlaters van een bepaalde opleiding op de arbeidsmarkt ondervinden. Het gaat hierbij om meer stabiele kenmerken van het segment waarop de schoolverlaters zich bewegen, zoals de stabiliteit van de werkgelegenheid of de mate waarin men erin slaagt om bij teruglopende werkgelegenheid in het 'eigen' segment uit te wijken naar andere arbeidsmarktsegmenten. Het is moeilijker om hier eenduidig van een goede of een slechte positie te spreken. Het werken in een segment waarin zich weinig structurele risico's voordoen betekent niet automatisch dat een opleiding een sterke arbeidsmarktpositie inneemt. Wel zou men kunnen verwachten dat in een dergelijke situatie de stabiliteit van de arbeidsmarktpositie in de tijd gezien groter is dan bij opleidingen die geconfronteerd worden met een hoog structureel risico.

In dit hoofdstuk wordt een totaalbeeld gegeven van de positie die het Beroeps Begeleidend Onderwijs inneemt op elk van deze drie dimensies. Daartoe is bij elke dimensie een samengestelde indicator berekend die de somscore vormt van de onderliggende indicatoren. De gebruikte methodiek wijkt niet af van die in het hoofdrapport¹⁶. Tabel 11 bevat voor de drie opleidingsclusters in het BBO de resultaten. Ter vergelijking zijn ook alle andere opleidingsclusters opgenomen. Het betreft overigens de *relatieve* posities van opleidingsclusters ten opzichte van elkaar, zodat bijvoorbeeld het BBO-technisch vergeleken wordt met alle overige opleidingsclusters.

16. Zie voor een toelichting Van Smoorenburg, Van der Velden, 1995a, pg. 65-66.

Tabel 11
Typering arbeidsmarktpositie van opleidingen in 1994

Opleiding	Vinden van werk	Kwaliteit van werk	Structureel risico
VBO-agrarisch	goed	gemiddeld	zeer weinig
VBO-technisch	goed	gemiddeld	zeer veel
VBO-econ.adm.	gemiddeld	gemiddeld	weinig
VBO-verzorgend	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld
KMBO-agrarisch	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld
KMBO-technisch	gemiddeld	gemiddeld	zeer veel
KMBO-econ. adm.	slecht	gemiddeld	gemiddeld
KMBO-verzorgend	zeer slecht	gemiddeld	veel
BBO-technisch	goed	zeer goed	zeer veel
BBO-econ. admin.	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld
BBO-verzorgend	goed	goed	zeer veel
MBO-agrarisch	zeer goed	goed	gemiddeld
MBO-technisch	gemiddeld	zeer goed	veel
MBO-econ.adm.	gemiddeld	goed	gemiddeld
MBO-verzorgend	gemiddeld	goed	veel

Het vinden van werk

Het BBO scoort gemiddeld tot goed op de dimensie 'het vinden van werk'. Vooral de afgestudeerden van het BBO-technisch en het BBO-verzorgend hebben geen moeite om werk te vinden, respectievelijk te houden. Een klein jaar na afstuderen bedraagt de werkloosheid bij het BBO-technisch 5% en bij het BBO-verzorgend 3%. Bij het BBO-economisch-administratief is de werkloosheid op enquêtedatum ook slechts 4%. Bij dit laatste opleidingscluster is de duur van de intredewerkloosheid echter aan de hoge kant. Zeventien procent van de gediplomeerden van het BBO-economisch-administratief is namelijk sinds het verlaten van de opleiding langer dan 3 maanden werkloos geweest¹⁷. Al met al is de kans op het vinden van werk bij afgestudeerden van het BBO een stuk beter dan bij KMBO-ers. Bovendien doen BBO-ers niet onder voor MBO-ers. Hierbij moet natuurlijk wel worden aangetekend dat deze positie van het BBO te maken heeft met de specifieke situatie van werken en leren die daar plaatsvindt. Voor BBO-ers vindt de intrede op de arbeidsmarkt reeds plaats vóór de start van de opleiding, terwijl dit bij de overige schooltypen pas daarna plaatsvindt.

Kwaliteit van het werk

Gediplomeerden van het BBO-technisch realiseren een zeer goede kwaliteit van het werk¹⁸. Ook dit heeft te maken met het feit dat men in de regel al een baan moet hebben om een opleiding in het leerlingwezen te kunnen volgen. Na afloop van de opleiding zijn de meesten dus al enkele jaren werkzaam. De beloning is zeer hoog te noemen en men heeft ook zeer vaak een vaste baan (83%). Alleen de onderbenutting is ongunstig. Dit betekent dat het vereiste opleidingsniveau voor de functie zeer regelmatig onder het genoten opleidingsniveau ligt (57%). Het kan echter zijn dat hier een validiteitsprobleem speelt. Vaak werkt men al enkele jaren bij dezelfde werkgever en wordt in de tussentijd een opleiding in het kader van het leerlingwezen gevolgd. Op de vragenlijst wordt dan

17. Zie voor alle werkloosheidscijfers per opleidingscluster en per opleidingsrichting tabel 7 en 8 in bijlage II.

18. Zie voor alle cijfers over de kwaliteit van het werk per opleidingscluster en per opleidingsrichting tabel 11 (onderbenutting), tabel 12 (vakrichting), tabel 14 (vast werk), tabel 15 (part-time werk) en tabel 17 (bruto uurloon) in bijlage II.

misschien een vereist opleidingsniveau voor de functie aangekruist dat relevant was bij binnenkomst in het bedrijf of instelling. Dat is in het merendeel van de gevallen het VBO-niveau. Na afronding van de opleiding is deze functie echter zwaarder geworden.

De kwaliteit van het werk bij het BBO-verzorgend is 'goed' te noemen. Bijna negen op de tien (87%) gediplomeerden heeft op enquêtedatum een vaste baan. Dit is dan wel in veel gevallen een part-time baan, want maar liefst tweederde deel werkt minder dan 35 uur per week. Het uurloon ligt precies gelijk aan de pas afgestudeerde MDGO'er zonder werkervaring. De kwaliteit van het werk van personen met een afgeronde, verzorgende BBO-opleiding is zonder meer beter dan bij het KMBO-verzorgend en net zo goed als bij schoolverlaters van het MBO-verzorgend.

Bij het BBO-economisch-administratief is de kwaliteit van het werk 'gemiddeld'. Het uurloon is een stuk lager dan bij het BBO-technisch en is vergelijkbaar met dat van het BBO-verzorgend. De beloning ligt precies op het peil van een schoolverlater van het MBO-economisch-administratief en is 17% hoger dan de gemiddelde beloning van iemand van het KMBO-economisch-administratief. Bijna drie kwart van de werkzame schoolverlaters van het BBO-economisch-administratief heeft een vaste baan (73%). Dit is lager dan bij de beide andere BBO-opleidingsclusters, maar een stuk hoger dan bij diegenen die geen duale maar een reguliere opleiding achter de rug hebben (VBO, KMBO, MBO, AVO). De onderbenutting is erg ongunstig bij afgestudeerden van het BBO-economisch-administratief. Bijna drie kwart geeft aan dat het vereiste opleidingsniveau voor de functie VBO/MAVO of lager was. Net als bij het BBO-technisch en het BBO-verzorgend kan hier natuurlijk het genoemde validiteitsprobleem opduiken. Het kan zo zijn dat men al enkele jaren in dienst is bij dezelfde werkgever en dat het aanvankelijk vereiste opleidingsniveau 'VBO/MAVO' was. Het feit dat de onderbenutting veel hoger ligt dan bij de overige BBO-opleidingsclusters maakt het echter aannemelijk dat afgestudeerden van het BBO-economisch-administratief ook daadwerkelijk vaak VBO-werk verrichten.

Structureel risico

Terwijl de dimensies 'kans op het vinden van werk' en 'kwaliteit van het werk' een gunstige marktpositie voor het BBO schetsen, is dit bij de dimensie 'structureel risico' geenszins het geval. Er is sprake van zeer veel structureel risico bij zowel het BBO-technisch als het BBO-verzorgend¹⁹. De aard van het structurele risico is in beide opleidingsclusters echter totaal verschillend. Afgestudeerden van het BBO-technisch komen veelal in sectoren terecht die zeer conjunctuurgevoelig zijn (elektrotechnische industrie, bouw, machine-industrie). De conjunctuurindicator is bij het BBO-technisch nog zelfs hoger dan bij het VBO-technisch, het KMBO-technisch of het MBO-technisch. Het structureel risico voor afgestudeerden van het BBO-technisch op dit punt is dan ook aanmerkelijk. De kans op het vinden van werk of de kwaliteit van het werk is op basis van RUBS 1994 gunstig te noemen, maar het risico is duidelijk aanwezig dat dit bij een eventuele neergang in de economie omslaat in een ongunstige marktpositie. Het BBO-technisch is kwetsbaar voor de conjunctuur.

Deze kwetsbaarheid voor de conjunctuur bij het BBO-technisch kan wellicht deels opgevangen worden door de niet ongunstige beroepsgroepenspreiding. Deze ligt namelijk op een gemiddeld peil. Heel anders is dit bij het BBO-verzorgend, waar de beroepsgroepenspreiding bijzonder laag ligt. Vooral bij de primaire opleiding tot kapper is er sprake van een zeer exclusieve relatie tussen opleiding en beroep. Maar ook na afloop van de opleiding 'BBO-verzorgend: verzorgende & dienstverlenende beroepen' is

19. Tabel 9 geeft de beroepsgroepenspreiding weer en tabel 20 betreft de conjunctuurindicator (bijlage II).

vrijwel iedereen kinder-, gezins- of bejaardenverzorgster. Afgestudeerden van het BBO-verzorgend hebben dus zeer weinig uitwijkmogelijkheden. Gelukkig valt bij hen de conjunctuurindicator weer mee. Zij hebben misschien ook weinig uitwijkmogelijkheden nodig.

Het BBO-economisch-administratief heeft noch van het één noch van het ander last. Zowel de beroepsgroepenspreiding als de conjunctuurgevoeligheid is gemiddeld. Vandaar dat het totale structurele risico ook gemiddeld is.

De marktpositie van het BBO

Afgestudeerden van het BBO zijn gemakkelijk in staat om werk te vinden. De werkloosheid een klein jaar na afstuderen is bijzonder laag. Het BBO onderscheidt zich hierin duidelijk van het KMBO. De kwaliteit van het werk is ook gunstig. Met name de afgestudeerden van het BBO-technisch verdienen een goed salaris en hebben heel vaak vast werk. De kwaliteit van het werk is soms net zo goed of nog beter dan bij MBO-ers. Alleen de hoge onderbenutting is opvallend. Enerzijds kan dit een artefact zijn, omdat de functie door het volgen van het BBO ook qua karakter veranderd is. Anderzijds lijkt het erop dat in ieder geval een aanzienlijk gedeelte van de schoolverlaters van het economisch-administratieve BBO onder zijn of haar niveau werkzaam is. Tot slot is om verschillende redenen het structureel risico bij het BBO-technisch en het BBO-verzorgend bijzonder hoog. Het BBO-technisch heeft te kampen met een hoge conjunctuurgevoeligheid en het BBO-verzorgend biedt weinig uitwijkmogelijkheden.

Literatuur

- Grip, A. de, H. Berendsen, L. Borghans, R.J.P. Dekker, (1993) Toekomstverkenning leerlingwezen, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Rijksuniversiteit Limburg, Faculteit der Economische Wetenschappen, Maastricht.
- Grip, A. de, R.K.W. van der Velden, M.H. Wieling (1993), De arbeidsmarktpositie van MDGO-schoolverlaters, Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken, jrg. 9, nr. 3, pp. 241-252.
- Hoof, J.J. van, J. Dronkers (1990), Onderwijs en arbeidsmarkt, Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Hövels, B. & H. Verijdt (1987), Naar een versterking van het leerlingwezen, Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen.
- Smooenburg, M.S.M. van, R.K.W. van der Velden (1995a), Schoolverlaters op de arbeidsmarkt, de uitstroom en bestemming van het schooljaar 1992-1993, Uitgave: Landelijk Dienstverlenend Centrum voor Studie- en Beroepskeuzevoorlichting, Leeuwarden.
- Smooenburg, M.S.M. (ROA), P.J.P. Klaassen (LDC), A.M. Kleijnen (ROA), J.J. Rutjes (DESAN), R.K.W. van der Velden (ROA), (1995b), Technisch werkdocument RUBS 1994, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.
- Smooenburg, M.S.M., R.K.W. van der Velden, (1995c) Training en beloning van schoolverlaters, Paper ten behoeve van de Onderwijs Researchdagen, 19-21 juni 1995, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.
- Velden, R.K.W. van der, M.H. Wieling (1994), De arbeidsmarktkansen per opleiding, in: H. Scholten en S.C. de Groot (red.), Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid, Beleid in Beweging, Tilburg: IVA, pp. 106-114.
- Verijdt, H., (1991) De instroom van nieuwe doelgroepen in het leerlingwezen, Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen.

Lijst met begrippen

Allochtoon:	Een persoon die zichzelf tot een niet-Nederlandse bevolkingsgroep rekent.
Autochtoon:	Een persoon die zichzelf tot de Nederlandse bevolkingsgroep rekent.
AVO:	Algemeen Vormend Onderwijs (MAVO, HAVO, VWO).
BBO:	Beroeps Begeleidend Onderwijs (schoolcomponent van het leerlingwezen).
Beroep:	De indeling naar beroep is conform de CBS-beroepenclassificatie 1984. Deze vier digit-codering van beroep is aangevuld met een vijfde digit (een volgnummer) om indien nodig de beroepenclassificatie uit te breiden.
Beroepsbevolking (CBS):	Iedereen die op het moment van enquêteren tot de werkzame personen behoort of de militaire/vervangende dienstplicht vervult of op zoek is naar een baan van tenminste 12 uur per week en beschikbaar is op de arbeidsmarkt. Iemand is beschikbaar op de arbeidsmarkt als hij/zij binnen twee weken aan een baan kan beginnen of niet binnen twee weken maar wel binnen drie maanden aan een baan kan beginnen vanwege de opzegtermijn huidige baan, het afronden van vrijwilligerswerk, het regelen van kinderopvang, of vanwege ziekte of vakantie.
Beroepsonderwijs:	Dit is het beroepsvormend onderwijs, te weten het Voorbereidend Beroeps Onderwijs (VBO), het Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO), het Hoger Beroeps Onderwijs (HBO), het Kort Middelbaar Beroeps Onderwijs (KMBO) en het Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO).
Branche:	De indeling naar aard van het bedrijf is overeenkomstig de CBS-Standaard Bedrijfsindeling (SBI 1974). Deze vier digit-codering van branche is aangevuld met een vijfde digit (een volgnummer) om indien nodig de branche classificatie uit te breiden.
Bruto maandloon:	Het bruto maandloon is het inkomen behorende bij de voornaamste baan (de baan waarin men het meeste aantal uren werkt) en is inclusief ploegendiensttoeslagen of fooien en exclusief overwerk, vakantiegeld of uitkering.
Bruto uurloon:	Het bruto maandloon in de hoofdfunctie gedeeld door het aantal contracturen per week en vermenigvuldigd met de factor 12/52.
Contracturen:	Het aantal uren in de hoofdfunctie dat per week volgens contract gewerkt wordt, exclusief overwerk.
Duaal onderwijs:	Een duale opleiding wordt gedefinieerd als het volgen van tenminste het theoriegedeelte van een opleiding in het kader van het leerlingwezen of een in-service opleiding. Het theoriegedeelte van een opleiding in het kader van het leerlingwezen wordt verzorgd door het Beroeps Begeleidend Onderwijs

(BBO).

Etniciteit:	Aan de respondent wordt gevraagd tot welke bevolkingsgroep hij of zij zichzelf rekent. Er wordt derhalve uitgegaan van een subjectieve definitie. Personen die zichzelf tot de Nederlandse bevolkingsgroep rekenen worden autochtoon genoemd en personen die zichzelf tot een niet-Nederlandse bevolkingsgroep rekenen worden allochtoon genoemd.
Full-time:	De grens voor een volledige werkweek is gesteld op 35 of meer contracturen in de hoofdfunctie.
Gediplomeerden:	Iedereen die een opleiding heeft verlaten met een volledig diploma, met (deel-)certificaten of met uitsluitend een theorie- of een praktijkexamen.
Geregistreerde werklozen(CBS):	Iedereen die op het moment van enquêteren niet tot de werkzame personen behoort, op zoek is naar een baan van tenminste 12 uur per week, ingeschreven staat bij het Arbeidsbureau en beschikbaar is op de arbeidsmarkt. Iemand is beschikbaar op de arbeidsmarkt als hij/zij binnen twee weken aan een baan kan beginnen of niet binnen twee weken maar wel binnen drie maanden aan een baan kan beginnen vanwege de opzegtermijn huidige baan, het afronden van vrijwilligerswerk, het regelen van kinderopvang, of vanwege ziekte of vakantie.
HBO:	Hoger Beroeps Onderwijs.
Intredewerkloosheid:	De duur van de werkloosheid sinds het verlaten van de opleiding. De maximale duur van de intredewerkloosheid is het verschil tussen de enquête datum en de datum van het verlaten van de opleiding.
Intredewerkloosheids- percentage:	Het gedeelte (van de beroepsbevolking of de werkzame personen) dat sinds het verlaten van de opleiding (in totaal) langer dan 3 maanden werkloos is geweest.
KMBO:	Kort Middelbaar Beroeps Onderwijs.
Landsdeel:	De vier landsdelen zijn als volgt samengesteld: Noord= Groningen, Friesland en Drenthe; Oost= Overijssel, Gelderland, Flevoland; West= Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland; Zuid= Noord-Brabant en Limburg.
LBO:	Lager Beroeps Onderwijs (tegenwoordig VBO).
Leeftijd:	De leeftijd op de onderzoeksdatum.

Loondienst (in ruime zin)	Iedereen die als dienstverband een leer-werkovereenkomst, werk via een uitzendbureau, loondienst bij werkgever, oproepkracht of nul-urenkracht of werk-ervaringsproject heeft. Diegenen die in het bedrijf van ouders/partner werken, een eigen bedrijf hebben of free-lance werkzaam zijn, zijn niet in loondienst (in ruime zin).
Loondienst (in enge zin):	personen die een gewone arbeidsovereenkomst hebben afgesloten bij een werkgever of zijn aangesteld als ambtenaar.
MBO:	Middelbaar Beroeps Onderwijs.
Ongediplomeerden:	Iedereen die een opleiding heeft verlaten zonder volledig diploma, (deel-)certificaten, theorie- of praktijkexamen.
Opleidingscluster:	De combinatie van schooltype en opleidingssector i.c. VBO-agrarisch, VBO-technisch, VBO-economisch-administratief, VBO-verzorgend, VBO-overig, KMBO-agrarisch, KMBO-technisch, KMBO-economisch-administratief, KMBO-verzorgend, KMBO-overig, MBO-agrarisch, MBO-technisch, MBO-economisch-administratief, MBO-verzorgend, MBO-overig, BBO-technisch, BBO-economisch-administratief, BBO-verzorgend, MAVO, HAVO en VWO, .
Opleidingsniveau:	Een verdeling van opleidingen naar niveau: (1) geen opleiding, of alleen lagere school; (2) de schooltypen VBO, MAVO en KMBO-oriëntatie/schakelen; (3) de schooltypen KMBO (excl. KMBO-oriëntatie/schakelen) en primair leerlingwezen en de in-service opleidingen OK en ZV; (4) de schooltypen HAVO, VWO, MBO, voortgezette opleiding in het leerlingwezen en de in-service opleidingen A, B en Z; (5) het schooltype HBO; (6) het schooltype WO.
Opleidingsrichting:	Een verdeling van opleidingen naar studierichting (de RUBS-opleidingscodering op 3-digit niveau), i.c. bijvoorbeeld MBO-technisch: bouwkunde of KMBO-economisch-administratief: detailhandel etc.
Opleidingssector:	Een verdeling van opleidingen naar sector i.c. de opleidingssectoren agrarisch, technisch, economisch-administratief, verzorgend en algemeen vormend.
RUBS '92:	Het onderzoek Registratie van de Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters met betrekking tot de uitstroom van het schooljaar 1990-1991, die in mei/juni 1992 zijn benaderd.
RUBS '93:	Het onderzoek Registratie van de Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters met betrekking tot de uitstroom van het schooljaar 1991-1992, die in mei/juni 1993 zijn benaderd.

RUBS '94:	Het onderzoek Registratie van de Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters met betrekking tot de uitstroom van het schooljaar 1992-1993, die in mei/juni 1994 zijn benaderd.
Schooltype:	Een verdeling van opleidingen naar schooltype, i.c. de schooltypen Voorbereidend Beroeps Onderwijs (VBO), Kort Middelbaar Beroeps Onderwijs (KMBO), Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO) Algemeen Vormend Onderwijs (AVO) en Beroeps Begeleidend Onderwijs (BBO).
Schoolverlater:	Iedereen die een initiële of duale opleiding heeft verlaten.
Vaste baan:	Iedereen in loondienst (in ruime zin) die een aanstelling heeft voor een vaste baan of een proeftijd voor een vaste baan.
VBO:	Voorbereidend Beroeps Onderwijs (voorheen LBO).
Werkloosheidspercentage:	De geregistreerde werklozen uitgedrukt als percentage van de beroepsbevolking.
Werkzame personen:	Iedereen die op het moment van enquêteren tenminste 12 uur per week betaald werk verricht. Dit kunnen ook personen zijn die uitsluitend een stage- of onkostenvergoeding ontvangen. In tegenstelling tot de CBS-definitie worden degenen die de militaire of vervangende dienstplicht vervullen niet tot de werkzame personen gerekend.
Werkzame schoolverlater:	Iedere schoolverlater die op het moment van enquêteren tot de werkzame personen behoort.
WO:	Wetenschappelijk Onderwijs.

Lijst met afkortingen landelijke organen voor het leerlingwezen en in-service opleidingen

BETEX	Stichting Beroepsopleidingen Textielindustrie
ECABO	Stichting Landelijk Orgaan ter Bevordering van Opleidingen voor de Economische en Administratieve Beroepencategorie
GOC	Grafisch Opleidingscentrum
INNOVAM	Innovatie- en Onderwijscentrum Motorvoertuigen- en Tweewielersbranche
IVOB	Instituut Vorming Opleiding Beveiliging
KOF	Stichting Koninklijk Onderwijsfonds voor de Scheepvaart
LSBC	Landelijk orgaan Leerlingwezen van de Stichting Praktijkonderwijs en Leerlingwezen voor Bosbouw, Cultuurtechniek en Groene Sector
LSBL	Landelijke Stichting Beroepsopleiding in de Levensmiddelenindustrie
OVD	Stichting Landelijk Orgaan Opleidingen voor de Distributie
OVDB	Landelijke Stichting Opleiding Verzorgende en Dienstverlenende Beroepen
SBW	Stichting Beroepsopleidingen Weg- en Waterbouw
SH&M	Stichting Vakopleiding Hout- & Meubileringsbedrijf
SLHV	Stichting ter Bevordering van het Leerlingwezen in het Haven- en Vervoerbedrijf in Nederland
SLW	Stichting Leerlingstelsel Wegvervoer
SOI	Stichting Opleidingen Installatietechniek
SOM	Stichting Opleidingen Metaal
SVB	Stichting Vakopleiding Bouwbedrijf
SVEB	Stichting voor Vakopleiding en Examens in het Bakkersbedrijf
SVGB	Stichting Vakopleiding Gezondheidstechnische Beroepen
SVH	Stichting Vakopleiding Horeca (Leerlingstelsel Horeca, Contractcatering en Instellingskeuken)
SVK	Stichting Vakopleiding Kappersbedrijf
SVO	Slagersvakopleiding (Opleiding voor de vleessector)
SVS	Stichting Vakopleiding Schilders- en Stukadoorsbedrijf
VAPRO	Stichting Vakopleiding Procesindustrie
VAS	Stichting Vakopleiding Schoen- en Lederwarenindustrie
VBOB	Vereniging tot Bevordering van Opleidingen in de Banketbakkersbranche
VEV	Vereniging Elektrotechnisch Vakonderwijs
VOC (car)	Stichting Vakopleiding Carrosseriebedrijf
VOC (conf)	Stichting Vakopleiding Confectie Industrie
VOLLT	Landelijke Stichting Vakopleidingen Leerlingwezen Land- en Tuinbouw, Groenvoorziening en Bloemenbranche
VVA	Vereniging ter Veredeling van de Ambacht
In-service opleidingen	
IN-A	In-service opleiding A-verpleegkunde (algemeen)

IN-B	In-service opleiding B-verpleegkunde (psychiatrisch)
IN-Z	In-service opleiding Z-verpleegkunde (gehandicaptenzorg)
IN-ZV	In-service opleiding ziekenverzorging
IN-OK	In-service opleiding OK-assistente (operatiekamer)

Bijlage I Schattingen

Algemeen:

De onderzoekspopulatie betreft schoolverlaters van het Voorbereidend Beroeps Onderwijs, het Kort Middelbaar Beroeps Onderwijs, het Middelbaar Beroeps Onderwijs, het Beroeps Begeleidend Onderwijs, het MAVO, het HAVO en het VWO, die in het schooljaar 1992-1993 een opleiding hebben verlaten (bestand RUBS '94). De vragenlijst is in het voorjaar van 1994 afgenomen.

De volgende schattingen zijn uitgevoerd:

- bijlage Ia: Schatting van de kans op het volgen van (tenminste het theoriegedeelte van) een opleiding in het leerlingwezen of in-service onderwijs voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden (logistische regressie; Maximum Likelihood schatting);
- bijlage Ib: Schatting van de kans op een *betaalde* arbeidsplaats in het leerlingwezen of in-service onderwijs voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die op enquêtedatum tenminste het theoriegedeelte van het leerlingwezen of in-service onderwijs volgen (logistische regressie; Maximum Likelihood schatting);
- bijlage Ic: Seperate schattingen van de logaritme van het bruto uurloon voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die op enquêtedatum tot de werkzame personen behoren (multiple regressie; Ordinary Least Squares-schattingen);
- bijlage Id: Schatting van de kans op het volgen van een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of de in-service opleiding A, B of Z voor VBO-, KMBO-, MBO-, AVO- en BBO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden (logistische regressie; Maximum Likelihood schatting).

De gemaakte *selecties* op het onderzoeksbestand van RUBS 1994 zijn als volgt. Allereerst zijn alle ongediplomeerde schoolverlaters buiten gesloten. De schattingen in bijlage Ia en Id hebben verder betrekking op diegenen die zich op de arbeidsmarkt aanbieden. In dit geval wordt gesproken van 'aanbieden op de arbeidsmarkt' indien de voornaamste bezigheid op enquêtedatum 'betaald werk', 'leerlingwezen of in-service onderwijs' of 'werkloos' betreft. Door deze operationalisatie wordt wel afgeweken van de CBS-definitie van de beroepsbevolking, maar dit is noodzakelijk omdat anders de personen in het Beroeps Begeleidend Onderwijs die géén of een kleine (minder dan 12 uur per week) betaalde baan hebben er buiten zouden kunnen vallen. Bij schatting Ib is geselecteerd op diegenen die op enquêtedatum tenminste het theoriegedeelte in het leerlingwezen of in-service onderwijs volgen. Dus in deze schatting wordt tegen elkaar afgezet (1) 'betaald werk in het leerlingwezen of in-service onderwijs' tegenover (2) alleen werk met onkosten- of stagevergoeding, *plus* (3) alleen onbetaald werk, *plus* (4) alleen schoolgedeelte (zie vragenlijst). Of beter gesteld: categorie (1) als aandeel van (1)+(2)+(3)+(4). Voor de schatting in bijlage Ic (loguurloon) is geselecteerd op 'werkzame personen', dus is uitsluitend geldend voor personen die tenminste 12 uur per week betaald werk verrichten. Bij deze schatting is een onderscheid gemaakt tussen personen die op enquêtedatum in het leerlingwezen of in-service onderwijs zitten en de overigen (wel tenminste 12 uur per week werken maar niet in het leerlingwezen of in-service onderwijs zitten). Voor de niet-separate c.q. gezamenlijke schattingen wordt verwezen naar het hoofdrapport van RUBS'94 (Van Smoorenburg, Van der Velden, 1994).

Beschrijving van de variabelen:

VROUW: geslacht

- 1 vrouw
- 0 man

ALLOCH: etniciteit

- 1 rekent zichzelf tot een niet-Nederlandse bevolkingsgroep
- 0 rekent zichzelf tot een Nederlandse bevolkingsgroep

LEEFT: leeftijd (in jaren) bij het verlaten van de opleiding

LEEFTQ: gekwadrateerde leeftijd (in jaren) bij het verlaten van de opleiding

N_DUUR: de duur (in maanden) tussen het verlaten van de opleiding en de enquêtedatum

W_NOORD: de woonplaats van de respondent in het noorden

- 1 de respondent woont in het landsdeel noorden (Groningen, Friesland, Drenthe)
- 0 de respondent woont niet in het landsdeel noorden

W_OOST: de woonplaats van de respondent in het oosten

- 1 de respondent woont in het landsdeel oosten (Overijssel, Gelderland, Flevoland)
- 0 de respondent woont niet in het landsdeel oosten

W_WEST: de woonplaats van de respondent in het westen

- 1 de respondent woont in het landsdeel westen (Utrecht, Noord-holland, Zuid-holland, Zeeland)
- 0 de respondent woont niet in het landsdeel westen

W_ZUID: de woonplaats van de respondent in het zuiden

- 1 de respondent woont in het landsdeel zuiden (Noord-Brabant, Limburg)
- 0 de respondent woont niet in het landsdeel zuiden

VE_NOORD: de vestigingsplaats van het bedrijf of de instelling in het noorden

- 1 het bedrijf of de instelling is in het noorden gevestigd (Groningen, Friesland, Drenthe)
- 0 het bedrijf of de instelling is niet in het noorden gevestigd

VE_OOST: de vestigingsplaats van het bedrijf of de instelling in het oosten

- 1 het bedrijf of de instelling is in het oosten gevestigd (Overijssel, Gelderland, Flevoland)
- 0 het bedrijf of de instelling is niet in het oosten gevestigd

VE_WEST: de vestigingsplaats van het bedrijf of de instelling in het westen

- 1 het bedrijf of de instelling is in het westen gevestigd (Utrecht, Noord-holland, Zuid-holland, Zeeland)
- 0 het bedrijf of de instelling is niet in het westen gevestigd

VE_ZUID: de vestigingsplaats van het bedrijf of de instelling in het zuiden

- 1 het bedrijf of de instelling is in het zuiden gevestigd (Noord-Brabant, Limburg)
- 0 het bedrijf of de instelling is niet in het zuiden gevestigd

VBO-AGRA: VBO-agrarisch (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-agrarisch verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-agrarisch verlaten

L_VBO-AGRA: Laag niveau VBO-agrarisch (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-agrarisch verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-agrarisch verlaten of het VBO-agrarisch verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau

H_VBO-AGRA: Hoog niveau VBO-agrarisch (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-agrarisch verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-agrarisch verlaten of het VBO-agrarisch verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau

VBO-TECH: VBO-technisch (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-technisch verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-technisch verlaten

L_VBO-TECH: Laag niveau VBO-technisch (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-technisch verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-technisch verlaten of het VBO-technisch verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau

H_VBO-TECH: Hoog niveau VBO-technisch (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-technisch verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-technisch verlaten of het VBO-technisch verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau

VBO-ECON: VBO-economisch-administratief (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-economisch-administratief verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-economisch-administratief verlaten

L_VBO-ECON: Laag niveau VBO-economisch-administratief (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-economisch-administratief verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-economisch-administratief verlaten of het VBO-economisch-administratief verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau

H_VBO-ECON: Hoog niveau VBO-economisch-administratief (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-economisch-administratief verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-economisch-administratief verlaten of het VBO-economisch-administratief verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau

VBO-VERZ: VBO-verzorgend (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-verzorgend verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-verzorgend verlaten

L_VBO-VERZ: Laag niveau VBO-verzorgend (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-verzorgend verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-verzorgend verlaten of het VBO-verzorgend verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau

H_VBO-VERZ: Hoog niveau VBO-verzorgend (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-verzorgend verlaten met tenminste 3 vakken op C-niveau

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-verzorgend verlaten of het VBO-verzorgend verlaten met minder dan 3 vakken op C-niveau

VBO-OVER: het VBO-overig (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-overig verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-overig verlaten

VBO: het VBO (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO verlaten

KMBO-AGRA: KMBO-agrarisch (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-agrarisch verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-agrarisch verlaten

KMBO-TECH: KMBO-technisch (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-technisch verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-technisch verlaten

KMBO-TECH_VBO: KMBO-technisch met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-technisch verlaten met een VBO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-technisch verlaten of het KMBO-technisch verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

KMBO-TECH_MAVO: KMBO-technisch met MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-technisch verlaten met een MAVO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-technisch verlaten of het KMBO-technisch verlaten maar zonder MAVO-vooropleiding

KMBO-TECH_REST: KMBO-technisch met geen VBO- of MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-technisch verlaten maar zonder VBO- of MAVO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-technisch verlaten of het KMBO-technisch verlaten met een VBO- of MAVO-vooropleiding

KMBO-ECON: KMBO-economisch-administratief (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-economisch-administratief verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-economisch-administratief verlaten

KMBO-ECON_VBO: KMBO-economisch-administratief met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-economisch-administratief verlaten met een VBO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-economisch-administratief verlaten of het KMBO-economisch-administratief verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

KMBO-ECON_MAVO: KMBO-economisch-administratief met MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-economisch-administratief verlaten met een MAVO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-economisch-administratief verlaten of het KMBO-economisch-administratief verlaten maar zonder MAVO-vooropleiding

KMBO-ECON_REST: KMBO-economisch-administratief met geen VBO- of MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-economisch-administratief verlaten maar zonder VBO- of MAVO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-economisch-administratief verlaten of het KMBO-economisch-administratief verlaten met een VBO- of MAVO-vooropleiding

KMBO-VERZ: KMBO-verzorgend (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-verzorgend verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-verzorgend verlaten

KMBO-VERZ_VBO: KMBO-verzorgend met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-verzorgend verlaten met een VBO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-verzorgend verlaten of het KMBO-verzorgend verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

KMBO-VERZ_OVER: KMBO-verzorgend met geen VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-verzorgend verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-verzorgend verlaten of het KMBO-verzorgend verlaten met een VBO-vooropleiding

KMBO-OVER: KMBO-overig (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het KMBO-overig verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het KMBO-overig verlaten

MBO-AGRA: MBO-agrarisch (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-agrarisch verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-agrarisch verlaten

MBO-TECH: MBO-technisch (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-technisch verlaten

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-technisch verlaten

MBO-TECH_VBO: MBO-technisch met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-technisch verlaten met een VBO-vooropleiding

0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-technisch verlaten of het MBO-technisch verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

MBO-TECH_MAVO: MBO-technisch met MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-technisch verlaten met een MAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-technisch verlaten of het MBO-technisch verlaten maar zonder MAVO-vooropleiding

MBO-TECH_HAVO: MBO-technisch met HAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-technisch verlaten met een HAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-technisch verlaten of het MBO-technisch verlaten maar zonder HAVO-vooropleiding

MBO-TECH_REST: MBO-technisch met geen VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-technisch verlaten maar zonder VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-technisch verlaten of het MBO-technisch verlaten met een VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding

MBO-ECON: MBO-economisch-administratief (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-economisch-administratief verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-economisch-administratief verlaten

MBO-ECON_VBO: MBO-economisch-administratief met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-economisch-administratief verlaten met een VBO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-economisch-administratief verlaten of het MBO-economisch-administratief verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

MBO-ECON_MAVO: MBO-economisch-administratief met MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-economisch-administratief verlaten met een MAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-economisch-administratief verlaten of het MBO-economisch-administratief verlaten maar zonder MAVO-vooropleiding

MBO-ECON_HAVO: MBO-economisch-administratief met HAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-economisch-administratief verlaten met een HAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-economisch-administratief verlaten of het MBO-economisch-administratief verlaten maar zonder HAVO-vooropleiding

MBO-ECON_REST: MBO-economisch-administratief met geen VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-economisch-administratief verlaten maar zonder VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-economisch-administratief verlaten of het MBO-economisch-administratief verlaten met een VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding

MBO-VERZ: MBO-verzorgend (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-verzorgend verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-verzorgend verlaten

MBO-VERZ_VBO: MBO-verzorgend met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-verzorgend verlaten met een VBO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-verzorgend verlaten of het MBO-verzorgend verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

MBO-VERZ_MAVO: MBO-verzorgend met MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-verzorgend verlaten met een MAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-verzorgend verlaten of het MBO-verzorgend verlaten maar zonder MAVO-vooropleiding

MBO-VERZ_HAVO: MBO-verzorgend met HAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-verzorgend verlaten met een HAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-verzorgend verlaten of het MBO-verzorgend verlaten maar zonder HAVO-vooropleiding

MBO-VERZ_REST: MBO-verzorgend met geen VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-verzorgend verlaten maar zonder VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-verzorgend verlaten of het MBO-verzorgend verlaten met een VBO-, MAVO- of HAVO-vooropleiding

MBO-OVER: MBO-overig (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MBO-overig verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MBO-overig verlaten

BBO-TECH_VBO: BBO-technisch met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-technisch verlaten met een VBO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-technisch verlaten of het BBO-technisch verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

BBO-TECH_MAVO: BBO-technisch met MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-technisch verlaten met een MAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-technisch verlaten of het BBO-technisch verlaten maar zonder MAVO-vooropleiding

BBO-TECH_REST: BBO-technisch met geen VBO- of MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-technisch verlaten maar zonder VBO- of MAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-technisch verlaten of het BBO-technisch verlaten met een VBO- of MAVO-vooropleiding

BBO-ECON_VBO: BBO-economisch-administratief met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-economisch-administratief verlaten met een VBO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-economisch-administratief verlaten of het BBO-economisch-administratief verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

BBO-ECON_OVER: BBO-economisch-administratief met geen VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-economisch-administratief verlaten maar zonder VBO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-economisch-administratief verlaten of het BBO-economisch-administratief verlaten met een VBO-vooropleiding

BBO-VERZ_VBO: BBO-verzorgend met VBO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-verzorgend verlaten met een VBO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-verzorgend verlaten of het BBO-verzorgend verlaten maar zonder VBO-vooropleiding

BBO-VERZ_MAVO: BBO-verzorgend met MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-verzorgend verlaten met een MAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-verzorgend verlaten of het BBO-verzorgend verlaten maar zonder MAVO-vooropleiding

BBO-VERZ_REST: BBO-verzorgend met geen VBO- of MAVO-vooropleiding (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het BBO-verzorgend verlaten maar zonder VBO- of MAVO-vooropleiding
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het BBO-verzorgend verlaten of het BBO-verzorgend verlaten met een VBO- of MAVO-vooropleiding

MAVO: MAVO (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het MAVO verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het MAVO verlaten

HAVO: HAVO (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het HAVO verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het HAVO verlaten

VWO: VWO (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VWO verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VWO verlaten

HAVOVWO: HAVO of VWO (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het HAVO of het VWO verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het HAVO of het VWO verlaten

O_REST: resterende opleidingsclusters (alleen gediplomeerden)

- 1 in het schooljaar 1992-1993 het VBO-overig, het KMBO-overig, het MBO-overig, het MAVO of het HAVO hebben verlaten
- 0 in het schooljaar 1992-1993 niet het VBO-overig, het KMBO-overig, het MBO-overig, het MAVO of het HAVO hebben verlaten

OMV1: omvang van het bedrijf of instelling met 1 t/m 9 personen

- 1 het bedrijf of instelling omvat 1 t/m 9 personen
- 0 het bedrijf of instelling omvat geen 1 t/m 9 personen

OMV2: omvang van het bedrijf of instelling met 10 t/m 49 personen

- 1 het bedrijf of instelling omvat 10 t/m 49 personen
- 0 het bedrijf of instelling omvat geen 10 t/m 49 personen

OMV3: omvang van het bedrijf of instelling met 50 t/m 499 personen

- 1 het bedrijf of instelling omvat 50 t/m 499 personen
- 0 het bedrijf of instelling omvat geen 50 t/m 499 personen

OMV4: omvang van het bedrijf of instelling met 500 of meer personen

- 1 het bedrijf of instelling omvat 500 of meer personen
- 0 het bedrijf of instelling omvat geen 500 of meer personen

LANDVIS: bedrijfstak 'landbouw en visserij'

- 1 het bedrijf of de instelling behoort tot de bedrijfstak landbouw en visserij (sbi 0)
- 0 het bedrijf of de instelling behoort niet tot de bedrijfstak landbouw en visserij

INDUDEL: bedrijfstakken 'industrie' en 'delfstoffenwinning'

- 1 het bedrijf of de instelling behoort tot de bedrijfstakken industrie (sbi 2 en sbi 3) of delfstoffenwinning (sbi 1)
- 0 het bedrijf of de instelling behoort niet tot de bedrijfstakken industrie of delfstoffenwinning

BOUWNIJV: bedrijfstak 'bouwnijverheid en installatiebedrijven'

- 1 het bedrijf of de instelling behoort tot de bedrijfstak bouwnijverheid en installatiebedrijven (sbi 5)
- 0 het bedrijf of de instelling behoort niet tot de bedrijfstak bouwnijverheid en installatiebedrijven

HANDHOR: bedrijfstak 'handel, hotel en restaurantwezen, reparatiebedrijven'

- 1 het bedrijf of de instelling behoort tot de bedrijfstak handel, hotel en restaurantwezen, reparatiebedrijven (sbi 6)
- 0 het bedrijf of de instelling behoort niet tot de bedrijfstak handel, hotel en restaurantwezen, reparatiebedrijven

TRACOMM: bedrijfstak 'transport- opslag- en communicatiebedrijven'

- 1 het bedrijf of de instelling behoort tot de bedrijfstak transport-, opslag- en communicatiebedrijven (sbi 7)
- 0 het bedrijf of de instelling behoort niet tot de bedrijfstak transport-, opslag- en communicatiebedrijven

ZAKDNSTV: bedrijfstak 'bank- en verzekeringswezen, zakelijke dienstverlening'

- 1 het bedrijf of de instelling behoort tot de bedrijfstak bank- en verzekeringswezen, zakelijke dienstverlening (sbi 8)
- 0 het bedrijf of de instelling behoort niet tot de bedrijfstak bank- en verzekeringswezen, zakelijke dienstverlening

OVDNVNU: bedrijfstakken 'overige dienstverlening' en 'openbare nutsbedrijven'

- 1 het bedrijf of de instelling behoort tot de bedrijfstakken 'overige dienstverlening' (sbi 4) of 'openbare nutsbedrijven' (sbi 9)
- 0 het bedrijf of de instelling behoort niet tot de bedrijfstakken 'overige dienstverlening' of 'openbare nutsbedrijven'

PART: part-time werk

- 1 heeft een part-time baan (minder dan 35 uur per week)
- 0 heeft geen part-time baan

VAKR: vereiste vakrichting

- 1 de richting die men heeft gevolgd in de in het schooljaar 1992-1993 afgesloten opleiding is voor de huidige baan vereist
- 0 de richting die men heeft gevolgd in de in het schooljaar 1992-1993 afgesloten opleiding is voor de huidige baan niet vereist (maar een andere richting of geen speciale richting)

ONDERB: onderbenutting

- 1 het minimaal vereiste opleidingsniveau voor de baan ligt onder het genoten opleidingsniveau
- 0 het minimaal vereiste opleidingsniveau voor de baan ligt niet onder het genoten opleidingsniveau (maar ligt op hetzelfde of een hoger niveau)

Bijlage Ia: Schatting van de kans op het volgen van (tenminste het theoriegedeelte van) een opleiding in het leerlingwezen of in-service onderwijs voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden (N= 5.858).

	B	SE	SIGN
VROUW	-0,713	0,127	0,000
ALLOCH	0,002	0,250	0,993
LEEFT	-0,906	0,371	0,015
LEEFTQ	0,013	0,009	0,165
W_NOORD	-0,109	0,119	0,359
W_OOST	0,010	0,103	0,920
W_WEST	REF	REF	REF
W_ZUID	0,029	0,098	0,769
L_VBO-AGRA	-0,662	0,549	0,228
H_VBO-AGRA	-0,362	0,665	0,586
L_VBO-TECH	-0,580	0,337	0,085
H_VBO-TECH	REF	REF	REF
L_VBO-ECON	-0,250	0,550	0,649
H_VBO-ECON	-1,105	0,367	0,003
L_VBO-VERZ	-0,780	0,370	0,035
H_VBO-VERZ	-0,651	0,365	0,075
VBO-OVER	-1,227	0,549	0,026
KMBO-AGRA	-0,067	0,463	0,884
KMBO-TECH	-0,245	0,347	0,480
KMBO-ECON	-1,638	0,373	0,000
KMBO-VERZ	-0,130	0,383	0,735
KMBO-OVER	1,271	1,151	0,269
MBO-AGRA	-1,886	0,473	0,000
MBO-TECH	-2,602	0,370	0,000
MBO-ECON	-2,980	0,376	0,000

Bijlage Ia: Schatting van de kans op het volgen van (tenminste het theoriegedeelte van) een opleiding in het leerlingwezen of in-service onderwijs voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden (N= 5.858).

	B	SE	SIGN
MBO-VERZ	-0,829	0,345	0,016
MBO-OVER	-1,949	0,523	0,000
MAVO	-1,320	0,393	0,001
HAVO	-1,652	0,727	0,023
VWO	-6,553	6,649	0,324
CONSTANT	12,975	3,620	0,000

REF. GROEP	0,79
LEEFT=23	0,26
LEEFT=22	0,33
LEEFT=21	0,41
LEEFT=20	0,51
LEEFT=19	0,60
LEEFT=18	0,70
VROUW=1	0,64
H_VBO-ECON=1	0,55
L_VBO-VERZ=1	0,63
VBO-OVER=1	0,52
KMBO-ECON=1	0,42
MBO-AGRA=1	0,36
MBO-TECH=1	0,21
MBO-ECON=1	0,16
MBO-VERZ=1	0,62
MBO-OVER=1	0,34
MAVO=1	0,50
HAVO=1	0,41

Bijlage Ib: Schatting van de kans op een *betaalde* arbeidsplaats voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die op enquêtedatum tenminste het theoriegedeelte van het leerlingwezen of in-service onderwijs volgen (N=1.169).

	B	SE	SIGN
VROUW	0,190	0,237	0,424
ALLOCH	-1,120	0,400	0,005
LEEFT	0,109	0,865	0,899
LEEFTQ	-0,006	0,023	0,806
W_NOORD	-0,330	0,239	0,168
W_OOST	0,143	0,218	0,512
W_WEST	REF	REF	REF
W_ZUID	-0,106	0,191	0,579
VBO-AGRA	1,011	1,095	0,356
L_VBO-TECH	-1,295	0,425	0,002
H_VBO-TECH	REF	REF	REF
L_VBO-ECON	-0,555	0,762	0,466
H_VBO-ECON	-1,151	0,533	0,031
L_VBO-VERZ	-1,665	0,519	0,001
H_VBO-VERZ	-0,729	0,534	0,172
KMBO-AGRA	-0,483	0,742	0,515
KMBO-TECH	-0,204	0,521	0,695
KMBO-ECON	-1,211	0,588	0,040
KMBO-VERZ	-2,374	0,586	0,000
MBO-AGRA	-0,378	0,916	0,680
MBO-TECH	0,285	0,688	0,679
MBO-ECON	-1,135	0,624	0,069
MBO-VERZ	-0,080	0,538	0,883
MAVO	0,254	0,737	0,731
O_REST	-0,304	0,670	0,650
CONSTANT	1,666	8,102	0,837

Bijlage Ic: Seperate schattingen van de logaritme van het bruto uurloon voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die op enquêtedatum tot de werkzame personen behoren.

	NIET IN LEERLINGWEZEN (N=2855; R ² =0.41)			WEL IN LEERLINGWEZEN (N=621; R ² =0.41)			VERSCHIL IN B's
	B	SE B	SIG	B	SE B	SIG	T
VROUW	-0,018	0,006	0,004	-0,027	0,020	0,176	1,354
ALLOCH	-0,018	0,016	0,283	-0,023	0,052	0,660	0,440
LEEFT	0,092	0,005	0,000	0,147	0,062	0,019	-2,356
LEEFTQ	-0,001	0,000	0,000	-0,003	0,002	0,064	1,858
N_DUUR	0,005	0,001	0,001	0,000	0,004	0,972	-0,035
VBO-AGRA	-0,176	0,044	0,000	-0,276	0,055	0,000	5,037
VBO-TECH	-0,101	0,021	0,000	-0,201	0,041	0,000	4,901
VBO-ECON	-0,138	0,023	0,000	-0,216	0,049	0,000	4,377
VBO-VERZ	-0,106	0,023	0,000	-0,222	0,046	0,000	4,812
KMBO-AGRA	-0,010	0,040	0,793	-0,122	0,068	0,074	1,793
KMBO-TECH	-0,006	0,018	0,749	-0,150	0,035	0,000	4,266
KMBO-ECON	-0,058	0,014	0,000	-0,124	0,053	0,020	2,342
KMBO-VERZ	-0,046	0,023	0,045	-0,069	0,059	0,241	1,175
MBO-AGRA	0,051	0,023	0,027	-0,216	0,063	0,001	3,453
MBO-TECH	REF	REF	REF	REF	REF	REF	
MBO-ECON	-0,021	0,008	0,006	-0,054	0,046	0,243	1,168
MBO-VERZ	0,016	0,008	0,052	-0,093	0,037	0,011	2,545
MBO-OVER	-0,054	0,017	0,002	-0,089	0,069	0,198	1,288
MAVO	-0,092	0,026	0,000	-0,167	0,052	0,001	3,231
VE_NOORD	-0,022	0,007	0,001	-0,027	0,021	0,196	1,296
VE_OOST	-0,015	0,006	0,015	-0,009	0,015	0,563	0,579
VE_WEST	REF	REF	REF	REF	REF	REF	
VE_ZUID	-0,014	0,006	0,018	0,000	0,014	0,977	0,029
OMV1	-0,017	0,006	0,008	-0,025	0,018	0,178	1,348
OMV2	REF	REF	REF	REF	REF	REF	

Bijlage Ic: Seperate schattingen van de logaritme van het bruto uurloon voor VBO-, KMBO-, MBO- en AVO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die op enquêtedatum tot de werkzame personen behoren.

	NIET IN LEERLINGWEZEN (N=2855; R ² =0.41)			WEL IN LEERLINGWEZEN (N=621; R ² =0.41)			VERSCHIL IN B's
	B	SE B	SIG	B	SE B	SIG	T
OMV3	0,022	0,006	0,000	-0,019	0,019	0,324	0,988
OMV4	0,017	0,006	0,007	-0,029	0,019	0,131	1,514
LANDVIS	-0,017	0,021	0,413	0,080	0,046	0,081	-1,750
INDUDEL	REF	REF	REF	REF	REF	REF	
BOUWNIJV	-0,025	0,012	0,031	0,001	0,025	0,983	-0,021
HANDHOR	-0,031	0,008	0,000	-0,002	0,023	0,929	0,090
TRACOMM	-0,017	0,013	0,206	0,005	0,043	0,908	-0,116
ZAKDNSTV	-0,031	0,010	0,002	-0,066	0,051	0,200	1,282
OVDNVNU	0,018	0,009	0,041	0,004	0,028	0,886	-0,143
ONDERB	-0,027	0,005	0,000	-0,008	0,014	0,573	0,564
VAKR	0,025	0,005	0,000	0,022	0,012	0,057	-1,904
PART	0,012	0,005	0,023	0,043	0,019	0,025	-2,246
CONSTANT	-0,227	0,074	0,002	-0,605	0,606	0,319	0,997

Bijlage Id: Schatting van de kans op het volgen van een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of de in-service opleiding A, B of Z voor VBO-, KMBO-, MBO-, AVO- en BBO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden(N=6.260)

	B	SE	SIGN
VROUW	-0,457	0,142	0,001
ALLOCH	-0,350	0,345	0,310
LEEFT	-0,808	0,316	0,011
LEEFTQ	0,014	0,007	0,054
W_NOORD	-0,325	0,160	0,042
W_OOST	0,046	0,127	0,721
W_WEST	REF	REF	REF
W_ZUID	0,161	0,119	0,176
VBO	-2,063	0,309	0,000
KMBO-AGRA	-0,110	0,457	0,810
KMBO-TECH_VBO	0,005	0,307	0,986
KMBO-TECH_MAVO	0,525	0,362	0,147
KMBO-TECH_REST	0,776	0,542	0,152
KMBO-ECON_VBO	-1,273	0,435	0,003
KMBO-ECON_MAVO	-1,606	0,529	0,002
KMBO-ECON_REST	-5,753	7,902	0,467
KMBO-VERZ_VBO	-0,243	0,384	0,526
KMBO-VERZ_OVER	-0,110	0,568	0,846
MBO-AGRA	-2,049	0,639	0,001
MBO-TECH_VBO	-2,051	0,419	0,000
MBO-TECH_MAVO	-2,451	0,419	0,000
MBO-TECH_HAVO	-2,507	0,637	0,000
MBO-TECH_REST	-2,115	0,760	0,005
MBO-ECON_VBO	-3,549	1,035	0,001
MBO-ECON_MAVO	-2,607	0,411	0,000
MBO-ECON_HAVO	-2,876	0,567	0,000

Bijlage Id: Schatting van de kans op het volgen van een voortgezette opleiding in het leerlingwezen of de in-service opleiding A, B of Z voor VBO-, KMBO-, MBO-, AVO- en BBO-schoolverlaters van het schooljaar 1992-1993 die zich op de arbeidsmarkt aanbieden(N=6.260)

	B	SE	SIGN
MBO-ECON_REST	-2,573	1,042	0,014
MBO-VERZ_VBO	-0,652	0,295	0,027
MBO-VERZ_MAVO	-0,471	0,286	0,099
MBO-VERZ_HAVO	-0,869	0,418	0,038
MBO-VERZ_REST	-0,485	0,385	0,207
MBO-OVER	-1,889	0,648	0,004
BBO-TECH_VBO	REF	REF	REF
BBO-TECH_MAVO	0,682	0,529	0,197
BBO-TECH_REST	0,707	0,443	0,111
BBO-ECON_VBO	-0,330	0,460	0,473
BBO-ECON_OVER	-0,941	0,675	0,163
BBO-VERZ_VBO	-0,037	0,468	0,937
BBO-VERZ_MAVO	-0,235	0,569	0,680
BBO-VERZ_REST	-0,791	0,795	0,320
MAVO	-1,223	0,429	0,004
HAVOVWO	-1,191	0,668	0,075
CONSTANT	9,363	3,346	0,005

Bijlage II Tabellen

Inhoudsopgave tabellen

	Blz.
Tabel 1	Percentage mannen en vrouwen in de uitstroom per opleidingsrichting (gediplomeerden en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 65
Tabel 2	Etniciteit van schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 66
Tabel 3	Leeftijd (op onderzoeksdatum) van schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 67
Tabel 4	Bestemming op het moment van enquêteren per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 68
Tabel 5	Overzicht van de door de schoolverlaters gekozen vervolgopleidingen in het kader van het leerlingwezen of het in-service onderwijs (alleen gediplomeerden) 69
Tabel 6	Aandeel dat naast leervereenkomst ook (betaald) werk heeft of stage loopt (alleen gediplomeerden) 70
Tabel 7	Intredewerkloosheid van schoolverlaters die op onderzoeksdatum tot de beroepsbevolking behoren per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 71
Tabel 8	Werkloosheidspercentage per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 72
Tabel 9	Beroepsgroepenspreiding per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerde schoolverlaters) 73
Tabel 10	Beroepen waarin de schoolverlaters werkzaam zijn per opleidingsrichting (alleen ongediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 74
Tabel 11	Vereist opleidingsniveau (onderbenutting) per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerden) 76
Tabel 12	Vereiste opleidingsrichting per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 77
Tabel 13	Soort dienstverband van werkende schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 78
Tabel 14	Percentage werkende schoolverlaters met vaste aanstelling per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden) 79

Tabel 15	Wekelijkse arbeidsduur van werkende schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)	80
Tabel 16	Bruto maandloon (in guldens) per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)	81
Tabel 17	Bruto maandloon (in guldens) per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)	82
Tabel 18	Bedrijfsklassenspreiding per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerde schoolverlaters)	83
Tabel 19	Branches waarin de schoolverlaters werkzaam zijn per opleidingsrichting (alleen gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)	84
Tabel 20	Conjunctuurindicator per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerde schoolverlaters)	86
Tabel 21	Oordeel van de gediplomeerde werkende schoolverlaters over de aansluiting naar de baan per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)	87
Tabel 22	Percentage gediplomeerde werkende schoolverlaters dat van mening is dat meer aandacht aan de onderscheiden aspecten tijdens de opleiding moet worden besteed per opleidingsrichting	88
Tabel 23	Belangrijkste leerlingstelsels per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerden)	89

Tabel 1. Percentage mannen en vrouwen in de uitstroom per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		Geslacht		Totaal N=100%
		man	vrouw	
BBO TECHN	: GEDIPLOMEERD	88%	12%	278
	Metaaltechniek I	91%	9%	45
	Metaaltechniek II	96%	4%	50
	Elektrotechniek	94%	6%	49
	Installatietechniek	100%	0%	35
	Consumptieve techniek	-	-	-
	Grafisch	57%	43%	30
	Overig	98%	2%	45
BBO TECHN	: ONGEDIPLOMEERD	87%	13%	55
BBO EC.ADM.	: GEDIPLOMEERD	46%	54%	127
	Detailhandel	52%	48%	86
	Econ. & adm. beroepen	32%	68%	41
BBO EC.ADM.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-
BBO VERZ.	: GEDIPLOMEERD	1%	99%	136
	Verzorg. & dienstverl. ber.	1%	99%	90
	Haarkappen	0%	100%	46
BBO VERZ.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-
TOTAAL		56%	44%	636
- geen gegevens vanwege kleine aantallen				

Tabel 2. Etniciteit van schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

			Etniciteit	Totaal
			Nederlands niet Nederlands	N=100%
BBO TECHN	:	GEDIPLOMEERD	98%	280
		Metaaltechniek I	98%	47
		Metaaltechniek II	98%	50
		Elektrotechniek	96%	49
		Installatietechniek	100%	35
		Consumptieve techniek	-	-
		Grafisch	97%	30
		Overig	98%	45
BBO TECHN	:	ONGEDIPLOMEERD	84%	55
BBO EC.ADM.	:	GEDIPLOMEERD	94%	127
		Detailhandel	98%	86
		Econ. & adm. beroepen	88%	41
BBO EC.ADM.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-
BBO VERZ.	:	GEDIPLOMEERD	94%	137
		Verzorg. & dienstverl. ber.	91%	91
		Haarkappen	100%	46
BBO VERZ.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-
TOTAAL			93%	640

- geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 3. Leeftijd (op onderzoeksdatum) van schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		Leeftijdsklassen						Totaal
		<= 17 jaar	18 jaar	19 jaar	20 jaar	21 jaar	22 jaar	>= 23 jaar N=100%
BBO TECHN	: GEDIPLOMEERD	0%	4%	17%	21%	13%	9%	36%
	Metaaltechniek I	0%	4%	27%	16%	11%	9%	33%
	Metaaltechniek II	0%	8%	25%	25%	15%	6%	21%
	Elektrotechniek	0%	0%	6%	21%	8%	10%	54%
	Installatietechniek	0%	0%	3%	24%	9%	12%	53%
	Consumptieve techniek	-	-	-	-	-	-	-
	Grafisch	0%	0%	4%	21%	14%	11%	50%
	Overig	0%	12%	35%	12%	14%	2%	26%
BBO TECHN	: ONGEDIPLOMEERD	2%	9%	17%	26%	13%	8%	25%
BBO EC.ADM.	: GEDIPLOMEERD	3%	14%	25%	13%	5%	7%	33%
	Detailhandel	4%	16%	27%	11%	4%	5%	34%
	Econ. & adm. beroepen	3%	11%	21%	18%	8%	11%	29%
BBO EC.ADM.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-
BBO VERZ.	: GEDIPLOMEERD	2%	6%	23%	15%	10%	6%	37%
	Verzorg. & dienstverl. ber.	2%	7%	9%	13%	7%	8%	55%
	Haarkappen	2%	5%	51%	21%	16%	2%	2%
BBO VERZ.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL		2%	8%	20%	18%	10%	8%	34%

- geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 4. Bestemming op het moment van enquêteren per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

			studie	Bestemming schoolverlaters				Totaal	N=100%
				bet. werk	LLW- Inserv	werk- loos	milit. dienst	anders	
BBO TECHN	:	GEDIPLOMEERD	6%	42%	37%	4%	9%	1%	278
		Metaaltechniek I	15%	46%	21%	2%	15%	2%	48
		Metaaltechniek II	6%	41%	24%	8%	20%	0%	49
		Elektrotechniek	6%	44%	40%	2%	6%	2%	48
		Installatietechniek	0%	31%	66%	0%	3%	0%	35
		Consumptieve techniek	-	-	-	-	-	-	-
		Grafisch	0%	50%	43%	7%	0%	0%	30
		Overig	9%	34%	45%	2%	7%	2%	44
BBO TECHN	:	ONGEDIPLOMEERD	14%	47%	16%	11%	7%	5%	57
BBO EC.ADM.	:	GEDIPLOMEERD	3%	57%	31%	6%	1%	3%	127
		Detailhandel	1%	51%	43%	5%	0%	0%	86
		Econ. & adm. beroepen	7%	68%	5%	7%	2%	10%	41
BBO EC.ADM.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-
BBO VERZ.	:	GEDIPLOMEERD	3%	56%	38%	2%	0%	1%	138
		Verzorg.& dienstverl.	3%	66%	27%	2%	0%	1%	91
		Haarkappen	2%	36%	60%	2%	0%	0%	47
BBO VERZ.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL			6%	48%	33%	6%	5%	2%	640

- geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 5. Overzicht van de door de schoolverlaters gekozen vervolgoopleidingen in het kader van het leerlingwezen of het in-service onderwijs (alleen gediplomeerden)

Deeltijd-vervolgoopleidingen naar stelsel		Percentage	Aantallen
SVEB	brood	1%	1
VBOB	banket	1%	2
GOC	grafische industrie	6%	11
VAPRO	procesindustrie	2%	3
SOM	metaal	12%	22
VEV	elektrotechniek	10%	18
SVB	bouwbedrijf	4%	8
SBW	weg- en waterbouw	1%	1
SOI	installatietechniek	12%	22
SVS	schilders, stukadoors	4%	8
INNOVAM	reparatie voertuigen	1%	1
SVK	kappersbedrijf	15%	28
SVH	horeca	1%	1
OVD	verkoop en distributie	20%	38
OVDB	verzorgende en dienstverlenende beroepen	8%	16
INS-A	in-service-opleiding a-verpleegkunde	1%	2
INS-Z	in-service-opleiding z-verpleegkunde	1%	1
INS-ZV	in-service-opleiding ziekenverzorging	3%	6
TOTAAL		100%	189

Tabel 6. Aandeel dat naast leerovereenkomst ook (betaald) werk heeft of stage loopt (alleen gediplomeerden)

Soort overeenkomst	Percentage	Aantallen
ook betaald werk	92%	166
alleen werk met onkosten- / stagevergoeding	3%	5
alleen onbetaald werk	2%	4
alleen schoolgedeelte	3%	5
TOTAAL	100%	180

Tabel 7. Intredewerkloosheid van schoolverlaters die op onderzoeksdatum tot de beroepsbevolking behoren per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

			Intredewerkloosheid				Totaal
			0 mnd. werkloos	1-3 mnd. werkloos	4-6 mnd. werkloos	> 6 mnd. werkloos	N=100%
BBO TECHN	:	GEDIPLOMEERD	82%	9%	4%	4%	203
		Metaaltechniek I	71%	16%	10%	3%	31
		Metaaltechniek II	80%	14%	3%	3%	35
		Elektrotechniek	81%	8%	5%	5%	37
		Installatietechniek	93%	3%	3%	0%	29
		Consumptieve techniek	-	-	-	-	-
		Grafisch	-	-	-	-	-
		Overig	80%	10%	3%	7%	30
BBO TECHN	:	ONGEDIPLOMEERD	52%	26%	23%	0%	31
BBO EC.ADM.	:	GEDIPLOMEERD	73%	11%	11%	6%	85
		Detailhandel	88%	4%	7%	2%	56
		Econ. & adm. beroepen	45%	24%	17%	14%	29
BBO EC.ADM.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-
BBO VERZ.	:	GEDIPLOMEERD	85%	6%	8%	1%	97
		Verzorg.& dienstverl	82%	6%	11%	0%	62
		Haarkappen	89%	6%	3%	3%	35
BBO VERZ.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-
TOTAAL			77%	10%	8%	4%	438

- geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 8. Werkloosheidspercentage per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		Werkloosheid 1994	Totaal N=100%
BBO TECHN	: GEDIPLOMEERD	5%	260
	Metaaltechniek I	5%	39
	Metaaltechniek II	9%	47
	Elektrotechniek	9%	46
	Installatietechniek	0%	35
	Consumptieve techniek	-	-
	Grafisch	0%	29
	Overig	2%	41
BBO TECHN	: ONGEDIPLOMEERD	10%	42
BBO EC.ADM.	: GEDIPLOMEERD	4%	116
	Detailhandel	4%	82
	Econ. & adm. beroepen	6%	34
BBO EC.ADM.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-
BBO VERZ.	: GEDIPLOMEERD	3%	120
	Verzorg. & dienstverl. ber.	4%	76
	Haarkappen	0%	44
BBO VERZ.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-
TOTAAL		5%	561

- geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 9. Beroepsgroepenspreiding per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerde schoolverlaters)

Opleidingsrichting	beroepsgroepenspreiding (alle beroepen)
GEDIPLOMEERDEN:	
BBO technisch (md)	0,69
BBO techn : metaaltechniek I	0,87
BBO techn : metaaltechniek II	0,63
BBO techn : elektrotechniek	0,76
BBO techn : installatietechniek	-
BBO techn : consumptieve techniek	-
BBO techn : grafisch	0,56
BBO techn : overig	0,86
BBO economisch-administratief (md)	0,68
BBO ec-adm : detailhandel	0,65
BBO ec-adm : econ & adm. beroepen	0,76
BBO verzorgend (md)	0,28
BBO verz : verz. en dienstverl. beroepen	0,28
BBO verz : haarkappen	0,28

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 10. Beroepen waarin de schoolverlaters werkzaam zijn per opleidingsrichting (alleen gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

	Percentage
<u>BBO techn: Metaaltechniek I</u>	
<u>Beroep</u>	
Metaaldraaier	16%
Vormer, kernmaker	12%
Machinaal metaalbewerker (algemeen)	8%
Machine-/onderhoudsmonteur bedrijfsinst.	8%
<u>BBO techn: Metaaltechniek II</u>	
<u>Beroep</u>	
Lasser (metaal)	58%
Metaaldraaier	8%
Plaatwerker	8%
Constructiebankwerker, e.d.	8%
<u>BBO techn: Elektrotechniek</u>	
<u>Beroep</u>	
Elektricien-installateur bouwnijverheid	39%
Elektrotech.bankwerker (transformators, e.d.)	15%
Elektronicamonteur (radio-tv, radar, e.d.)	12%
Bouwkundig werkvoorbereider e.d.	6%
<u>BBO techn: Grafisch</u>	
<u>Beroep</u>	
Hoogdrukker, vlakdrukker, diepdrukker	64%
Boekbinder	8%
Binderij-werker	8%
<u>BBO techn: Overig</u>	
<u>Beroep</u>	
Huisschilder	25%
Bouwvaktimmerman	18%
Bedieningsvakman, regulist chemie	14%
Automonteur (reparatie)	11%
Metselaar (algemeen)	7%
<u>BBO ec.adm: Detailhandel</u>	
<u>Beroep</u>	
Winkelbediende, verkoper detailh.	51%
Pakhuis- en magazijnknecht	10%
Winkel-, theatercassiere, kasjuffrouw	8%
<u>BBO ec.adm: Econ. & adm. beroepen</u>	
<u>Beroep</u>	
Administratief/secretarieel medewerkster	41%
Winkelbediende, verkoper detailh.	11%
Adm. medew./datatypiste boekhouding	7%
Inpakker, etiketteer-/vulmachinebediende	7%
<u>BBO verz. : Verzorg. & dienstverl. ber.</u>	
<u>Beroep</u>	
Kinderverzorger particulier, creche, e.d.	25%
Gezinsverzorgster (in dienst van maatsch. organisatie)	25%
Bejaardenverzorgster in tehuizen e.d.	23%
Zieken-, zwakz.verzorger in opleiding	9%
Bejaardenhelfer in partic. huishouding	7%

Tabel 10. Beroepen waarin de schoolverlaters werkzaam zijn per opleidingsrichting (alleen gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden), vervolg

	Percentage
<u>BBO verz. : Haarkappen</u>	
<u>Beroep</u>	
Dames- en/of herenkapper	71%
Winkelbediende, verkoper detailh.	13%
Kappershulpen en verwante functies	13%

geen gegevens vanwege kleine aantallen bij:

BBO techn: Installatietechniek
 BBO techn: Consumptieve techniek
 BBO techn: Ogediplomeerd
 BBO ec.adm: Ogediplomeerd
 BBO verz. : Ogediplomeerd

Tabel 11. Vereist opleidingsniveau (onderbenutting) per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerden).

		vereist opleidingsniveau lager	zelfde	hoger	Totaal N=100%
BBO TECHN	: GEDIPLOMEERD	57%	35%	8%	174
	Metaaltechniek I	-	-	-	-
	Metaaltechniek II	76%	20%	4%	25
	Elektrotechniek	55%	21%	24%	33
	Installatietechniek	-	-	-	-
	Consumptieve techniek	-	-	-	-
	Grafisch	52%	40%	8%	25
BBO EC.ADM.	Overig	57%	32%	11%	28
	: GEDIPLOMEERD	73%	17%	10%	92
	Detailhandel	78%	18%	3%	65
	Econ. & adm. beroepen	59%	15%	26%	27
BBO VERZ.	: GEDIPLOMEERD	55%	39%	6%	83
	Verzorg. & dienstverl. ber.	57%	34%	9%	53
	Haarkappen	53%	47%	0%	30
TOTAAL		61%	31%	8%	349

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 12. Vereiste opleidingsrichting per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		vereiste opleidingsrichting			Totaal
		eigen richting	andere richting	geen richting	N=100%
BBO TECHN	: GEDIPLOMEERD	56%	6%	39%	176
	Metaaltechniek I	-	-	-	-
	Metaaltechniek II	40%	4%	56%	25
	Elektrotechniek	61%	9%	30%	33
	Installatietechniek	-	-	-	-
	Consumptieve techniek	-	-	-	-
	Grafisch	52%	0%	48%	25
	Overig	52%	10%	38%	29
BBO TECHN	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-
BBO EC.ADM.	: GEDIPLOMEERD	24%	6%	70%	96
	Detailhandel	22%	7%	71%	69
	Econ. & adm. beroepen	30%	4%	67%	27
BBO EC.ADM.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-
BBO VERZ.	: GEDIPLOMEERD	57%	2%	40%	84
	Verzorg. & dienstverl. ber.	56%	4%	41%	54
	Haarkappen	60%	0%	40%	30
BBO VERZ.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-
TOTAAL		45%	5%	50%	392

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 13. Soort dienstverband van werkende schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		leer/werk- overeenkomst	uitzend- bureau	Soort dienstverband		oproep- of nul-uren contract	werkervarings- project	bedrijf ouders/partner	Totaal N=100%
				loondienst	werkgever				
BBO TECHN	:	43%	4%	51%		1%	1%	1%	175
	GEDIPLOMEERD	28%	8%	52%		4%	4%	4%	25
	Metaaltechniek I	-	-	-		-	-	-	-
	Metaaltechniek II	44%	9%	47%		0%	0%	0%	32
	Elektrotechniek	-	-	-		-	-	-	-
	Installatietechniek	-	-	-		-	-	-	-
	Consumptieve techniek	48%	0%	52%		0%	0%	0%	25
	Grafisch	52%	3%	45%		0%	0%	0%	29
	Overig	-	-	-		-	-	-	-
BBO TECHN	:	20%	16%	64%		0%	0%	0%	25
	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-		-	-	-	-
BBO EC.ADM.	:	32%	8%	54%		1%	3%	2%	97
	GEDIPLOMEERD	41%	1%	54%		0%	1%	1%	70
	Detailhandel	7%	26%	52%		4%	7%	4%	27
	Econ. & adm. beroepen	-	-	-		-	-	-	-
BBO EC.ADM.	:	-	-	-		-	-	-	-
	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-		-	-	-	-
BBO VERZ.	:	33%	1%	60%		5%	0%	1%	88
	GEDIPLOMEERD	18%	2%	72%		7%	0%	2%	57
	Verzorg. & dienstverl.	61%	0%	39%		0%	0%	0%	31
	Haarkappen	-	-	-		-	-	-	-
BBO VERZ.	:	-	-	-		-	-	-	-
	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-		-	-	-	-
TOTAAL			35%	5%		56%	2%	1%	1398

= geen gegevens vanwege kleine aantallen

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 14. Percentage werkende schoolverlaters met vaste aanstelling per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		Vaste aanstelling		Totaal
		ja	nee	N=100%
BBO TECH	: GEDIPLOMEERD	83%	17%	167
	Metaaltechniek	-	-	-
	Metaaltechniek	-	-	-
	Elektrotechniek	87%	13%	30
	Installatietechniek	-	-	-
	Consumptieve techniek	-	-	-
	Grafisch	-	-	-
	Overig	78%	22%	27
BBO TECHN	: ONGEDIPLOMEERD	60%	40%	25
BBO EC.ADM	: GEDIPLOMEERD	73%	27%	93
	Detailhandel	82%	18%	67
	Econ. & adm. beroepen	50%	50%	26
BBO EC.ADM.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-
BBO VERZ.	: GEDIPLOMEERD	87%	13%	82
	Verzorg.& dienstverl	92%	8%	52
	Haarkappen	77%	23%	30
BBO VERZ.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-
TOTAAL		80%	20%	380

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 15. Wekelijkse arbeidsduur van werkende schoolverlaters per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

			Werktijd		Totaal
			full-time	part-time	N=100%
BBO TECHN	:	GEDIPLOMEERD	53%	47%	178
		Metaaltechniek I	-	-	-
		Metaaltechniek II	62%	38%	26
		Elektrotechniek	58%	42%	33
		Installatietechniek	-	-	-
		Consumptieve techniek	-	-	-
		Grafisch	48%	52%	25
		Overig	45%	55%	29
BBO TECHN	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-
BBO EC.ADM.	:	GEDIPLOMEERD	51%	49%	95
		Detailhandel	41%	59%	68
		Econ. & adm. beroepen	74%	26%	27
BBO EC.ADM.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-
BBO VERZ.	:	GEDIPLOMEERD	33%	67%	88
		Verzorg. & dienstverl. ber.	38%	63%	56
		Haarkappen	25%	75%	32
BBO VERZ.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-
TOTAAL			50%	50%	398

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 16. Bruto maandloon (in guldens) per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		Bruto maandloon (in guldens)						Gemiddeld	Totaal N=100%
		<= 750	751-1250	1251-1750	1751-2250	2251-2750	> 2750		
BBO TECHN	:	1%	7%	23%	22%	18%	29%	2333	130
	GEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
	Metaaltechniek I	-	-	-	-	-	-	-	-
	Metaaltechniek II	-	-	-	-	-	-	-	-
	Elektrotechniek	4%	0%	19%	15%	23%	38%	2526	26
	Installatietechniek	-	-	-	-	-	-	-	-
	Consumptieve techniek	-	-	-	-	-	-	-	-
	Grafisch	-	-	-	-	-	-	-	-
	Overig	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO TECHN	:	-	-	-	-	-	-	-	-
	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO EC.ADM.	:	11%	26%	22%	14%	9%	18%	1755	65
	GEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
	Detailhandel	12%	28%	14%	14%	7%	26%	1836	43
	Econ. & adm. beroepen	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO EC.ADM.	:	-	-	-	-	-	-	-	-
	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO VERZ.	:	3%	24%	37%	18%	13%	4%	1661	67
	GEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
	Verzorg. & dienstverl	0%	12%	39%	20%	22%	7%	1883	41
	Haarkappen	8%	42%	35%	15%	0%	0%	1312	26
BBO VERZ.	:	-	-	-	-	-	-	-	-
	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL		4%	17%	27%	19%	15%	19%	1983	294

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 17. Bruto uurloon (in guldens) per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

		Bruto uurloon (in guldens)					Bruto uurloon		Totaal N=100%
		< 6	6-9	9-12	12-15	15-18	> 18		
BBO TECHN	: GEDIPLOMEERD	1%	10%	20%	20%	19%	30%	15,40	129
	Metaaltechniek I	-	-	-	-	-	-	-	-
	Metaaltechniek II	-	-	-	-	-	-	-	-
	Elektrotechniek	4%	0%	12%	27%	23%	35%	16,24	26
	Installatietechniek	-	-	-	-	-	-	-	-
	Consumptieve techniek	-	-	-	-	-	-	-	-
	Grafisch	-	-	-	-	-	-	-	-
	Overig	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO TECHN	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO EC.ADM.	: GEDIPLOMEERD	19%	19%	21%	13%	13%	16%	11,75	63
	Detailhandel	21%	17%	17%	10%	14%	24%	12,35	42
	Econ. & adm. beroepen	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO EC.ADM.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
BBO VERZ.	: GEDIPLOMEERD	0%	27%	24%	22%	16%	10%	12,42	67
	Verzorg.& dienstverl	0%	12%	17%	27%	27%	17%	14,36	41
	Haarkappen	0%	50%	35%	15%	0%	0%	9,37	26
BBO VERZ.	: ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL		5%	19%	22%	18%	16%	20%	13,42	291

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 18. Bedrijfsklassenspreiding per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerde schoolverlaters)

Opleidingsrichting		bedrijfsklassenspreiding
GEDIPLOMEERDEN:		
BBO	technisch	0,52
BBO	techn : metaaltechniek I	0,78
BBO	techn : metaaltechniek II	0,63
BBO	techn : elektrotechniek	0,63
BBO	techn : installatietechniek	-
BBO	techn : consumptieve techniek	-
BBO	techn : grafisch	0,15
BBO	techn : overig	0,65
BBO	economisch-administratief	0,66
BBO	ec-adm : detailhandel	0,56
BBO	ec-adm : econ & adm. beroepen	0,92
BBO	verzorgend	0,28
BBO	verz : verz. en dienstverl. beroepen	0,30
BBO	verz : haarkappen	0,23
- = geen gegevens vanwege kleine aantallen		

Tabel 19. Branches waarin de schoolverlaters werkzaam zijn per opleidingsrichting (alleen gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

	Percentage
<u>BBO techn: Metaaltechniek I</u>	
Bedrijf of instelling	
Machine-industrie	24%
Houtwarenfabriek n.e.g.	8%
IJzer-/staalgietery	8%
Kantoormach.fabr. (excl. computer)	8%
<u>BBO techn: Metaaltechniek II</u>	
Bedrijf of instelling	
Machine-industrie	32%
Overige constructiewerkplaatsen	24%
Luchttechn.-/koel-/droogapp.fabr.	8%
<u>BBO techn: Elektrotechniek</u>	
Bedrijf of instelling	
Elektrotechnisch installatiebedrijf	56%
Metaalwarenfabriek n.e.g.	6%
Detailh. dames- en herenkleding	6%
<u>BBO techn: Grafisch</u>	
Bedrijf of instelling	
Grafische industrie	68%
Offsetdrukkerij	8%
<u>BBO techn: Overig</u>	
Bedrijf of instelling	
Aannemersbedrijf burg. bouw alg.	26%
Schildersbedr. (sec) en glaszettersbedr.	26%
Papier- en kartonindustrie	11%
Garage	11%
Machine-industrie	7%
<u>BBO ec.adm: Detailhandel</u>	
Bedrijf of instelling	
Detailh. levensmidd. alg. ass.	28%
Detailh. aardapp./groente/fruit	7%
Detailh. dames- en herenkleding	7%
Land-, zee- en luchtmacht	7%
Warenhuis	6%
<u>BBO ec.adm: Econ. & adm. beroepen</u>	
Bedrijf of instelling	
Telefoon-, telegraafdienst e.d.	8%
Schade-/ziekte-/ongevalverz.bedrijf	8%
Algemeen overheidsbestuur	8%
Wetenschappelijk onderwijs e.d.	8%
<u>BBO verz. : Verzorg. & dienstverl. ber.</u>	
Bedrijf of instelling	
Gezinsverz.-/bejaardenhulpinst.	31%
Bejaardentehuis geen psychogeriatric	24%
Kinderdagverblijf/creche gezonde kinderen	22%
Verpleeghuis psychisch	7%
Verpleeghuis somatisch	5%
Bejaardentehuizen e.d.	5%

Tabel 19. Branches waarin de schoolverlaters werkzaam zijn per opleidingsrichting (alleen gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden), vervolg

	Percentage
<u>BBO verz. : Haarkappen</u>	
<u>Bedrijf of instelling</u>	
Dames- en herenkappersbedrijf	84%
geen gegevens vanwege kleine aantallen bij:	
BBO techn: Installatietechniek	
BBO techn: Consumptieve techniek	
BBO techn: Ogediplomeerd	
BBO ec.adm: Ogediplomeerd	
BBO verz. : Ogediplomeerd	

Tabel 20. Conjunctuurindicator per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerde schoolverlaters)

Opleidingsrichting	conjunctuurindicator
GEDIPLOMEERDEN:	
BBO technisch	2,64
BBO techn : metaaltechniek I	2,59
BBO techn : metaaltechniek II	2,50
BBO techn : elektrotechniek	3,05
BBO techn : installatietechniek	-
BBO techn : consumptieve techniek	-
BBO techn : grafisch	2,07
BBO techn : overig	2,93
BBO economisch-administratief	1,49
BBO ec-adm : detailhandel	1,51
BBO ec-adm : econ & adm. beroepen	1,41
BBO verzorgend	1,46
BBO verz : verz. en dienstverl. beroepen	1,54
BBO verz : haarkappen	1,32

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 21. Oordeel van de gediplomeerde werkende schoolverlaters over de aansluiting naar de baan per opleidingsrichting (gediplomeerden) en per opleidingscluster (ongediplomeerden)

			goed	Aansluiting naar baan			Totaal
				voldoende	matig	slecht	N=100%
BBO TECHN	:	GEDIPLOMEERD	38%	41%	11%	9%	219
		Metaaltechniek I	35%	42%	6%	16%	31
		Metaaltechniek II	38%	31%	19%	13%	32
		Elektrotechniek	33%	38%	15%	15%	40
		Installatietechniek	36%	48%	12%	3%	33
		Consumptieve techniek	-	-	-	-	-
		Grafisch	21%	61%	11%	7%	28
		Overig	60%	31%	3%	6%	35
BBO TECHN	:	ONGEDIPLOMEERD	19%	47%	22%	13%	32
BBO EC.ADM.	:	GEDIPLOMEERD	33%	44%	11%	12%	107
		Detailhandel	36%	47%	10%	6%	77
		Econ. & adm. beroepen	23%	37%	13%	27%	30
BBO EC.ADM.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-
BBO VERZ.	:	GEDIPLOMEERD	53%	39%	2%	6%	125
		Verzorg. & dienstverl. ber	52%	40%	4%	5%	83
		Haarkappen	55%	38%	0%	7%	42
BBO VERZ.	:	ONGEDIPLOMEERD	-	-	-	-	-
TOTAAL			39%	41%	11%	9%	502

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 22. Percentage gediplomeerde werkende schoolverlaters dat van mening is dat meer aandacht aan de onderscheiden aspecten tijdens de opleiding moet worden besteed per opleidingsrichting

	Metaal- techniek I	Metaal- techniek II	Metaal- techniek II	Elektro- techniek	Installa- tie- techniek	Consump- tieve techniek	Grafisch	Overig	Detail- handel	Econ. & adm. beroepen	Verzorg. & dienst- verl. beroepen	Haar- kappen	Totaal
Leren studeren	44%	26%	21%	21%	-	-	8%	28%	26%	19%	28%	11%	24%
Vreemde talen	24%	15%	26%	26%	-	-	-	24%	28%	64%	13%	21%	25%
Met cijfers werken	21%	7%	12%	12%	47%	-	4%	40%	41%	38%	16%	9%	27%
Informatica, automatisering	48%	51%	58%	58%	37%	-	4%	42%	50%	64%	18%	21%	42%
Zelfstandig werken	39%	21%	30%	30%	-	-	32%	45%	38%	34%	32%	38%	36%
Organiseren/plannen	38%	21%	28%	28%	60%	-	22%	47%	51%	59%	48%	25%	42%
Correcte spelling/foutloos schrijven	11%	18%	17%	17%	-	-	11%	14%	18%	59%	35%	12%	23%
Een verslag of rapport schrijven	27%	23%	21%	21%	-	-	12%	28%	29%	62%	49%	9%	30%
Spreekvaardigheid	4%	8%	7%	7%	-	-	16%	27%	27%	45%	33%	29%	25%
Met klanten/patiënten omgaan	16%	24%	29%	29%	20%	-	15%	33%	39%	36%	47%	49%	36%
Beroepskeuze/studiekeuze	36%	26%	17%	17%	-	-	20%	20%	17%	32%	30%	31%	27%
Leren solliciteren	33%	33%	22%	22%	-	-	43%	38%	59%	43%	35%	61%	40%
Vakkennis en vaktheorie	33%	27%	37%	37%	27%	-	43%	31%	48%	36%	31%	43%	41%
Praktijkoriëntatie of stage	59%	52%	47%	47%	-	-	42%	32%	38%	55%	44%	37%	49%
Omgaan met apparatuur of materialen	50%	66%	68%	68%	43%	-	71%	50%	37%	45%	28%	40%	37%
Kennis van organisatie bedrijf	33%	43%	37%	37%	40%	-	19%	41%	44%	70%	43%	78%	58%
Kennis van arbeidsvoorwaarden	54%	63%	47%	47%	52%	-	63%	61%	57%	-	4%	53%	29%
Commerciele kennis en verkooptechniek	-	11%	23%	23%	-	-	4%	21%	48%	21%	30%	16%	20%
Samenwerken met collegas/medestudenten	15%	18%	6%	6%	12%	-	15%	19%	21%	37%	38%	14%	28%
Onderscheiden van hoofd- en bijzaken	29%	19%	17%	17%	-	-	8%	28%	38%				

- = geen gegevens vanwege kleine aantallen

Tabel 23. Belangrijkste leerlingstelsels per opleidingsrichting en per opleidingscluster (alleen gediplomeerden)

VBO-AGRARI SCH	VOLLT (60%)	SOM (15%)	OVD (8%)
VBO-agrarisch: land- en tuinbouw	VOLLT (57%)	SOM (17%)	OVD (9%)
VBO-TECHNISCH	SVB (16%)	SOM (16%)	INNOVAM (13%)
VBO-technisch: bouwtechniek	SVB (67%)	SVS (15%)	SH&M (9%)
VBO-technisch: mech. techniek	SOM (53%)	SOI (10%)	VOC-CAR (8%)
VBO-technisch: elektrotechniek	VEV (75%)	SOM (9%)	SOI (7%)
VBO-technisch: motorvoertuigtechniek	INNOVAM (68%)	SLW (15%)	SOM (9%)
VBO-technisch: cons. techniek	SVH (71%)	SVEB (20%)	
VBO-ECON. ADMIN.	ECABO (36%)	OVD (31%)	SVK (11%)
VBO-econ.admin. kantoorpraktijk	ECABO (64%)	OVD (15%)	SVK (10%)
VBO-econ.admin. winkelpraktijk	OVD (55%)	SVK (14%)	SVO (8%)
VBO-VERZORGEND	SVK (30%)	OVD (18%)	OVDB (17%)
VBO-verzorgend: verzorgende beroepen	OVDB (27%)	IS-ZV (19%)	SVK (18%)
VBO-verzorgend: uiterlijke verzorging	SVK (81%)	ECABO (9%)	SVH (5%)
KMBO-TECHNISCH	SVH (30%)	VEV (17%)	INNOVAM (16%)
KMBO-technisch: elektrotechniek	VEV (71%)	SOI (14%)	VOC-CAR (5%)
KMBO-technisch: motorvoertuigtechniek	INNOVAM (76%)	SLW (9%)	VOC-CAR (6%)
KMBO-technisch: cons. techniek	SVH (94%)		
KMBO-ECON. ADMIN.	ECABO (41%)	OVD (34%)	IS-ZV (8%)
KMBO-econ.adm: administratie	ECABO (72%)	IS-ZV (6%)	SLHV (5%)
KMBO-VERZORGEND	OVDB (39%)	IS-ZV (34%)	SVK (15%)
KMBO-verzorgend: verz. beroepen	OVDB (47%)	IS-ZV (41%)	IS-Z (6%)
MAVO	OVD (16%)	SLW (14%)	IN-ZV (10%)

Bijlage III Vragenlijst

Beste oud-leerling,

Vorig jaar heb je een opleiding in het leerlingwezen beëindigd. De naam van deze opleiding staat hieronder bij vraag 1a afgedrukt. De school is geïnteresseerd in de ervaringen die je na deze opleiding hebt opgedaan. Bijvoorbeeld of je na deze opleiding (nog steeds) werk hebt of een andere opleiding bent gaan volgen. Om op dit soort vragen een antwoord te krijgen, willen wij je vragen deze vragenlijst in te vullen. De school werkt hiervoor met een groot aantal andere scholen in Nederland samen in het project "Registratie van de Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters (RUBS)".

Wanneer je deze vragenlijst invult, help je de school om de opleiding beter af te stemmen op werk of vervolgonderwijs. De uitkomsten zijn ook erg belangrijk voor jongeren die nog een keuze gaan maken voor een bepaalde opleiding. Zij kunnen dan zien welke mogelijkheden er zijn na het volgen van de verschillende opleidingen.

Het is belangrijk dat zoveel mogelijk mensen de vragenlijst invullen. Ook als je van deze opleiding géén diploma hebt behaald.

De ingevulde vragenlijst kun je **zonder postzegel** in de bijgevoegde antwoortenvelop opsturen naar DESAN Marktonderzoek. De ingevulde vragenlijst komt dus niet meer terug op school. De gegevens worden anoniem verwerkt, zodat straks niemand kan zien wat jij hebt ingevuld. Jouw eigen gegevens worden alleen aan de school doorgegeven wanneer je daar geen bezwaar tegen hebt. Dit kun je aangeven bij vraag 24a.

Wij hopen dat je mee wilt werken aan dit onderzoek en de vragenlijst zo spoedig mogelijk wilt invullen en opsturen.

Bedankt voor je medewerking!

Toelichting voor het invullen van de vragenlijst

- Lees eerst de gehele vraag. Kruis daarna een hokje aan of vul je antwoord op de stippellijntjes in. Je mag bij de vragen steeds maar één hokje aankruisen.
- Soms hoeft je een aantal vragen niet in te vullen. Let daarom goed op naar welke vraag je wordt doorgestuurd. Bijvoorbeeld → *ga naar 9a* betekent dat je met vraag 9a verder moet gaan.

Opleiding vorig schooljaar (1992/1993)

- 1 a. Hiernaast staat de opleiding die je vorig schooljaar (1992/1993) in het leerlingwezen hebt gevolgd.

Is de naam van de opleiding juist?

☐ 1 ja
☐ 2 nee, ik heb vorig schooljaar een andere opleiding gevolgd,

namelijk:

- b. Wat is de naam van het leerlingstelsel waartoe deze opleiding behoort?
(bijv. ECABO, SOM, VEV, OVDB, INNOVAM)

naam stelsel:

- c. Is dit een primaire of secundaire (voortgezette) opleiding in het leerlingwezen?

☐ 1 primair
☐ 2 secundair (voortgezet)

- d. Wanneer ben je met deze opleiding begonnen?

begin: maand: jaar: 19

- e. Wanneer heb je deze opleiding verlaten?

einde: maand: jaar: 19

- f. Heb je van deze opleiding het diploma behaald?
☐ 1	volledig diploma theorie en praktijk	→ ga naar 1h
☐ 2	alléén diploma theorie	→ ga naar 1g
☐ 3	alléén diploma praktijk	→ ga naar 1g
☐ 4	géén diploma	→ ga naar 1g
- g. Waarom heb je deze opleiding toen niet volledig afgemaakt?
- Let op: maar één antwoord mogelijk!**
☐ 1	persoonlijke redenen (verhuisd, ziekte e.d.)
☐ 2	einde contract, ontslag door bedrijf
☐ 3	(evt. nieuwe) werkgever vond verdere opleiding niet nodig
☐ 4	zelf vond ik verdere opleiding niet nodig
☐ 5	wilde (uitsluitend) gaan werken; (gehele) diploma niet nodig
☐ 6	wilde andere opleiding gaan doen; (gehele) diploma niet nodig
☐ 7	vanwege de school (slechte begeleiding e.d.)
☐ 8	inhoud van de vakken tijdens de opleiding vond ik niet leuk
☐ 9	opleiding was te moeilijk
☐ 10	andere reden, namelijk:
- h. Had je naast de opleiding op school ook nog werk of een stageplaats in het kader van het leerlingwezen?
☐ 1	ja, betaald werk
☐ 2	ja, werk of stage met alléén onkosten- of stagevergoeding
☐ 3	ja, onbetaald werk
☐ 4	nee, volgde alleen schoolgedeelte

Eerdere opleiding (vóór schooljaar 1992/1993)

- 2 a. Welke opleiding heb je gevolgd, direct vóórdát je naar het leerlingwezen ging?
- vooropleiding:
(bijv. MAVO, LTS-bouw, LHNO-verzorging, KMBO-horeca)
- b. Heb je van deze vooropleiding een diploma of deelcertificaat behaald?
☐ 1	volledig diploma
☐ 2	alléén deelcertificaten
☐ 3	alléén theorie-examen
☐ 4	géén diploma of deelcertificaat

Na de opleiding (van schooljaar 1992/1993)

- 3 a. Had je vorig jaar op het moment dat je de opleiding in het leerlingwezen verliet betaald werk?
☐ 1	ja, bij een bedrijf waar ik tijdens het leerlingwezen heb gewerkt
☐ 2	ja, maar bij een ander bedrijf
☐ 3	nee
- b. Wat wilde je **vorig jaar** direct na de opleiding in het leerlingwezen gaan doen?
☐ 1	alléén werken	→ ga naar 3c
☐ 2	alléén verder leren	→ ga naar 3d
☐ 3	opnieuw werken en leren
(zoals leerlingwezen of in-service opleiding)	→ ga naar 3c
☐ 4	iets anders	→ ga naar 3d
- c. Wanneer ben je begonnen met het actief zoeken naar werk?
(je kunt ook al met zoeken zijn begonnen vóórdát je deze opleiding hebt verlaten)
- maand: jaar: 19
- d. Hoeveel maanden ben je in **totaal** werkloos geweest na het verlaten van de opleiding in het leerlingwezen?
- maanden werkloos na opleiding
(vul '0' maanden in wanneer je niet werkloos bent geweest)

Huidige bezigheden

- 4 a. Volg je op dit moment opnieuw een opleiding in het leerlingwezen?
☐ 1	ja	→ ga naar 4c
☐ 2	nee	→ ga naar 4b
- b. Volg je op dit moment een in-service opleiding in de verpleging of verzorging?
(bijv. A-verpleegkundige of ziekenverzorgende)?
☐ 1	ja	→ ga naar 4c
☐ 2	nee	→ ga naar 5
- c. Welke opleiding volg je op dit moment in het leerlingwezen of als in-service opleiding?
(bijv. automonteur, lasser, Z-verpleegkundige)
- naam opleiding:
- d. Alléén voor personen in het leerlingwezen:
Is dit een primaire of secundaire (voortgezette) opleiding in het leerlingwezen?
☐ 1	primair
☐ 2	secundair (voortgezet)

- e. *Alléén voor personen in het leerlingstelsel:*
Wat is de naam van het leerlingstelsel waartoe deze opleiding behoort?
(bijv. ECABO, SOM, VEV, OVDB, INNOVAM) naam stelsel:
- f. Heb je naast de opleiding op school ook nog werk of een stageplaats in het kader van het leerlingwezen of een in-service opleiding?
☐ 1	ja, betaald werk	→ ga naar 7a
☐ 2	ja, werk of stage met alléén onkosten- of stagevergoeding	→ ga naar 7a
☐ 3	ja, onbetaald werk	→ ga naar 7a
☐ 4	nee, volg alleen schoolgedeelte	→ ga naar 7a

5. Wat doe je op dit moment?
Geef hiernaast je voornaamste bezigheid aan.
Let op: maar één antwoord mogelijk!
☐ 1	ik heb betaald werk
(ook beroepsmilitair of KVV-er)	→ ga naar 7a
☐ 2	ik ben scholier	→ ga naar 6a
☐ 3	ik ben werkloos	→ ga naar 7a
☐ 4	ik doe onbetaald werk	→ ga naar 7a
☐ 5	ik doe het huishouden	→ ga naar 7a
☐ 6	ik vervul militaire of vervangende dienst	→ ga naar 16
☐ 7	ik doe iets anders,
namelijk:	→ ga naar 7a

Huidige opleiding

- 6 a. Welke opleiding volg je op dit moment?
(bijv. MTS, MDGO, MEAO, HAVO, HEAO) naam opleiding:
- b. Welke vakrichting volg je binnen deze opleiding?
(bijv. bouwkunde, commercieel, verpleging) naam richting:
- c. *Alléén invullen als je naar MBO bent gegaan:*
Volg je op dit moment de korte, tussen- of lange variant van de MBO-opleiding?
☐ 1	korte MBO-opleiding
☐ 2	tussen MBO-opleiding
☐ 3	lange MBO-opleiding

- 7 a. Heb je op dit moment **betaald** werk?
Als je meerdere banen hebt, dan gaat het om het **totaal** aantal uren dat je werkt.
☐ 1	ja, voor 12 uur of meer per week	→ ga naar 8
☐ 2	ja, voor minder dan 12 uur per week	→ ga naar 7b
☐ 3	nee, op dit moment geen betaald werk	→ ga naar 7b
- b. Zou je in **totaal** voor **minimaal 12 uur** per week **betaald** werk willen hebben?
Eventueel (gedeeltelijk) in een nieuwe baan.
☐ 1	ja	→ ga naar 16
☐ 2	nee	→ ga naar 16
☐ 3	ik heb al voldoende (ander) werk gevonden	→ ga naar 16

Huidig werk en beroep

8. Heb je op dit moment één of meerdere betaalde banen?
☐ 1	één baan
☐ 2	meerdere banen

>>> Heb je nu méér dan 1 baan, dan gaan de vragen 9 t/m 15 alléén over de baan waarin je de meeste uren werkt. <<<

- 9 a. Is dit je eerste baan na het verlaten van de opleiding in het leerlingwezen?
☐ 1	ja
☐ 2	nee
- b. Wanneer ben je in je huidige baan begonnen? maand: jaar: 19
- c. Hoe ben je aan je huidige baan gekomen?
☐ 1	via het arbeidsbureau
☐ 2	via een uitzendbureau
☐ 3	geschreven of gebeld op een advertentie
☐ 4	via familie, vrienden of kennissen
☐ 5	via eerder betaald werk, bijbaantje, interne vacature, dienstplicht
☐ 6	de werkgever heeft mij gevraagd en daar niet eerder gewerkt (bijv. op banenmarkt of open dag)
☐ 7	zelf aan werkgever werk gevraagd en daar niet eerder gewerkt
☐ 8	via werkervaringsproject (bijv. Jeugdwerkgarantieplan)
☐ 9	zelf bedrijf begonnen of overgenomen (bijv. van ouders)
☐ 10	via docenten of vacaturebank school
☐ 11	via stage
☐ 12	anders, namelijk:
- Let op: maar één antwoord mogelijk!**

10a. In wat voor dienstverband werk je?

Let op: maar één antwoord mogelijk!

1. leer-werkovereenkomst (via leerlingwezen)
 2. werk via uitzendbureau
 3. loondienst bij werkgever
 4. oproepkracht of nul-urencontract
 5. werkervaringsproject (bijv. Jeugdwerkgarantieplan)
 6. werk in bedrijf ouders/partner
 7. werk in eigen bedrijf of free-lance

b. Voor hoe lang heb je een aanstelling?

Let op: maar één antwoord mogelijk!

1. tijdelijke baan voor maximaal 1 maand
 2. tijdelijke baan voor meer dan 1, maar maximaal 3 maanden
 3. tijdelijke baan voor meer dan 3, maar maximaal 6 maanden
 4. tijdelijke baan voor meer dan 6, maar maximaal 12 maanden
 5. tijdelijke baan voor meer dan 12 maanden
 6. vaste baan of proeftijd voor vaste baan

11a. Hoe heet je huidige beroep of functie?
 (bijv. lasser, verkoper, automonteur, metselaar, tuinder, ober, secretaresse, ziekenverzorgende)

b. Wat zijn je voornaamste werkzaamheden?
 (bijv. technisch tekenen, verkopen van kleding, schilderen, bloemen telen, boekhouden)

c. Geef je leiding aan andere medewerkers?
 Zo ja, aan hoeveel?

1. geen leiding aan anderen
 2. leiding aan 1 - 9 personen
 3. leiding aan 10 - 49 personen
 4. leiding aan minimaal 50 personen

12a. Bij wat voor organisatie of bedrijf werk je?
 (bijv. machinefabriek, garagewerkplaats, kledingwinkel, hotel, ziekenhuis)

b. Op wat voor afdeling werk je?
 (bijv. montagehal, magazijn, loonadministratie, receptie, operatiekamer)

c. Wat is de naam van de organisatie of het bedrijf waar je nu werkzaam bent?

d. In welke plaats is dit bedrijf gevestigd?
 Het gaat om de vestiging waar jij zelf werkt.
 Werk je in het buitenland, noem dan de naam van dit land.

e. Hoeveel mensen werken er ongeveer bij de organisatie of het bedrijf?
 Het gaat nu om alle werknemers van dit bedrijf in Nederland.

1. 1 persoon
 2. 2 t/m 9 personen
 3. 10 t/m 19 personen
 4. 20 t/m 49 personen
 5. 50 t/m 99 personen
 6. 100 t/m 499 personen
 7. 500 t/m 999 personen
 8. 1000 personen of meer

13a. Welk soort opleiding werd **minimaal** voor je huidige baan vereist?

Let op: maar één antwoord mogelijk!

1. lagere school voldoende
 2. MAVO of LBO
 3. leerlingwezen, in-service opleiding of KMBO
 4. HAVO, VWO of MBO
 5. HBO of universiteit

b. Werd een speciale richting voor je huidige baan vereist? (bijv. elektrotechniek of verpleging)

1. ja, de richting die ik vorig jaar zelf heb gevolgd
 2. ja, maar een andere richting dan die ik vorig jaar heb gevolgd
 3. nee, een speciale richting werd niet vereist

14. Hoeveel uur werk je per week in je huidige baan (volgens je contract)?
 - tel overwerk niet mee
 - ga uit van de laatste maand

..... uur per week

Als je in het leerlingwezen zit, tel je de uren op school niet mee.
 Vul '0' in als je afgelopen maand geen betaald werk hebt gehad.

15. Hoeveel verdien je in je huidige baan ongeveer bruto per maand?
 - tel toeslagen ploegendienst of fooien wel mee
 - tel overwerk, vakantiegeld, uitkering niet mee

bruto gulden per maand

Ga uit van de laatste maand. Kijk eventueel op je loonstrookje.

De opleiding van vorig jaar achteraf bezien

16. Hoe vind je de aansluiting tussen je opleiding van vorig jaar en je huidige bezigheden? (bijv. je huidige werk of vervolgopleiding)
☐ 1	goed
☐ 2	voldoende
☐ 3	matig
☐ 4	slecht

- 17a. Hieronder noemen we een aantal onderwerpen.

Moet daaraan in de opleiding die je **vorig** jaar hebt verlaten, **méér**, **evenveel** of **minder** aandacht worden besteed?

	méér aandacht	evenveel aandacht	minder aandacht
a. Vakkennis	☐ 1	☐ 2	☐ 3
b. Met cijfers werken (rekenen, wiskunde)	☐ 1	☐ 2	☐ 3
c. Informatica, automatisering	☐ 1	☐ 2	☐ 3
d. Gebruik van apparatuur en materialen	☐ 1	☐ 2	☐ 3
e. Commerciële kennis, verkooptechniek	☐ 1	☐ 2	☐ 3
f. Correcte spelling, foutloos schrijven	☐ 1	☐ 2	☐ 3
g. Vreemde talen (Engels, Duits e.d.)	☐ 1	☐ 2	☐ 3
h. Een verslag of rapport schrijven	☐ 1	☐ 2	☐ 3
i. Spreekvaardigheid	☐ 1	☐ 2	☐ 3
j. Praktijkoriëntatie of stage	☐ 1	☐ 2	☐ 3
k. Beroepskeuze en/of studiekeuze	☐ 1	☐ 2	☐ 3
l. Leren solliciteren	☐ 1	☐ 2	☐ 3
m. Weten hoe een bedrijf is georganiseerd	☐ 1	☐ 2	☐ 3
n. Kennis van arbeidsvoorwaarden (CAO, wat te doen bij ontslag e.d.)	☐ 1	☐ 2	☐ 3
o. Zelfstandig werken	☐ 1	☐ 2	☐ 3
p. Organiseren, plannen	☐ 1	☐ 2	☐ 3
q. Onderscheiden van hoofd- en bijzaken	☐ 1	☐ 2	☐ 3
r. Leren studeren (studieplanning, huiswerk)	☐ 1	☐ 2	☐ 3
s. Samenwerken met collega's/medestudenten	☐ 1	☐ 2	☐ 3
t. Omgaan met klanten, patiënten e.d.	☐ 1	☐ 2	☐ 3

- b. Zijn er nog andere onderwerpen/vakken waaraan de opleiding **méér** aandacht moet geven?

méér aandacht voor de volgende onderwerpen of vakken:

1:

2:

18. Als je opnieuw mocht kiezen, zou je dan *dezelfde opleiding* kiezen als die je vorig jaar hebt verlaten?

☐ 1	ja, dezelfde opleiding
☐ 2	nee, andere opleiding, nl:
☐ 3	nee, niet verder leren na vooropleiding (bijv. gaan werken)

Op zoek naar (ander) werk

- 19a. Heb je in het **afgelopen half jaar** iets gedaan om aan (ander) werk te komen?

☐ 1	ja
☐ 2	nee

→ ga naar 19b

→ ga naar 19c

- b. Heb je in de **afgelopen 4 weken** iets gedaan om aan (ander) werk te komen?

☐ 1	ja
☐ 2	nee
☐ 3	nee, maar ik wacht op de uitkomst van sollicitatie(s)

- c. Stel, je vindt nú een (andere) baan. Hoe snel kun je daarmee dan beginnen?

☐ 1	binnen 2 weken
☐ 2	tussen 2 weken en 3 maanden
☐ 3	na 3 maanden

→ ga naar 19e

→ ga naar 19d

→ ga naar 19e

- d. Waarom kun je niet binnen 2 weken beginnen?
☐ 1	vanwege opzeggen huidige baan
☐ 2	vanwege afronden vrijwilligerswerk
☐ 3	vanwege afronden opleiding/studie
☐ 4	vanwege afronden militaire of vervangende dienstplicht
☐ 5	vanwege regelen kinderopvang
☐ 6	vanwege vakantie
☐ 7	vanwege ziekte
☐ 8	vanwege een andere reden, nl:
- e. Ben je als werkzoekende ingeschreven bij het arbeidsbureau?
☐ 1	ja
☐ 2	nee

Aanvullende opleiding of cursus

- 20a. Volg je een aanvullende opleiding of cursus? ☐ 1 ja → ga naar 20b
*Het gaat hier **niet** om een hobbycursus; ☐ 2 nee → ga naar 21*
wel om bijv. een vakcursus of bedrijfsopleiding. **Let op: Het gaat hier **niet** om de opleiding die je eventueel al bij vraag 4 of 6 hebt ingevuld.**
- b. Zo ja, welke opleiding of cursus? naam:
 Noem de naam en belangrijkste onderwerpen onderwerp(en):
 van de opleiding.
- c. Kun je deze aanvullende opleiding of cursus via ☐ 1 ja
 je werkgever volgen? ☐ 2 nee

Tot slot

21. Wanneer ben je geboren? geboortemaand: -jaar: 19.....
22. Ben je man of vrouw? ☐ 1 man
☐ 2 vrouw
23. Tot welke bevolkingsgroep reken jij jezelf? ☐ 1 Nederlandse
☐ 2 Antilliaanse/Arubaanse
☐ 3 Surinaamse
☐ 4 Turkse
☐ 5 Marokkaanse
☐ 6 andere, namelijk:
- 24a. De school ontvangt alléén anonieme resultaten. ☐ 1 ja, ik vind dit goed
 Vind je het goed wanneer ook niet-anonieme ☐ 2 nee, ik heb hier bezwaar tegen
 antwoorden aan je vroegere school worden
 doorgegeven?
- b. In de toekomst wordt dit onderzoek misschien herhaald. Daarvoor is je naam en adres nodig. mijn naam en adres is:
 Daarom vragen wij jou hiernaast je naam en naam:
 adres op te geven. Alvast bedankt. straat + nr:
 postcode + plaats:
25. Wanneer heb je deze vragenlijst ingevuld? ingevuld in maand: 1994

Opmerkingen

Ruimte voor opmerkingen over de school, het werk, de vragenlijst e.d.

.....

.....

Hartelijk bedankt voor het invullen!

Stuur de vragenlijst zo snel mogelijk op in de antwoordenvlop (een postzegel is niet nodig).